

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIÁLNÍ PRÁCE

Markéta Kubátová

Bezdomovectví a Sociální služby pro bezdomovce v Chomutově a Jirkově

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Praha 2007

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIÁLNÍ PRÁCE

Markéta Kubátová

BEZDOMOVECTVÍ A SOCIÁLNÍ SLUŽBY PRO BEZDOMOVCE
V CHOMUTOVĚ A JIRKOVĚ

Obor:	Sociální práce
Forma studia:	prezenční
Akademický rok:	2007
Vedoucí diplomové práce:	Doc.PhDr.Oldřich Matoušek
Oponent diplomové práce:	PhDr. Olga Havránková
Datum obhájení:	
Výsledek obhajoby:	

P R O H L A Š U J I ,

že tuto předloženou diplomovou práci jsem vypracoval/a zcela samostatně a cituji v ní veškeré prameny, které jsem použil/a.

V, dne

Podpis:

Obsah

Úvod	4
Teoretická část	
1. Bezdomovectví	6
1.1 Výzkum pojmu bezdomovectví	7
1.2 Domov	8
1.3 Bída	8
1.4 Chudoba	10
1.5 Sociální vyloučení	11
1.6 Sociální začleňování	11
1.7 Potřeby	11
1.8 Deprivace	11
1.9 Vyloučení ze společnosti	11
1.10 Marginalizace	12
1.11 Shrnutí kapitoly	12
2. Definice cílové skupiny	13
2.1 Klasifikace lidí bez domova	14
2.2 Příčiny bezdomovectví	16
2.3 Faktory zvyšující pravděpodobnost, že se člověk stane bezdomovcem	17
2.4 Nejzranitelnější skupiny obyvatel	18
2.5 Shrnutí kapitoly	18
3. Sociální vyloučení	20
3.1 Ochrana před sociálním vyloučením v ČR	20
3.2 Národní akční plán sociálního začleňování 2006 – 2008	21
3.3 Shrnutí kapitoly	22
4. Zákony České republiky a sociální ochrana a bezdomovectví	23
4.1 Listina základních práv a svobod	23
4.2 Sociální ochrana	23
4.2.1 Pojistné na sociální zabezpečení	23
4.2.2 Státní sociální podpora	24
4.2.3 Hmotná nouze	25
4.3 Shrnutí kapitoly	26
5. Města Chomutov a Jirkov	28
5.1 Historie Chomutova a Jirkova	28
5.2 Charakteristika současného stavu	32
5.3 Shrnutí kapitoly	33
6. Sociálně-demografická analýza	34
6.1 Oblast školství a vzdělanosti v Chomutově a Jirkově	34
6.1.1 Stručná charakteristika oblasti vzdělanosti v Chomutově a Jirkově	35
6.1.2 Potřebná opatření v oblasti vzdělávání	37
6.1.3 Shrnutí kapitoly	37
6.2 Zaměstnanost	38
6.2.1 Ztráta zaměstnání	38
6.2.2 Outplacement	39

6.2.3	Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity v Chomutově z roku 2001	39
6.2.4	Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity v Jirkově z roku 2001	41
6.2.5	Problémy trhu práce v Chomutově a Jirkově	42
6.2.6	Podpora zaměstnanosti	43
6.2.7	Plán do budoucnosti v oblasti zaměstnanosti	43
6.2.8	Shrnutí situace v Chomutově a Jirkově	44
6.2.9	Shrnutí kapitoly	44
6.3	Bydlení	45
6.3.1	OSN a Habitat	45
6.3.2	Úkoly státu v oblasti bydlení	46
6.3.3	Koncepce bytové politiky	46
6.3.4	Sociální byty a sociální bydlení	48
6.3.5	Situace bydlení v Chomutově a Jirkově	49
6.3.6	Shrnutí kapitoly	53
6.4	Oblast zdraví v Chomutově a Jirkově	53
6.4.1	Charakteristika stavu zdravotnictví v Chomutově a Jirkově	54
6.4.2	Zdravotní pojištění	54
6.4.3	Problematika zdraví u bezdomovců	55
6.4.4	Shrnutí kapitoly	55
Praktická část		
7.	Cíle a úkoly	57
7.1	Cíl	57
7.2	Úkol	57
8.	Popis použitých metod	58
8.1	Rozhovor	58
8.1.1	Nestandardizovaný rozhovor	58
8.2	Popis zkoumaného vzorku	58
9.	Ubytovny a azylové domy	
9.1	Městský ústav sociálních služeb v Chomutově	61
9.2	Městský ústav sociální péče v Jirkově	65
9.3	Soukromé ubytovny	70
9.4	Občanské sdružení Cesta naděje v Jirkově	71
9.5	Dům Nikolas v Chomutově	73
10.	Další organizace	80
10.1	Oblastní spolek Českého červeného kříže v Chomutově	80
10.2	Fond ohrožených dětí v Chomutově	80
10.3	Městská policie Jirkov a Chomutov	82
10.4	Bytová družstva	82
10.5	Občanské sdružení Romů – Integrace „Novum“	83
10.6	K-centrum	83
10.7	Člověk v tísni	84
10.8	Církev	84

10.9 Naděje 2000 v Chomutově	84
11. Rozhovor se sociálními pracovníky a dalšími zaměstnanci organizací	85
12. Rozhovor s osobami bez domova	88
13. Poskytované sociální služby dle typologie organizace Feantsa	98
Závěr praktické části	100
Závěr diplomové práce a doporučení k problematice bezdomovectví v Chomutově a Jirkově	103
Použité zdroje	107
Přílohy	112

Úvod

Bezdomovectví je sociální problém, který se zviditelnil až v posledním desetiletí 20. století se změnou ekonomickou, sociální a politickou. Uvolnění politických poměrů přineslo svobodu pohybu a možnost žít si podle vlastního uvážení. Byly zrušeny instituty přechodného pobytu. To neznamená, že se bezdomovci objevili až s příchodem demokratického systému, tito lidé existovali vždycky. Minulý režim si však jejich existenci nepřipouštěl a problematiku ignoroval. Situace osob bez pevného zázemí se řešila jejich trestním stíháním pro příživnictví.

Změny v ekonomických a sociálních oblastech způsobily, že přibývá lidí, kteří nemají dostatek finančních prostředků k zajištění svých potřeb. Sociální politika by měla zajistit každého občana před propadem až na samé dno, ale i stát má omezené možnosti a nemůže ochránit každého jednotlivce. Může se tak stát, že někteří jedinci nejsou zachyceni v záchranné sociální síti a propadnou. Dostávají se do těžkých sociálních a finančních potíží a mohou se stát bezdomovci.

Pod pojmem bezdomovec si většina lidí představí špinavého, zanedbaného muže polehávajícího na nádraží nebo žebrajícího na ulicích. Svůj jediný majetek nosí sebou v igelitkách.

Však jen mizivé procento bezdomovců je se svou situací spokojeno a bezdomovectví je jejich životním rozhodnutím. U ostatních nejde o osobní selhání, ale o selhání společnosti.

Základními rysy dnešních chudých jsou obtížná bytová situace, nízký příjem, nedostatečné a nevhodné vzdělání, nezaměstnanost, omezené kontakty a rezignace.

Problematika bezdomovců je sociální otázka, která by se měla urychleně řešit, protože důsledky a dopady na život samotných lidí bez domova i na společnost mohou být katastrofická.

Pozornost se ve většině případů věnuje hlavně velkým městům, kde je koncentrace bezdomovců vyšší. Tito lidé se do velkých měst stahují s nadějí snadnějšího získání zaměstnání a bydlení. Sociální služby se zde orientují a specializují přímo na problematiku bezdomovců.

Mimo hlavní centra lze pozorovat jen mírný nárůst zařízení pomáhajících takto postiženým osobám. Velká část menších obcí dává najevo, že se jich tato problematika netýká, protože nevykazují velký počet osob žijících na ulici. Často nemají prostředky ani možnosti, jak problematiku bezdomovectví řešit. Potýkají se s dalšími sociálními problémy a bezdomovce odsouvají do pozadí.

Diplomová práce se snaží přiblížit služby poskytované bezdomovcům v bývalém okresním městě Chomutov a přidruženém městě Jirkov.

Teoretická část seznámí se základními pojmy a definicemi, které se s bezdomovci váží. Zabývá se příčinami a dělením bezdomovectví.

Další kapitoly se věnují sociálně – demografické analýze Chomutova a Jirkova a především popíše jednotlivé oblasti života, jako je vzdělání, bydlení, zdraví, tedy sféry, které se dotýkají a ovlivňují kvalitu života bezdomovců a často jsou i jednou z příčin jejich stavu.

Praktická část diplomové práce mapuje sociální služby pro bezdomovce poskytované na území měst Chomutova a Jirkova. Popisuje poskytované ubytovací služby a formou rozhovoru u uživatelů těchto služeb zjistí jejich sociálně- zdravotní situaci, jejich vzdělání apod. Dále se pokusí přiblížit příčiny ztrát ubytování a následné bezdomovectví u dotazovaných jedinců. Organizace pro problematiku bezdomovectví Podle dělení bezdomovců organizací Feantsa se pokusí tato diplomová práce rozdělit jednotlivé sociální služby dle jejich náplně a činnosti k jednotlivým kategoriím klientům a na tomto základě se zjistí, zda jsou poskytované služby komplexní a řeší a pokrývají všechny typy bezdomovců nebo zda některé opomíjí.

3. Bezdomectví

Problematika bezdomectví v České republice (Gilarová, www.infoservis.cz) není novým sociálním jevem. I přes povinnost pracovat, v minulém režimu existovali lidé bez zaměstnání. Problematika však byla řešena jejich trestním stíháním pro příživnictví. K výraznému zviditelnění bezdomectví došlo až v posledním desetiletí v souvislosti s politickými, sociálními a ekonomickými změnami.

Otázka bezdomectví není v našem státě vzhledem k počtu osob bez ubytování tak významným problémem jako v jiných zemích. Přesto je zážející skutečnost, že u nás doposud neexistuje žádná oficiálně přijímaná definice bezdomectví. Problematika bezdomeců se řeší zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, např. službou sociální prevence, které napomáhají předcházení sociálního vyloučení.

Mezinárodní organizace Feantsa zabývající se bezdomectvím upozorňuje na nutnost vytvoření opatření, aby se předešlo nárůstu počtu bezdomeců v rámci volného pohybu pracovníků EU.

Situace bezdomeců se začala cíleně sledovat a řešit až v poslední době, na přelomu 20. a 21. století. Existující výzkumy se týkají hlavně Prahy a v několika málo případech i dalších velkých českých měst. Možnosti a zprávy, jak se řeší situace bezdomeců v menších městech, jsou výjimečné a stručné. Jen malá pozornost se věnuje problematice bezdomeců v menších obcích. Žádné přesné statistiky počtu bezdomeců v ČR nejsou vedeny, odhady poskytované různými institucemi se poměrně různí. Odborníci uvádí rozmezí 35 000 až 75 000 lidí bez trvalého obydlí a vychází přitom z odhadů organizace Naděje.

Tato skutečnost souvisí do značné míry s chybějící úpravou bezdomectví v české legislativě. Oficiální dokumenty a legislativa termínem bezdomec chápou osobu bez státní příslušnosti.

Český právní řád zná slovo bezdomec ve významu osoby bez státní příslušnosti, nikoliv vyloučeného ze společnosti, a s tím souvisí i postoj institucí a občanů k bezdomecům. Terminologicky přesnější by bylo užívat pojmu osoba bez přístřeší, pro tuto práci však není důležité trvat na přesném vymezení slova.

„Výrok, že **bezdomec** je člověk, který ztratil nebo opustil svůj domov nebo ho dokonce nikdy neměl (Hradecký 2004, str.5) je nepřesné a zavádějící. Stejně jako výrok, že bezdomecem je ten, kdo hledá pomoc u sociálních pracovníků, města, neziskových organizací apod. Zabarvení tohoto slova je v obecném vnímání pejorativní.“

Nepřesná definice sebou nese riziko, že vyloučí kohokoliv marginálního nebo naopak zahrne všechny osoby se sociálními problémy.

Bezdomovec je osoba postižená společenským vyloučením, ztrátou bydlení, nebo akutním ohrožením touto ztrátou. Je to osoba žijící na ulici či na veřejných místech, jako může být nádraží, park, podchod nebo v neadekvátních bytových podmínkách například v domě určeném k demolici, ve sklepě, na půdě, ve squatu apod.

Bezdomovcem (Gilarová, www.infoservis.cz) je osoba přijímající pomoc obce, státní či nestátní organizace nebo instituce ve formě sociálních služeb, především ubytovacích.

Dle Matouška (2003) jsou to osoby bez střechy nad hlavou, osoby žijící v nedůstojných podmínkách, osoby žijící v ústavech nebo sociálních zařízeních vybudovaných speciálně pro bezdomovce.

Pojmem **bezdomovec** (Heczko, www.getsemany.cz) je označována osoba bez domova, společensky nepřizpůsobivá, osoba bez trvalého místa pobytu, využívající ubytovací možnosti v azylových domech nebo bez přístřeší.

Všechny tyto termíny a definice nejsou právními pojmy, jsou pouze přenesené a obecně vžitě.

V obvyklém užití jde o osobu, která nemá vlastní domov, nebo si ho nepronajímá, nebo tento domov nemůže, nebo nechce užívat a nebo domov užívá protiprávně. Legislativa bezdomovce označuje jako osoby společensky nepřizpůsobené a péči o ně vymezuje zákonem o sociálních službách. (Zákon č.108/2006 Sb.)

Termínem **bezdomovectví** označují Hradečtí (1996) souhrn jednání a procesů, příčin a následků, které vedou ke ztrátě zázemí (domova), životních jistot, resp. ke společenskému vyloučení.

Bezdomovectví je součástí sociálních procesů. Je důsledkem sociálních a ekonomických sil a změn, které ovlivňují trh práce, trh s byty nebo sociální zabezpečení.

3.1 Výzkum pojmu bezdomovectví

Na podzim roku 1993 byl proveden občanským sdružením Naděje (Hradecký I., Hradecká V., 1996), výzkum, koho si lidé pod pojmem bezdomovec představují. Názor široké veřejnosti je v naprosté většině negativní. Bezdomovce dotazovaní charakterizovali jako asociálního a antisociálního jedince, který narušuje společenskou harmonii.

Propuštění vězni, 19%
Opilci, flákači, zloději, kriminální živli 28%
Rumuni, Jugoslávci, Cikáni, uprchlíci 8%
Ubožáci, chudáci, postižení 9%
Tuláci 4%
Ti co spí na nádraží 27%
Nechce se mu pracovat 34%
Nemá se kam vrátit z vězení 16%
Odešel od rodiny rozvedl se 6%
Přišel o byt a o práci 17%
Opustil svou vlast 10%

Většina populace si myslí, že se o tyto jedince má hlavně starat policie, po ní nastupuje obec, stát nebo charita.

V posledních letech (podle Hradeckého, 2006) tisk přinášel informace o brutálním násilí na bezdomovcích, které v několika případech skončilo smrtí nebo těžkými zraněními. Tyto zprávy ovlivnily názory občanů jen na krátkou chvíli, v brzké době je veřejnost k životním osudům bezdomovců opět lhostejná. Tento postoj občanů a neschopnost a neochota se angažovat ve prospěch bezdomovců jasně vypovídá o převládajících lhostejných a negativních postojích k bezdomovcům v naší zemi.

3.2 Domov

Domov (Hradečtí, 1996) není pouze materiální hodnota. Je to více než střecha nad hlavou a přístřeší před nepřízní. Je to pocit ochrany a bezpečí, intimity a lásky, lidského tepla, štěstí, opory a místo komunikace s blízkými lidmi.

3.3 Bída

Pojem (Koukolík, 2002), který popisuje stav jedince nebo skupiny vystavené nedostatku zdrojů. Tím se rozumí nedostatek peněz a hmotného vlastnictví. Míra tohoto nedostatku významně ovlivňuje zdraví nebo pocit slušného života. Tento nedostatek zdrojů může také zasáhnout emoční, psychologickou stránku, vzdělávání, pracovní příležitost, bydlení a přístup k informacím.

Bída může být relativní a absolutní.

Absolutní, podle Rowntree primární bída (Koukolík, 2002), je neschopnost, vzhledem k nedostatečným zdrojům, zajistit si odpovídající potravu, ubytování ve smyslu ochrany ani základní životní potřeby, což může ohrozit samotný život.

Relativní bída se měří porovnáním jedinců nebo skupin s nějakou normou definovanou místně nebo mezinárodně. Určuje mezeru mezi tím co existuje a tím co by mohlo být. Tím dokazuje možnost, že se situaci dá zlepšit.

Bída není statická záležitost, může se měnit věkem, absencí zaměstnání, se zdravotním stavem a zvláště invalidizací a dalšími proměnnými. (tamtéž)

a) Měření bídy

Jarmanův index (Koukolík, 2002) je jednoduchý ukazatel, který zjišťuje, která oblast je chudá. V definované oblasti se spočítají lidé pobírající starobní důchod a žijí sami. K nim se připočtou děti mladší 5 let a počet rodin s jedním rodičem, což většinou bývá matka. Přidá se počet nezaměstnaných a počet nekvalifikovaných dělníků, dále počet lidí, kteří pro sebe nemají samostatnou místnost a počet lidí, kteří se stěhují více než jednou ročně. Stěhování bývá důsledek vyhazovu z bytu pro neplacení nájmu.

OSN užívá ve Zprávě o rozvoji lidstva indexy lidské bídy pro rozvojové země a pro průmyslově rozvinuté země.

Index pro průmyslově rozvinuté země měří:

- a) statisticky očekávaný podíl lidí, kteří nepřežijí hranici 60 let
- b) podíl funkčních analfabetů v dospělé populaci. V praxi jsou to lidé, kteří z různých důvodů např. nedokáží vyplnit nejjednodušší dotazník. Častým důvodem bývá nezvládnutá specifická porucha učení, např. vývojová porucha čtení, psaní a počítání.
- c) Podíl lidí, jejichž příjem je pod 50% průměru definovaného příjmu společnosti
- d) Podíl dlouhodobě (12 měsíců a déle) nezaměstnaných lidí.

V průmyslových zemích (Koukolík, 2002) se lidská bída a vylučování ze společnosti skrývá ve statistikách úspěchu. Podle indexu je bídou postižen v průmyslových zemích každý 8 člověk. Paradoxní je, že je tomu díky výraznému zlepšení lidské situace v mnoha směrech. Například dětská a kojenecká úmrtnost v porovnání s rokem 1965 klesla na polovinu.

Světový vývoj byl v posledních desetiletí dramaticky nerovnoměrný. Příjem na hlavu se v některých zemích ztrojnásobil. Socioekonomické nůžky se rozvírají, bohatí bohatnou a chudí chudnou.

3.4 Chudoba

Za osoby žijící v chudobě se považují jedinci, jejichž příjem a ostatní zdroje neumožňují uspokojovat své potřeby na takové úrovni, která je většinovou společností považována za přijatelnou. (Den lidských práv, www.osn.cz).

Chudoba a nedostatek se odráží ve všech oblastech života: ztráta nebo absence zaměstnání, nízký příjem, špatné podmínky bydlení, neadekvátní zdravotní péče, bariéry v celoživotním učení, dostupnosti kultury, sportu a kvalitního trávení volného času. Tyto osoby plně nevyužívají ekonomického, sociálního a kulturního života společnosti. V této situaci nemají často přístup ani k základním právům.

Chudoba je nerozlučně spjata s nedostatečným ovládním zdrojů, včetně půdy, kvalifikace, sociálních znalostí a dovedností. Uvězňuje jednotlivce a v širším kontextu představuje jednu z nejdůležitějších hrozeb společnosti. Podkopává politickou stabilitu, sociální soudržnost a celkové zdraví planety. Den lidských práv v roce 2006 byl věnován problematice chudoby, jako příčině i důsledku porušování lidských práv (Den lidských práv, www.osn.cz).

Vymýtit chudobu znamená víc než jen zvýšit hrubý národní produkt. Je to složitý proces zahrnující hospodářské faktory, jako je vytváření pracovních míst, neekonomické faktory, jako je uspokojování základních potřeb, respektování lidských práv a účast lidí v procesu rozvoje samotném. Boj proti chudobě je zároveň bojem za lidskou důstojnost.

S pojmy bída, chudoba a dostatečné či nedostatečné příjmy pracují odbory sociálních věcí obecních úřadů a také neziskové organizace a na jejich základě rozhodují o nutnosti finanční pomoci či služby jednotlivým klientům. V České republice je vytvořen institut životního minima, který vyjadřuje společensky uznanou minimální hranici příjmu pod níž nastává stav hmotné nouze.

Životní minimum je kritériem, jehož hlavní funkcí je posouzení příjmové nedostatečnosti pro potřeby sociální ochrany občana nebo rodiny (Den lidských práv, www.osn.cz)

3.5 Sociální vyloučení

Sociální vyloučení je proces, kdy jsou lidé vytlačeni na okraj společnosti a nemohou vzhledem ke své chudobě, nedostatečnému přístupu k příležitostem celoživotního vzdělávání nebo vzhledem k diskriminaci se plně podílet na životě této společnosti. To je dále vzdaluje od možnosti zaměstnání, dostatečného příjmu, vzdělání stejně jako od sociálních aktivit a sítí. Nemají téměř žádný přístup k rozhodovacím procesům a často se cítí bezmocní a neschopní ovlivnit tyto rozhodovací procesy, které ovlivňují jejich každodenní život. (Stop sociálnímu vyloučení, www.neziskovky.cz)

3.6 Sociální začleňování

Sociální začleňování je proces, který umožňuje těm, kteří jsou ohroženi chudobou a sociálním vyloučením získat příležitosti a zdroje nutné k jejich plné ekonomické, sociální a kulturní účasti na životě společnosti a těšit se z určitého životního standardu, který je považován ve společnosti, ve které žijí, za přijatelný. Umožňuje jim získat větší participaci v rozhodovacích procesech, které ovlivňují jejich každodenní život a zlepšit dostupnost jejich základních práv. (Stop sociálnímu vyloučení, www.neziskovky.cz)

3.7 Potřeby

Lidské potřeby lze podle Maslowa rozdělit na základní a metapotřeby, tedy vyšší potřeby. Základní se dále dělí na fyziologické a psychické. Pokud nejsou uspokojeny základní potřeby, nelze uspokojit ani potřeby vyšší. Mezi základní potřeby patří potřeba spánku, potravy, vody, ochrany před nepohodou. Všechny tyto potřeby jsou u bezdomovců uspokojovány v malé míře a pro další potřeby již nejsou vhodné podmínky.

3.8 Deprivace

Stav, kdy nejsou uspokojovány některé z významných potřeb, biologických či psychických, v dostatečné míře a přiměřeným způsobem. Sociální deprivace je důsledkem nedostatečného kontaktu s lidmi. Touto deprivací mohou trpět i lidé bez domova.

3.9 Vyloučení ze společnosti

Prohlubující se socioekonomické rozdíly (Hradecký I., Hradecká V., 1996) mezi bohatými a chudými, nejistota v oblasti pracovních příležitostí a základních lidských potřeb vede k narušení soudržnosti mezi lidmi. Každý jedinec reaguje na změny svým způsobem a rychlostí. Tato adaptace klesá s věkem, nedostatečným vzděláním, chorobou

nebo postižením. Vyloučení ze společností je krizí, ze které není snadné se bez pomoci navrátit k původnímu životnímu stylu.

3.10 Marginalizace

Odsouvání jedinců i skupin na okraj společnosti. Tito jedinci se často cítí dezorientováni, opuštěni a diskriminováni.

Všechny tyto vlivy mohou samy o sobě nebo ve vzájemné kombinaci vést ke ztrátě pocitu slušného života i k pocitu, že život nemá smysl.

3.11 Shrnutí kapitoly

Tato kapitola se věnovala nejdůležitějším pojmům, které se dotýkají problematiky bezdomovectví. Většina lidí si při slově bezdomovec představí špinavého, zchátralého ubožáka, alkoholika, který si za svou situaci může sám, nechce se mu pracovat a v podstatě je spokojený s tím, co má. Podle sčítání lidu žilo v roce 2001 až 45 000 lidí v nouzových obydlí.

Problematika bezdomovectví je relativně mladým sociálním tématem. Zviditelnila se až v posledním desetiletí s politickými, sociálními a ekonomickými změnami, přesto je nutné problém bezdomovectví urychleně řešit a nenechat bezdomovce bez pomoci. V první řadě je nutné právně vymezit pojem bezdomovec.

Bezdomovectví je rizikovým sociálním jevem, jehož důsledky ovlivňují celou osobnost jedince bez domova. Podepisuje se na jeho zdraví. Zhoršený zdravotní stav ztěžuje následně možnosti zaměstnání. Nezaměstnanost ovlivňuje výši příjmů k obživě a všechno dohromady psychiku člověka.

Bezdomovectví je většinou důsledkem sociálních událostí a není jejich spouštěcím mechanismem. Je to kolotoč nevhodného vzdělání, špatného zdravotního stavu, nízkého příjmu. Všechny tyto věci se ovlivňují a důsledkem může být neschopnost splácet nájem a následné vystěhování.

Státní organizace nemají takové možnosti a účinné prostředky, jak problematiku bezdomovců řešit. Neziskové organizace mají vhodnější prostředky a prostor pro práci s bezdomovci, jsou však závislé na příjmu financí od státu a darů od občanů a negativní vnímání bezdomovců je překážkou pro získání prostředků a následný rozvoj potřebných služeb. Je nutné změnit celkový pohled na bezdomovce.

4. Definice cílové skupiny

Pro Evropskou unii vypracovala FEANTSA, mezinárodní organizace věnující se problematice bezdomovectví, metodiku, která pomáhá rozlišit a usnadňuje zařadit pojem bezdomovectví (Kozáková, 1997/98).

a) Bez přístřeší, bez střechy

Tato forma je nejviditelnější. Jedná se o spaní mimo klasické ubytovací možnosti. Tito lidé využívají noční útulky, většinou však přespávají na lavičkách, na nádraží, v přírodě, v jeskyních, pod stany apod.

b) Bez bytu

Díky nedostatku a nedostupnosti bydlení může dojít, že se z určitých jedinců stanou bezdomovci. Nedostatek vhodné podpory, která by usnadnila a vedla k sociální integraci a nefunkčnost společenských vazeb je drží v jejich společenském statu a brání jim ve vymanění se z tohoto postavení. Často se jedná o osoby po výkonu trestu odnětí svobody, po delším pobytu ve zdravotnickém zařízení. Do této kategorie se zahrnují i imigranti, kteří se nacházejí v imigračních zařízeních. Do této kategorie se zařazují uživatelé azylových zařízení, domů na půl cesty, podporovaného bydlení a na ubytovnách.

c) Bydlení v nejistých podmínkách

Do této skupiny se řadí osoby, které jsou nuceny nedobrovolně žít společně s jinými lidmi a také osoby bezprostředně ohrožené fyzickým nebo psychickým násilím, osoby žijící u přátel a osoby žijící v bytech, které změnily majitele. Dále osoby v nezákonném nájmu, osoby, které přebývají nezákonně v budovách nebo i zemi. Poskytnutí vhodné podpory může být rozhodujícím faktorem, který umožní člověku získat trvalé bydlení na vlastní jméno i vlastní odpovědnost.

d) Bydlení v nepřiměřených, neadekvátních podmínkách

Do této kategorie patří osoby žijící v nevhodných hygienických podmínkách. Spadá sem také bydlení v přívěsech, karavanech či na lodi. (Sčítání bezdomovců Praha 2004, 2004; Ethos, Feantsa, www.feantsa.org)

2.1 Klasifikace lidí bez domova

Lidé bez domova nepředstavují v žádném případě homogenní skupinu, patří sem lidé s rozdílnými zájmy, hodnotami i životními představami. Lze však najít několik společných charakteristických znaků u těchto osob (Hradecký I., Hradecká V., 1996; Heczko St., Heczková E., www.getsemany.cz).

Dle trvání absence domova

- Stálé osoby bez domova
- Osoby dočasně bez domova

Důvodové hledisko

- Dobrovolně z vlastní vůle
- Donucen okolnostmi

Časové hledisko rozlišuje

- chronické bezdomovce – obvykle duševně nemocní lidé, žijící na ulicích případně v nějakém druhu útulku,
- epizodické bezdomovce – obvykle mladší lidé obtížně zvládnutelní, či duševně nemocní, kteří střídají život doma a na ulici
- přechodné bezdomovce – což jsou lidé duševně zdraví, kteří se na ulici ocitli v důsledku náhlé situační krize, např. proto, že přišli o bydlení

Geografické hledisko rozlišuje:

- bezdomovce, kteří spí na ulicích
- obyvatele útulků pro bezdomovce
- obyvatele ubytovacích zařízení, která zajišťují přespaní a snídani. Sem se často umisťují rodiny s dětmi
- lidi, kteří začnou žít u přátel nebo s rodinou proto, že přišli o vlastní bydlení

Typologické hledisko rozlišuje:

- lidi žijící na ulicích (street people)
- chronické alkoholiky

- lidi chronicky duševně nemocné, což jsou jednak lidé propuštění z psychiatrických léčeben, jednak lidé, kteří do psychiatrické léčebny nikdy přijatí nebyli
- lidi v situačním stresu, což jsou převážně oběti „zevních“ sil. Lidé, kteří přišli o zaměstnání i o střechu nad hlavou
- bezdomovecké rodiny – to je skupina, která roste nejrychleji, v 70% jde o rodinu, jejíž hlavou je žena
- mladistvé lidi bez domova
- ženy bez domova, které jsou samy nebo s dětmi (Koukolík F., 2002)

Dle formy, podoby bezdomovectví

- Zjevné

Tito lidé žijí na ulicích, nádražích a jiných veřejných místech. Vyhledávají ubytování v noclehárnách, azylových domech. Svým zevnějškem upoutávají pozornost a veřejně demonstrují svou ztrátu domova.

Hradečtí (1996) ve své publikaci uvádějí rozdělení „nádražních bezdomovců“ podle sociologa Serge Paugama na nově příchozí, kteří ještě nejdou rozpoznat v davu a na navyklé, kteří již svým zanedbaným zevnějškem dávají najevo své postavení.

Do této formy lze zařadit i nově se vytvářející skupiny mladých lidí, kteří tak demonstrují své postoje a odmítání občanských povinností.

- Latentní

Charakteristické pro tyto osoby je, že svou situaci veřejně nedemonstrují. Vyhledávají alternativní formy bydlení, např. u známých, příbuzných, ve squatech, v chatových osadách, ve stanech, přívěsech, v maringotkách, apod. Na druhou stranu však nevyhledávají nabízenou sociální pomoc ať už od města či charity. Často někteří z nich jsou nuceni tuto sociální pomoc vyhledat a přijmout. V ubytovnách a azylových zařízeních mohou být pouze určitou dobu, a tak přecházejí z jednoho místa na druhé. Jejich počet je obtížné odhadnout a může být značný.

- Potenciální

Do této skupiny patří všechny osoby ohrožené jakoukoli formou bezdomovectví. Lze je rozdělit do podskupin:

- Lidé ohrožení ztrátou bydlení. Žijí například v domech určených k asanaci, demolici nebo žijí v nevhodných zdravotních a hygienických podmínkách, v holobytech nebo v přeplněných bytech.
- Osoby žijící v různě těžkých podmínkách, v dennodenních rodinných problémech, v potížích osobního charakteru (alkoholismus, toxikomanie, gemblerství)
- Osoby čekající na propuštění z různých ústavů, z vězení, léčeben
- Mladí lidé, kteří opustí dětské domovy
- Adolescenti v péči státu, či utíkající z domova

2.2 Příčiny bezdomovectví

„Část lidí nevládne schopnostmi a sociálními dovednostmi (Heczko, Heczková, www.getsemany.cz), které by jim zabezpečily běžný život v manželství, v rodině, v bytě, stabilní zaměstnání a bezkonfliktní vztah ke společnosti, státu a jeho orgánům. Existuje více rizik ztráty sociálního bezpečí, zejména u osob, které jsou zranitelné v důsledku svých osobnostních dispozic i osudů.

Jednotlivé systémy sociální ochrany (sociální pojištění a státní sociální podpora) nejsou schopny plně garantovat zajištění všech osob. Může tak docházet k případům, že systémem sociální ochrany některé osoby propadnou a zůstávají nezabezpečeny. Nefunguje trh s byty a není prakticky možné opatřit si cenově dostupné bydlení. To je samozřejmě mimořádně závažné pro osoby bez rodinného, popřípadě sociálního zázemí.“

Příčiny bezdomovectví (Heczko, Heczková, www.getsemany.cz) jsou různé.

Je to například: ztráta zaměstnání či bydlení, nízká úroveň životního minima, nedostatek cenově dostupného bydlení, zadluženost, rozvod či rozpad rodiny, rozchod partnerů žijících spolu „na hromádce“, otřesné rodinné podmínky (týrané či sexuálně zneužívané ženy nebo děti, ženy či děti alkoholiků...), psychické a citové zhroucení, odchod z dětských domovů, propuštění z výchovného ústavu pro mládež, návrat z výkonu trestu odnětí svobody, smrt někoho blízkého, osamělost, nesamostatnost, stáří, dlouhé čekací doby na umístění do domova důchodců, mentální retardace či nízká mentální úroveň, fyzická či psychická choroba, tuláctví, alkoholismus, drogy, hráčství či jiná závislost, neplatiči nájmu – soudní vystěhování, uprchlictví, migrace...

Podle výzkumů (tamtéž) je nejčastější příčinou bezdomovectví ztráta zaměstnání (23%), následuje rozvod (20%), odchod z rodiny (11%), výkon trestu (5%), špatné hospodaření (3%), výstup z ústavního zařízení (2%). Jiné příčiny tvoří 29%, a pouze u 7% bezdomovců má jít o dobrovolné rozhodnutí, ovšem i zde je třeba vzít v úvahu jejich psychický stav a další okolnosti.

2.3 Faktory zvyšující pravděpodobnost, že se člověk stane bezdomovcem

Sociální vyloučení je většinou způsobeno více faktory. Nejistotu lidí zvyšují hospodářské a sociální změny, nestabilní politika státu. Bytová situace je úzce spjatá s materiálními nesnáze, finančními potížemi, ztrátou zaměstnání apod.

Faktory lze rozdělit (Heczko, Heczková, www.getsemany.cz) na objektivní a subjektivní:

a) Objektivní jsou ovlivněny sociální politikou státu a zákonodárstvím.

Do této kategorie spadá dodržování lidských práv, zásady rovných příležitostí a rovného přístupu ke všem.

Dále sem patří podmínky pro vzdělání a zaměstnanost, podmínky na trhu práce.

b) Subjektivní jsou ovlivněny jednotlivcem nebo rodinou, společenskou skupinou.

- Materiální faktory:

Ztráta zaměstnání a migrace za prací do oblastí s lepšími pracovními příležitostmi, například do Prahy.

Nedostatečné příjmy, zadluženost, ztráta majetku.

Nízký stupeň dosaženého vzdělání (podle odhadů má 56 % bezdomovců pouze základní vzdělání).

- Vztahové faktory:

Neúplná rodina, nefungující rodina, domácí násilí.

Život na ulici je zvláště pro děti rizikovým faktorem. Děti žijící v nevhodných podmínkách bývají často v dospělosti ohroženy sociálním vyloučením.

K dalším faktorům patří rozpad rodiny, zvláště muži vystěhovaní z bytu po rozvodovém řízení.

- Osobní faktory:

Mentální retardace, nesamostatnost.

Nemocnost, invalidita, jakýkoliv typ postižení také zvyšují riziko stát se bezdomovcem. Alkoholismus, drogy a patologické hráčství jsou obvykle průvodními znaky bezdomovectví v ČR. Nelze však jednoznačně říci, zda jsou příčinou nebo následkem faktu, že se člověk stane bezdomovcem.

- Institucionální faktory:

Propuštění z ústavu, z vězení.

U mužů většinou převládají faktory materiální a osobní. U žen jsou to faktory vztahové, hlavně spojené s domácím násilím a institucionální. U dětí bývají faktory institucionální, neúplná rodina, týrání a zanedbávání, poruchy zdraví. V poslední době se k těmto faktorům přidává i nuda, nezaplňený volný čas, ztráta pevnosti rodinných vztahů.

2.4 Nejzranitelnější skupiny obyvatel

Hradečtí (Hradecký, Hradecká, 1996) na základě svých dlouhodobých zkušeností a práce s bezdomovci vytypovali skupiny obyvatel, u kterých je riziko ztráty bydlení a následného bezdomovectví vyšší než u ostatních obyvatel.

- a) lidé vyloučení z hospodářského života (dlouhodobě nezaměstnaní)
- b) mládež, která se nedokáže hospodářsky uchytit
- c) jedinci s postižením, tělesným, psychickým, smyslovým
- d) nestabilní rodiny
- e) staří lidé
- f) jedinci, kteří prošli výchovnými či nápravnými institucemi státu (dětský domov, výchovný ústav, vězení)
- g) minority a cizinci
- h) alkoholici a uživatelé omamných látek, patologičtí hráči
- i) osamělé ženy, staré ženy

2.5 Shrnutí kapitoly

Bezdomovcem se nikdo, až na několik výjimek, nechce stát dobrovolně. Jen mizivé procento lidí bez domova je se svou situací spokojeno a nemají zájem na nějaké změně, jejich svoboda a způsob života jim vyhovuje. K hlavním příčinám bezdomovectví bezesporu patří rozpad rodiny, ať už rozvodem či ztrátou živitele, dále nezaměstnanost a špatný zdravotní stav či postižení jednotlivce. K nejzranitelnějším skupinám patří dlouhodobě nezaměstnaní, osoby s nízkým vzděláním, zdravotně postižení a hodně mladí a

staří lidé. K bezdomovci, který veřejně prezentuje svou situaci, snadněji dojde pomoc. Rizikovou skupinou jsou skrytí bezdomovci, lidé žijící u svých přátel, v podnájmech u cizích lidí a podobně, jejichž bytová situace závisí na dobrodiní ostatních. Nedá se odhadnout, kolik takových jedinců může být.

3. Boj proti sociálnímu vyloučení a bezdomovectví

Stop sociálnímu vyloučení, projekt jehož cílem je téma sociálního začleňování, definuje sociální vyloučení jako proces, kdy jsou lidé vytlačeni na okraj společnosti. Nemají možnost ovlivnit rozhodovací procesy, neparticipují plně na životě ve společnosti a následkem toho mají pocit bezmocnosti. Oddalují se jim možnosti zaměstnání a celoživotního vzdělání, a tedy i možnost příjmu. (STOP sociálnímu vyloučení, neziskovky.cz)

Evropská unie označila boj proti sociálnímu vyloučení (Amsterodamská smlouva, 1997) a sociální soudržnost (Lisabon, 2000) za jeden ze svých cílů. Členské státy EU se zavázaly k potlačení chudoby a k výraznému snížení počtu osob ohrožených chudobou do roku 2010. V prosinci 2003 bylo podepsáno a schváleno Memorandum o sociálním začleňování ČR, čímž se Česká republika zapojila do evropské strategie sociálního začleňování. Z Memoranda o sociálním začleňování vyšel Národní akční plán sociálního začleňování na léta 2004 – 2006, aktualizovaná podoba se týká let 2006-2008. Plán shrnuje nejdůležitější problémy, kterým Česká republika čelí v oblasti sociálního vyloučení a chudoby, a zároveň zveřejňuje cíle, úkoly a opatření vedoucí k jejich opatření. (Národní akční plán sociálního začleňování, www.mpsv.cz)

3.1 Ochrana před sociálním vyloučením v ČR

V ČR má každý nemajetný občan s nedostatečnými příjmy, které si nemůže zvýšit vzhledem k věku, zdravotnímu stavu nebo z jiných vážných příčin vlastním přičiněním, právo na takovou pomoc, aby ho ochránila před hmotnou nouzí v souladu se zákonem o životním minimu a o sociální potřebnosti. (Národní akční plán sociálního začleňování, www.mpsv.cz)

Národní akční plán proti sociálnímu vyloučení

V tomto komplexním strategickém dokumentu (Národní akční plán sociálního začleňování, www.mpsv.cz) byla vyjádřena chudoba v ČR a byla navržena potřebná opatření k zamezení jejímu zvyšování. V ČR lze v současné době odhadnout nízký přibližně 4 % podíl domácností, ohrožených chudobou (tamtéž). Národní akční plán zaměstnanosti jako nejúčinnější ochranu před chudobou navrhuje uplatnění na trhu práce, včetně získávání odpovídající potřebné kvalifikace a motivace k zaměstnání před pobíráním sociálních dávek. Vedle zaměstnanosti hrají svou důležitou roli i systémy sociální ochrany, zajištění v důchodovém věku a přístup ke zdravotní péči

Odpovědnost zůstává státu a obrovská role je připsána nestátním neziskovým organizacím. Nabízejí se principy partnerství a také zahrnutí společenské odpovědnosti firem. Nestátní neziskové organizace, které se přímo brodí v problémech chudoby a sociálního vyloučení, vědí lépe než kdo jiný, jak bojovat proti diskriminaci a sociálnímu vyloučení. Je na nich, aby problémy správně definovaly a ve spolupráci se sociálními partnery předložily účinné projekty jejich řešení. Na státu je, aby pro práci NNO vytvořil vhodný právní rámec a rozumným způsobem využíval veřejné zdroje, které má k dispozici.

Projekt STOP

STOP sociálnímu vyloučení je projektem Evropské unie, který byl realizován od ledna 2006 do června 2006 ve spolupráci čtyř organizací: Informačního centra neziskových organizací (hlavní partner), SKOK (Spolek Oborové Konference nestátních neziskových organizací působící v zdravotní a sociálně zdravotní oblasti), NROS (Nadace rozvoje občanské společnosti) a MEPCO (dceřiná společnost Svazu měst a obcí). Snahou projektu je šířit informace a příklady dobré praxe mezi všechny relevantní partnery, kteří mohou situaci zranitelné skupiny osob nejvíce ovlivnit. Projekt byl zahájen 1. ledna 2003 a byl podpořen Evropskou komisí a MPSV ČR.

Nejdůležitějším úkolem projektu bylo seznámit důležité aktéry se strategiemi sociálního začleňování a zapojit osoby a skupiny našich spoluobčanů, kterých se chudoba bezprostředně dotýká, do rozhodovacích procesů, během kterých je vytvářena příslušná sociální politika vůči nim. Evropská komise je přesvědčena o tom, že bez jejich aktivní účasti se jen těžko dá najít úspěšné řešení jejich nelehké a palčivé situace. Proto by měli mít možnost podílet se na vzniku takové sociální politiky, která má těmto cílovým skupinám nejvíce pomoci. (Stop sociálnímu vyloučení, neziskovky.cz)

3.2 Národní akční plán sociálního začleňování 2006 – 2008

Národní zpráva shrnuje problémy, se kterými se Česká republika potýká v oblasti podpory sociální soudržnosti, boje s chudobou a sociálním vyloučením, modernizací důchodového systému a systému zdravotní a dlouhodobé péče. Vytyčuje cíle a nástroje a vytváří institucionální mechanismy k jejich řešení. (Národní akční plán sociálního začleňování, www.mpsv.cz)

V oblasti sociálního začleňování je cílem:

- a. zajistit dostupnost zdrojů, služeb potřebných pro participaci na životě společnosti pro všechny, potlačování sociálního vyloučení, převážně extrémních forem sociálního vyloučení a boj se všemi způsoby diskriminace, které vedou k sociálnímu vyloučení;
- b. zajistit aktivní sociální začlenění pro všechny, prostřednictvím podpory participace na trhu práce a potíráním chudoby a sociálního vyloučení, konkrétně mezi nejvíce znevýhodněnými skupinami obyvatelstva;
- c. zajistit přístup k zaměstnání, ke všem zdrojům, právu, zboží a službám;
- d. zajistit transparentní přípravu strategie a zapojení všech relevantních aktérů do její tvorby, implementace a monitorování na základě principů řádné správy věcí veřejných.

Programy a podpora se zvláště zaměřují na skupiny osob ohrožených sociálním vyloučením. Do této kategorie patří osoby se zdravotním postižením, děti a mládež, senioři, etnické skupiny, imigranti, azylanti, osoby bez přístřeší, osoby opouštějící ústavní nebo ochrannou výchovu nebo věznice, oběti domácího násilí a obchodu s lidmi.

3.3 Shrnutí kapitoly

Sociální vyloučení je vážným důsledkem i příčinou bezdomovectví. Člověk přestává být v kontaktu s běžnou populací, snižuje se jeho možnost zaměstnání, vzdělání a obstarání si příjmů k živobytí. Vzdalují se mu sociální služby a pomoc. Cítí se bezmocný a opominutý a nemá pocit, že by mohl sám něco změnit. Evropská unie a Česká republika vypracovala několik dokumentů, které se problematikou sociálního vyloučení zabývají a na jejich základě se vypracovávají metodiky a postupy, jak nejúčinněji a nejrychleji pomoci. Nejúčinnější a nejrychlejší se jeví pomoc poskytovaná nestátními neziskovými organizacemi. Tyto organizace přicházejí do dennodenního kontaktu se sociálně vyloučenými osobami, v problematice se orientují a ví, kde je pomoc a zásah nejúčinnější.

4. Zákony České republiky a sociální ochrana a bezdomovectví

4.1 Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod (Zákon č. 2/1993 Sb.) je základní součástí ústavního pořádku České republiky. Od jejího obsahu se odvozují další zákony a předpisy a žádný právní dokument nesmí být v rozporu s jejím zněním.

Listina základních práv a svobod zaručuje každému svobodu a rovnost bez ohledu na pohlaví, rasu, majetkové poměry, náboženství atd. (čl.3). Nikdo není omezován ve svém pohybu a pobytu (čl.14). Každý si může zajišťovat prostředky na svou obživu prací (čl. 26). Občané mají právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, i při ztrátě živitele. Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek (čl. 30). Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon (čl. 31). (Zákon2/1993 Sb.)

4.2 Sociální ochrana

Právo na sociální ochranu a zabezpečení se zaručuje všem občanům. Dávky sociálního zabezpečení poskytuje stát a nepodléhají dani. Příjmy a výdaje sociálního zabezpečení jsou součástí státního rozpočtu, organizace a občané platí sociální pojistné. Sociální ochrana v České republice zahrnuje pojistné na sociální zabezpečení, dávky státní sociální podpory a sociální pomoc (péči). (Tomeš I., 1996)

4.2.1 Pojistné na sociální zabezpečení

Pojistné je určeno k úhradě nákladů:

- na dávky nemocenského pojištění, kterými jsou nemocenské, podpora při ošetřování člena rodiny, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, peněžitá pomoc v mateřství
- na dávky důchodového pojištění, kterými jsou důchody starobní, plný a částečný invalidní, vdovský, vdovecký a sirotčí
- na hmotné zabezpečení poskytované uchazečům o zaměstnání a další výdaje související se zabezpečováním práva na práci
- na správní výdaje České správy sociálního zabezpečení a úřadů práce

Důchodové pojištění

Povinné pojištění (Zákon č. 155/1995 Sb.), které zajišťuje osoby ve stáří. Je univerzální a zabezpečuje všechny ekonomicky aktivní osoby. Jedinci si na něj průběžně přispívají a tak se sami připravují na sociální událost, na stáří. Vedle toho existuje dobrovolné doplňkové připojištění.

Nemocenské pojištění

Účelem pojištění je zabezpečit výdělečně činné osoby peněžitými dávkami v době nepřítomnosti v práci z důvodu nemoci, karantény, ošetřování člena rodiny a mateřství. Účast na nemocenském pojištění zaměstnanců, při splnění stanovených podmínek vzniká ze zákona a je povinná. (Zákon č. 187/2006 Sb.)

4.2.2 Státní sociální podpora

Pojem státní sociální podpora označuje zaopatřovací dávky, poskytované osobám (rodinným příslušníkům) ve společensky uznaných sociálních situacích, kdy stát skrze jejich vyplacení z části přebírá spoluzodpovědnost za vzniklou sociální situaci.

System státní sociální podpory je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Pro zjišťování nároku na dávky státní sociální podpory je využíváno životního minima.

Zákon o životním a existenčním minimu

K 1.1.2007 nabyt účinnosti zákon o životním a existenčním minimu č. 110/2006 Sb. a nahradil dosavadní zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu. Tento zákon definuje životní minimum jako minimální hranici peněžních příjmů fyzických osob k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Existenční minimum definuje jako minimální hranici příjmů osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití.

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu má bránit sociálnímu vyloučení. Dávka bude závislá na aktivním přístupu klientů. Osoby, které nebudou vynakládat aktivní kroky, např. při hledání zaměstnání, rekvalifikace apod., dostanou pomoc na úrovni nižší, jen existenční minimum. (Zákon č. 110/2006 Sb.)

4.2.3 Sociální pomoc

Zákon o hmotné nouzi

Zákon č. 111/2006 Sb., o hmotné nouzi upravuje poskytování dávek pomoci osobám v hmotné nouzi, jejichž příjmy nedosahují částky živobytí nebo nepostačují na pokrytí nákladů na bydlení. Za osoby v hmotné nouzi se považují i osoby propuštěné z výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody a osoby, jejichž životní potřeby nejsou uspokojivě naplněny vzhledem k tomu, že jsou např. osobou bez přístřeší.

Tento zákon více řeší situaci bezdomovců a osob bezdomovectvím ohrožené. Bude hodnocen zájem klientů a jejich aktivní kroky k vymanění se z hmotné nouze.

Za osobu v hmotné nouzi se nepovažuje osoba evidovaná na Úřadě práce, která odmítla bez vážného důvodu krátkodobé zaměstnání nebo veřejně prospěšné práce.

Dávkami v systému jsou:

- Příspěvek na živobytí – v případech, kdy příjmy nedosahují výše částky živobytí.
- Doplatek na bydlení – tato dávka se váže na vlastnictví nebo podnájem bytu a posuzuje se opět podle částky na živobytí a dle nároku příspěvku na bydlení.
- Mimořádná okamžitá pomoc – tato dávka se poskytuje v hmotné nouzi způsobené živelnou pohromou, ztrátou finančních prostředků, osobám po výkonu trestu odnětí svobody apod.

Každý příslušný orgán vypracuje aktivizační plán pro osoby, které budou déle než 6 měsíců pobírat příspěvek na živobytí. Plán má reagovat na individuální možnosti každého jedince a má přispět vhodně zvolenými aktivitami k zvýšení jeho možností na zlepšení stavu hmotné nouze. (Zákon č. 110/2006 Sb., Zákon č. 111/2006 Sb.)

Sociální služby

Sociální služby (Zákon č. 108/2006 Sb.) pomáhají lidem žít běžným životem - umožňují jim pracovat, nakupovat, navštěvovat školy, navštěvovat místa víry, účastnit se aktivit volného času, starat se sám o sebe a o domácnost apod. Zaměřují se na zachování co nejvyšší kvality a důstojnosti jejich života. Sociální služby jsou poskytovány jednotlivcům, rodinám i skupinám obyvatel.

Sociální služby (Sociální služby, www.mpsv.cz) jsou poskytovány lidem v nepříznivé sociální situaci, kteří trvale či dlouhodobě žijí v České republice. Mezi nejpočetnější skupiny příjemců sociálních služeb patří zejména senioři, lidé se zdravotním

postižením, rodiny s dětmi, ale také lidé, kteří z různých důvodů žijí "na okraji" společnosti.

Sociální služby usilují o běžný způsob života znevýhodněných skupin obyvatel, podporují tedy také jejich zaměstnanost a nezávislost na sociálních dávkách. Dále podporují samostatnost a nezávislost těchto osob, s cílem jejich sociálního začlenění, případně předcházení jejich vyloučení.

Dalším cílem je zlepšovat systém vzdělávání a prosazovat systém celoživotního vzdělávání, které umožní měnit nebo zvyšovat kvalifikaci zvláště u znevýhodněných skupin obyvatel.

Sociální služby zaměřené na osoby ohrožené nebo postižené ztrátou bydlení: (Zákon č. 108/2006 Sb.)

Podporované bydlení – pro osoby zdravotně postižené, které vyžadují pomoc jiné osoby při chodu domácnosti, vzdělání apod.

Azylové domy – pro osoby, které se ocitly v krizové situaci spojené se ztrátou bydlení.

Domy na půli cesty – pomoc pro mladé, kteří odcházejí ze zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, nebo z jiných zařízení pro péči o děti a mládež.

Chráněné bydlení – skupinové či individuální bydlení pro osoby se zdravotním postižením, které potřebují pomoc jiné osoby.

Krizová pomoc – pomoc osobám, které se ocitly v situaci ohrožení života a zdraví, kdy nejsou schopny zvládnout samy tuto situaci.

Noclehárny – pro osoby bez přístřeší, poskytují možnost přespání a hygienické zařízení.

Terénní služby – vyhledávají osoby s rizikovým chováním, osoby závislé, bez přístřeší apod.

4.3 Shrnutí kapitoly

Všechny již zmíněné zákony se odvíjejí od Ústavy ČR, která zaručuje nezadatelnost a nezcizitelnost práv. Každý občan má záruku hmotného zabezpečení a pomoci v případě hmotné nouze. Každému občanovi je zajištěna zdravotní péče. Většina nároků a práv je limitovaná trvalým pobytem nebo účastí v pojišťovacím systému, např. nemocenské, důchodové, zdravotní pojištění. Často se stává, že lidé bez domova, neznají svá práva a povinnosti. Očekávají, že se o ně někdo postará, spoléhají na pomoc úředníků na příslušných úřadech. Zanedbání určitých povinností zjistí až při výpočtu důchodu, při výzvě k zaplacení dluhů za zdravotní pojištění apod. Většina populace se neorientuje

v množství zákonů, u sociálně slabých osob a bezdomovců je to další okolnost, která komplikuje jejich již obtížnou situaci.

5. Města Chomutov a Jirkov

Města Chomutov a Jirkov leží na úpatí Krušných hor ve výšce kolem 300 m n.m., na jihozápadním okraji Mostecké hnědouhelné pánve nedaleko hranic se Spolkovou republikou Německo. Chomutov s Jirkovem sousedí na jihu a je od města oddělen pouze okružní silnicí. Centra obou měst jsou od sebe vzdálena 6 kilometrů.

Bývalé okresní město Chomutov lze charakterizovat jako důležitý dopravní uzel a hospodářské a správní centrum okresu. Po celá desetiletí bylo známo jako město těžkého průmyslu, energetiky, hutnictví a hnědouhelné těžby.

5.1 Historie Chomutova a Jirkova

Chomutov

Město Chomutov (Dějiny Chomutova I.,1997, Dějiny Chomutova II.,1998) vzniklo na důležité obchodní cestě ze Saska do vnitrozemí Čech a na křižovatce cest od Kadaně a Mostu. Prvním dochovaným dokladem o existenci města je darovací listina z 13. století. Město bylo darováno řádu německých rytířů, ale šlo o české osídlení. Řád německých rytířů se zasloužil o osídlení zdejší málo zalidněné krajiny, ale také o její poněmčení, protože noví osídlenci přicházeli většinou z druhé strany Krušných hor. Řád také udělal z Chomutova dobře organizovanou městskou německou obec.

Město ve 14. a 15. století vystřídal několik českých pánů, bylo mu uděleno 23 cechovních řádů, byla doložena existence latinské školy.

V 16. století získalo město privilegium na těžbu kamence. Ve stejném století byli majitelem do města pozváni jezuité, kteří zde založili školu, která byla známá i v Sasku. Záměr povýšit ji na vysokou školu se již nezdařil.

V 17. století se Chomutov stal svobodným královským městem. Na pomoc chudým a potřebným vznikl chudobinec a sirotčinec, kromě toho mělo město špitál pro chudé již od dob panství řádu německých rytířů.

19. století městu přineslo řadu nových průmyslových pokroků a nových výrobních technik a ujal se zde živnosti jako přádelna, továrna na sukno a kartouny, výroba octu a další. Vznikl zde také poštovní úřad, byla založena tiskárna a postavena plynárna.

Zásadní změnu přinesla stavba železnice. Ve městě se sbíhaly tři tratě. Železniční společnost zaměstnala mnoho místních dělníků. Nový technický personál, který přišel, posílil českou menšinu a dal podnět k založení prvního českého spolku.

Konec 19. století byl charakterizován rozvojem a dalším nárůstem průmyslových podniků. Chomutov měl svůj pivovar, papírnu. Německá firma Mannesmann koupila upadající železářskou a ocelářskou společnost a vybudovala z ní jeden z největších koncernů v Evropě.

Rok 1914 přerušil hospodářskou konjunkturu. V průběhu války sílila nespokojenost jak ze strany Čechů tak i Němců. Roku 1918 Národní výbor v Praze vydal zákon o zřízení samostatného státu Československa. Němečtí poslanci tento zákon neuznali a vytvořili provincii Deutsch-Böhmen, do které spadalo celé severozápadní a severní pohraničí. Chomutov byl jedním z měst, které se silně bránilo začlenění do ČSR.

Počátky nového státu byly v Chomutově těžké, do krize se dostaly i velké podniky jako byly Mannesmannovy závody, doly i Poldina huť. Ve městě byl nedostatek bytů jak pro německé tak pro české obyvatelstvo. Na pomoc vznikla společenstva pro výstavbu malobytů a stavební a bytové družstvo.

Koncem 20. století zachvátila Evropu těžká hospodářská krize, která neminula ani Chomutov. Stoupala nezaměstnanost a na pomoc byly otevřeny vývařovny, vypláceny příspěvky na nájemné, uspořádány ošacovací akce, zavedeno bezplatné lékařské ošetření a léky zdarma. Došlo také k výstavbě nouzových kolonií pro chudé obyvatelstvo.

Po podepsání dohody postupující československé pohraničí Německu se situace pro mnohé Čechy ale i Němce stala neúnosnou a začali Chomutov hromadně opouštět. Chomutov byl obsazen německými vojsky. Za války byla výroba v Mannesmannových závodech a Poldině huti neuvěřitelně stupňována. Jinak se válka Chomutova příliš nedotkla. Až na jejím konci bylo město bombardováno, byla zničena železnice a několik podniků.

První sovětské jednotky projely Chomutovem v květnu 1945. Začalo se s uklízením města a pokusem o obnovu zásobování a pořádku ve městě. Podniky byly převedeny pod národní správu a posléze znárodněny, ale projevoval se v nich silný nedostatek kvalifikovaných pracovníků. Město se brzy vzpamatovalo a díky obětavosti lidí byla obnovena zničená železnice i Poldina huť.

Chomutov se po únoru 1948 začal rychle měnit, vyrostly zde panelové domy pro velké množství lidí, nový bazén a samozřejmě monumentální budova OV KSČ.

Rozvoj metalurgie ve městě, hornictví a energetiky v blízkém okolí si vyžádal nové pracovní síly. Rušily se vesnice, které musely ustoupit těžbě hnědého uhlí a lidé se stěhovali do nových panelových domů. V 60. a 70. letech pokračuje výstavba panelových domů a bylo vytvořeno pásové město pod svahy Krušných hor. Tím došlo de facto ke

spojení Chomutova a Jirkova v jeden sídelní útvar. Město se rozrůstá a budují se nové školy, obchody, restaurace a střediska služeb. V budově bývalého chudobince byla otevřena první chomutovská poliklinika.

Osamostatnily se Mannesmannovy závody a byly přejmenovány na Válcovny trub, po připojení Poldiny hutě se název změnil na Válcovny trub a železářny. Závod se modernizoval a rozšiřoval svou výrobu. Během let vznikaly v Chomutově další velké podniky, které zaměstnávaly velké množství lidí.

S privatizací po roce 1989 vznikají nové podniky, některé státní se ruší. V Chomutově stejně jako v Jirkově stoupá nezaměstnanost.

Dřívější těžký průmysl je v posledních letech postupně nahrazován průmyslem lehkým a budují se průmyslové zóny pro zahraniční partnery, kteří mohou nabídnou zaměstnání pro mnoho občanů. (dosud Dějiny Chomutova I.,1997, Dějiny Chomutova II.,1998)

Jirkov

Počátek dějin města Jirkova není příliš jasný a je kladen do poslední třetiny 13. století. Jirkov vznikl jako kolonizační ves na česko-saském pomezí. (Dějiny Chomutova I.,1997, Dějiny Chomutova II.,1998)

Jirkov stejně jako ostatní města v Čechách i na Moravě vlastnily šlechtické rody a jeho osud byl úzce spjat s úspěchem či neúspěchem těchto rodů, zvláště v 16. století velmi dobře prosperoval. V Jirkově působilo 6 cechů, těžila se tu kamencová ruda a už roku 1597 měl Jirkov vodovod.

Po bitvě na Bílé hoře v roce 1620 město ztratilo téměř veškerá práva a bylo mnohokrát vypleněno vojsky všech armád třicetileté války.

Následující století přineslo do města známky zklidnění a jistého hospodářského vzestupu.

V 19. století v Jirkově fungoval systém kanalizace a stupňovitý vodovod a na začátku 20. století bylo město napojeno na elektrickou síť. Význam města byl posílen i spojením s ostatními městy sítí silnic a železnicí. Druhá polovina 19. století přála vzniku vzdělávacích a podpůrných organizací. Vznikali zde sportovní, turistické i zájmové spolky. Rozmach města však narušil první světový válečný konflikt, který město ekonomicky tvrdě poznamenal.

Období 2. světové války Jirkov prožil v relativním klidu. V době náletů spojenců na blízký Chomutov a nedaleké chemické závody nebyl ani bombardován.

Konec 2. světové války však dosavadní chod dějin zcela změnil. Vysídlením téměř veškerého původního sudetoněmeckého obyvatelstva vznikly nové poměry, vazby, vztahy i tradice, které významně ovlivňují jeho současnost. Skladba obyvatelstva se během několika málo poválečných měsíců radikálně změnila.

Jirkov byl v průběhu dalších šesti desetiletích osídlován z vnitrozemí v několika vlnách. Ihned po 2. světové válce přišlo z vnitrozemí do Jirkova na 3 500 Čechů, Moravanů. Druhá velká vlna přistěhovalců proběhla na přelomu 50. a 60. let, kdy se do Jirkova přistěhovaly rodiny ze zaniklých obcí, které musely ustoupit těžbě hnědého uhlí. V průběhu 80. a počátkem 90. let. přišli do města za vidinou příležitosti zaměstnání v okolních průmyslových závodech a v dolech další noví obyvatelé.

Jirkov v 60. letech začal pociťovat tlak industrializace, v následujících obdobích hodnoty škodlivých látek v ovzduší překračovaly několikanásobně hygienické normy. Jirkov navíc ležel na hlavním dopravním tahu severozápadních Čech, na silnici č. 13. Město z pohledu dopravní zatíženosti bylo 3. nejpostiženějším městem po Ostravě a Praze.

Polistopadové celospolečenské změny měly dopad na všechny oblasti života města. Řada městských podniků byla zrušena a mnoho okolních průmyslových subjektů omezilo či přímo zrušilo svou činnost a následkem toho rychle stoupla nezaměstnanost.

V právně tolerantním klimatu se začal negativně projevovat vztah nepřizpůsobivých obyvatel k městu a k spoluobčanům.

První Romové přicházeli do pohraničních oblastí po vyhnání německého obyvatelstva. Druhá vlna v padesátých letech byla tvořena zejména dělníky, kteří přicházeli v organizovaném náboru do průmyslových oblastí Mostecká. Třetí vlnu představují Romové, kteří byli nuceni se přesídlit ze Slovenska do českých a moravských okresů s nízkou koncentrací Romů.

Výsledkem této migrace byla koncentrace Romů v bývalém severočeském kraji. Migrace Romů ze Slovenska do českých zemí byla současně procesem urbanizace Romů.

Za stavu jisté „společenské paniky“ přijaly ke konci roku 1992 některé obce v severních Čechách vyhlášky k „zabezpečení veřejného pořádku a bezpečnosti“. Tyto vyhlášky, z nichž se stala nejznámější jirkovská vyhláška, měly za cíl zabránit příchodů a usídlení Romů ze Slovenska. Cíle měly dosáhnout tím, že upravovaly platné zákony o hlášení a pobytu obyvatel, nájmu bytů, přestupkový zákon a další předpisy. Při rozhodnutí o zrušení jedné z nich ji charakterizoval Ústavní soud tak, že „prakticky každý článek je v rozporu s nějakým ustanovením zákona, či dokonce Ústavy ČR, resp. Listiny základních práv a svobod“. Tyto vyhlášky byly zrušeny a dnes neplatí.

V novém tisíciletí je Jirkov moderním městem s bohatou kulturní a společenskou nabídkou. Spolupracuje s několika zahraničními městy a je připraveno na integraci do nové Evropy. (dosud Dějiny Chomutova I.,1997, Dějiny Chomutova II.,1998)

5.2 Charakteristika současného stavu

Oblast hospodářství a zaměstnanosti se zvláště v Chomutově vyznačuje přílivem zahraničních investorů a s tím spojeným budováním nových podniků. Nezaměstnanost v bývalém okrese Chomutov patřila k nejvyšším v České republice. V současné době procento nezaměstnaných pomalu klesá. Probíhá restrukturalizace průmyslu - těžký palivo-energetický a hutnický průmysl je transformován na lehká průmyslová odvětví. Je podporován vznik nových pracovních míst.

Oblast negativně ovlivňuje neodpovídající vzdělanostní a kvalifikační struktura vzhledem k potřebám podnikatelů. Chybí střední management. Je zde nízká kupní síla a deformovaný trh s chybějícími službami a řemesly a naopak dostatečná obchodní síť charakteristická velkými řetězci a velkým zastoupením asijských obchodníků. Dále se v oblasti projevuje velké zastoupení „šedé“ ekonomiky, např. růst sociálních dávek ovlivňuje zaměstnávání „na černo“.

Radnice hospodaří dlouhodobě s přebytkem, má stabilně vysoké investiční výdaje, příznivý střednědobý rozpočtový výhled. V oblasti bydlení probíhají regenerace panelových sídlišť Březenecká, Kamenná, Zahradní a Písečná. Přípravuje se regenerace ostatních sídlišť.

Poloha v rozvojové ose Most – Chomutov, spolu s Chomutovem vytváří významnou městskou a průmyslovou aglomeraci při hranicích se Saskem. (Rámcová strategie rozvoje města Chomutova do roku 2020, www.chomutov-mesto.cz)

Jirkov není klasickým regionálním centrem, je součástí sídelní struktury vysoce urbanizovaného prostoru, ve kterém hraje stěžejní roli město Chomutov. V urbanistické struktuře města silně kontrastuje historické jádro a na ně navazující panelová zástavba.

Ve srovnání s Chomutovem je v Jirkově výrazně nižší podíl ploch ekonomické základny, což se odráží i v počtu pracovních příležitostí a vyjížděče za prací. (Strategický plán rozvoje města Jirkova, www.jirkov.cz)

5.3 Shrnutí kapitoly

Města Chomutov a Jirkov jsou spjata a propojena v mnoha oblastech. Města jsou propojena městskou hromadnou dopravou. Jirkov správně spadá pod město Chomutov. Již několik let se uvažuje o možnosti jejich oficiálního propojení. Podmínkou města Jirkova byl statut města Chomutova jako magistrátu, dá se tedy předpokládat, že spojení obou měst je otázkou blízké budoucnosti. Spojení měst umožní čerpat více finančních prostředků, především ze strukturálních fondů, které mohou být použity v sociální oblasti. Propojení sociální politiky umožní lépe podchytit sociální negativní události a zaplnit mezery, kde sociální pomoc chybí.

6. Sociálně-demografická analýza

Sociálně-demografická analýza (Matoušek, 2003) je metoda, která mapuje a zkoumá vytipovanou oblast z několika pohledů. Na těchto závěrech lze efektivně plánovat další kroky k rozvoji oblasti, plánovat služby, hledat nejdůležitější problémy, které je nutné řešit apod.

Analýza vytváří pevný základ pro rozvoj regionu a na jejím základě lze také nahlížet na příčiny a problematiku bezdomovectví v Chomutově a Jirkově. Sleduje pohyb a stav obyvatelstva, popisuje sociální postavení a příjmy obyvatel, trh práce, míru chudoby v regionu, postavení jedince ve společnosti atd.

Pro účely diplomové práce budou zmapovány oblasti života, které mají nejdůležitější vliv a dopad na bezdomovectví.

6.1 Oblast školství a vzdělanosti v Chomutově a Jirkově

Vhodně zvolené vzdělání usnadní hledání zaměstnání na trhu práce. Příjem ze zaměstnání následně zajistí dostatek financí pro získání ubytování, obživy apod. Vzdělání, znalosti a dovednosti nabízené na trhu práce jsou podstatné pro zaměstnavatele při výběru budoucích spolupracovníků.

Se základními a středními školami v regionu Chomutov a ostatními sociálními partnery úzce spolupracuje Informační a poradenské středisko pro volbu a změnu povolání, které je součástí odboru poradenství Úřadu práce Chomutov a poskytuje poradenské služby související s volbou povolání a poradenské služby všem občanům, kteří chtějí získat kvalifikaci, zvýšit si ji nebo potřebují poradit při změně povolání. IPS bylo zřízeno v roce 1994 na Úřadu práce v Chomutově Správou služeb zaměstnanosti MPSV ČR. Kromě poradenských služeb zajišťuje IPS pro základní školy aktualizaci dat a podkladů pro tisk Atlasů školství, informujících o možnostech studia na středních školách a provoz internetové databáze studijní nabídky středních a vyšších odborných škol v rámci ČR. (Městská a obecní statistika, www.czso.cz)

Tabulka č. 1 Obyvatelstvo podle stupně vzdělání v Chomutově

		Počet obyvatel
Obyvatelstvo 15leté a starší		42996
podle stupně vzdělání	bez vzdělání	
	základní vč. neukončeného	11329
	vyučení a střední odborné bez mat.	15893
	úplné střední s maturitou	9660
	vyšší odborné a nástavbové	1359
	vysokoškolské	2359
	nezjištěné vzdělání	2114

(Sčítání lidu, domů a bytů, Základní informace o rodinách a domácnostech v České republice, www.czso.cz)

Tabulka č. 2 Obyvatelstvo podle stupně vzdělání v Jirkově

		Počet obyvatel
Obyvatelstvo 15leté a starší		16051
podle stupně vzdělání	bez vzdělání	111
	základní vč. neukončeného	4848
	vyučení a stř. odborné bez mat.	6466
	úplné střední s maturitou	3263
	vyšší odborné a nástavbové	393
	vysokoškolské	616
	nezjištěné vzdělání	354

(Sčítání lidu, domů a bytů, Základní informace o rodinách a domácnostech v České republice, www.czso.cz)

6.1.1 Stručná charakteristika oblasti vzdělanosti v Chomutově a Jirkově

Struktura průmyslu vyžadovala v minulých letech zaměstnance s nižší vzdělanostní úrovní. V důsledku nízké kvalifikace se nyní region potýká s velkými problémy, které

souvisí s dalším uplatněním těchto lidí na trhu práce. (Sčítání lidu, domů a bytů, Základní informace o rodinách a domácnostech v České republice, www.czso.cz)

Vývoj v oblasti vzdělání v posledním desetiletí nabral dobrý směr a vzdělanostní struktura se v Chomutově a Jirkově stále zlepšuje, což se projevuje postupným poklesem zastoupení osob se základním vzděláním a naopak nárůstem podílu osob s minimálně středoškolským vzděláním s maturitou a obyvatelstvem s vysokoškolským vzděláním.

Tabulka č.3 Vzdělanostní struktura osob evidovaných na Úřadě práce Chomutov

Stupeň vzdělání	Počet osob
Bez vzdělání	16
Neúplné základní vzdělání	65
Základní vzdělání + praktická škola	4313
Nižší střední vzdělání	3
Nižší střední odborné vzdělání	229
Střední odborné vzdělání (vyučení)	2772
Střední nebo střední odborné vzdělání bez maturity a bez vyučení	62
ÚSV vzdělání	192
ÚSO vzdělání (vyučení s maturitou)	165
ÚSO vzdělání s maturitou (bez vyučení)	748
Vyšší odborné vzdělání	13
Bakalářské vzdělání	12
Vysokoškolské vzdělání	83
Doktorské vzdělání (vědecká výchova)	3

(Statistická data Úřadu práce Chomutov k 31.3.2007)

Úřad práce a odborné firmy realizují v souladu s potřebami a požadavky trhu práce vzdělávací, rekvalifikační a motivační programy pro uchazeče o zaměstnání, zejména pro ty, kteří jsou na trhu práce znevýhodněni – zdravotním postižením, nízkou kvalifikací apod. Z hlediska dosaženého vzdělání mají největší zájem o rekvalifikace uchazeči se

základním vzděláním nebo praktickou školou, vyučení nebo bez ukončeného vyučení. Úřad práce zajišťuje a dotuje ve spolupráci se zaměstnavateli rekvalifikace uchazečů o zaměstnání pro nové obory (např. s příchodem nového investora), pro stávající obory, ve kterých lze získat nová pracovní místa. Vstupem do Evropské unie je možné čerpat finance z evropských sociálních fondů, čehož využívá několik vzdělávacích společností (Edost s.r.o., Asista s.r.o.), které následně spolupracují s Úřadem práce a podílejí se na zvyšování vzdělanosti uchazečů o zaměstnání. (Rámcová strategie rozvoje města Chomutova do roku 2020, www.chomutov-mesto.cz)

6.1.2 Potřebná opatření v oblasti vzdělávání

Oblast vzdělání je jedním z témat rozvojových plánů a dokumentů Chomutova a Jirkova. Níže je vybráno několik bodů z Rámcové strategie pro město Chomutov, které lze považovat i za cílová opatření pro město Jirkov.

- vytvářet podmínky pro příliv kvalifikovaných pedagogických pracovníků a odborníků vhodnými nástroji v oblasti sociální politiky (např. řešení bytové otázky, apod.)
- podporovat jazykové vzdělávání a vzdělávání v oblasti informačních technologií jako integrální součást celoživotního vzdělávání
- trvale podporovat vyšší stupeň vzdělání; umožnit populaci chomutovského regionu získávat odpovídající stupeň vzdělání v rámci dopravní obslužnosti a sociální únosnosti; stabilizovat profesní vzdělávací nabídku chomutovského regionu
- podporovat celoživotní vzdělávání (učení); zvyšovat adaptabilitu zaměstnanců a zaměstnavatelů prostřednictvím dalšího vzdělávání, tj. rozšiřováním kvalifikace, resp. zajišťováním vhodné rekvalifikace v návaznosti na změny ve vývoji trhu práce
- zachovat školy a školky v horských oblastech i přes malý počet dětí
- zlepšit vybavenost základních a středních škol
- zavádět a realizovat vzdělávací programy saturující potřeby široké veřejnosti
- zavádět vzdělávací programy v návaznosti na potřeby trhu práce (Rámcová strategie rozvoje města Chomutova do roku 2020, www.chomutov-mesto.cz)

6.1.3 Shrnutí kapitoly

Vzdělanost v městech Chomutov a Jirkov se pomalu zvyšuje. Ubývá nekvalifikovaných osob a přibývá osob se středoškolským a vysokoškolským vzděláním. Obě města se snaží vzdělanost podporovat. Zástupci měst si uvědomují, že vzdělání je

hlavní devizou, kterou mohou jejich občané nabízet při hledání práce. Úřad práce nabízí nezaměstnaným velké množství rekvalifikačních kurzů, které rozšiřují jejich možnosti při hledání zaměstnání. Dále Úřad práce spolupracuje se vzdělávacími společnostmi, které pořádají poradenské a motivační kurzy pro uchazeče o zaměstnání.

6.2 Zaměstnanost

Nezaměstnanost je jedna z příčin chudoby a bezdomovectví. Zvyšování zaměstnanosti je jedním ze způsobů, jak chudobu odstraňovat. Národní akční plány zaměstnanosti si kladou za cíl přilákat na trh práce více lidí, podpořit vzdělávání a usnadnit cestu na trh práce osobám znevýhodněným např. zdravotním postižením, věkem apod.

6.2.1 Ztráta zaměstnání

Zaměstnávání bezdomovců je základní problém, který je často i samotnou příčinou vzniku bezdomovectví. Možnost pracovat vytváří v člověku pocit vědomí o svých schopnostech. Pokud člověk ztrácí zaměstnání bez vlastního zavinění a delší dobu nemá šanci získat nové, vzniká u něj pocit frustrace, který nezřídka končí rozpadem dosavadního životního stylu. Člověk díky zaměstnání získává prostředky na bydlení.

Vzhledem k trendům dnešní doby se prudce snížil počet pracovních míst s ubytováním. V současnosti ovšem neubývá pouze pracovních příležitostí s možností ubytování. Obecně je minimálně i pracovních nabídek dostupných člověku bez čistého trestního rejstříku, bez možnosti bydlení, bez ucházejícího vzhledu, mimo tzv. produktivní věk, bez doložitelného vzdělání a podobně. Nezaměstnanost samozřejmě začíná být prioritním problémem i u majoritní části společnosti, a tak se zájem o řešení nezaměstnanosti bezdomovců přesouvá na okraj pozornosti. (Strategický plán rozvoje města Jirkova, www.jirkov.cz)

Problémem dlouhodobě nezaměstnaných občanů je absence motivace pracovat. Systém sociálních dávek zaručuje poměrně dobrý životní standard. Dlouhodobá nezaměstnanost však s sebou nese celou škálu problémů. Jedním z nich je získávání špatného vztahu k práci a k zodpovědnosti za vlastní život u dlouhodobě nezaměstnaných, který dále přenáší na vlastní děti, kterým život hrazený sociálními dávkami vyhovuje a nemají potřebu něco měnit. Lidé pobírající dávky sociální pomoci při ztrátě bydlení obvykle nejsou schopni našetřit dostatečný obnos na pořízení nového bydlení. Velká část nájemců požaduje kauci ve výši až tří nájmů dopředu.

Od 1.1.2007 vstoupil v platnost zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, který ukládá orgánům poskytujícím pomoc v hmotné nouzi vypracovat aktivizační plán pro příjemce sociální pomoci. Ten by měl nezaměstnané motivovat hledat si práci. Město samo může zaměstnanost podpořit vznikem nových pracovních míst, podporou podnikání např. nabídkou vhodných prostor. Dále má možnost zřídit veřejně prospěšné práce. (tamtéž)

6.2.2 Out-placement

Firmy, které pečují a umějí se postarat o své zaměstnance, mají pro propouštěné zaměstnance většinou vytvořené tzv. out-placementové programy.

Out-placement je poměrně široká služba, která sahá od pomoci s přípravou a sepsáním životopisu až po skutečný program, který pomáhá člověku najít nové místo nebo který ho připravuje na nové pracovní uplatnění.

V České republice, ač se o tom moc neví, je velká řada firem, které se starají o své propouštěné zaměstnance a snaží se jim nějakým způsobem pomoci. (Kubala O., <http://www.rozhlas.cz>)

6.2.3 Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity v Chomutově z roku 2001

Tabulka č. 4 Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity v Chomutově z roku 2001

Obyvatelstvo celkem		51007	
Ekonomicky aktivní celkem		26564	
v tom	zaměstnaní	21853	
	z toho	pracuj. důchodci	664
		ženy na mat. dov.	568
	nezaměstnaní	4711	
Ekonomicky neaktivní celkem		22734	
z toho	nepracuj. důchodci	10010	
	žáci, studenti, učni	8482	
Osoby s nezjišt. ekonom. aktivitou		1709	

(Sčítání lidu, domů a bytů, Základní informace o rodinách a domácnostech v České republice, www.czso.cz)

Tabulka č. 5 Ekonomicky aktivní obyvatelé Chomutova podle odvětví

Obyvatelstvo celkem		51007
Ekonomicky aktivní celkem		26564
Z toho podle odvětví	zemědělství, lesnictví, rybolov	378
	průmysl	7600
	stavebnictví	2207
	obchod, opravy motor. vozidel	2413
	doprava, pošty a telekomunikace	1655
	veřejná správa, obrana, soc. zabezpečení	1757
	školství, zdravot., veter. a soc. činn.	2869

(Sčítání lidu, domů a bytů, Základní informace o rodinách a domácnostech v České republice, www.czso.cz)

Podle statistik nezaměstnanosti úřadu práce dosáhla míra nezaměstnanosti v Chomutově k březnu 2007 11,6%.

Vlivem restrukturalizace průmyslu v regionu ubylo nejvíce pracovních míst v hutnickém průmyslu. Zaměstnanost je pozitivně ovlivněna zaměstnavateli se zahraniční účastí, jejichž podíl na celkové zaměstnanosti v regionu se neustále zvyšuje.

V průmyslové zóně Severní pole Chomutov dosud vzniklo téměř 800 pracovních míst. Byl zde postaven a svoji činnost rozvíjí významný podnik Intier Automotive Seating Systems Chomutov a.s., který se zaměřil na šití autopotahů. Zaměstnavatel zaměstnává cca 330 osob. Dalším zaměstnavatelem, který zahájil v průmyslové zóně činnost, je HS Umnformtechnik, výroba karosářských dílců, který vytvořil 81 pracovních míst převážně ve strojírenských profesích. Provoz v nových prostorách zahájila také firma Parker Hannifin Industrial s.r.o., se zaměřením na strojírenskou výrobu, která do konce roku 2004 vytvořila postupně 300 nových pracovních příležitostí na základě investiční pobídky; v současné době zaměstnává již přes 560 zaměstnanců. V průmyslové zóně postavila výrobní halu také firma První Elektro a.s., kde bylo v souvislosti s dotačními tituly vytvořeno minimálně 35 nových pracovních míst. (Globální plán revitalizace Chomutovska, www.hsrch.cz)

6.2.4 Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity v Jirkově z roku 2001

Tabulka č. 6 Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity v Jirkově z roku 2001

Obyvatelstvo celkem			20717
Ekonomicky aktivní celkem			10547
v tom	zaměstnaní		8426
	z toho	pracuj. důchodci	137
		ženy na mat. dov.	200
	nezaměstnaní		2121
Ekonomicky neaktivní celkem			9938
z toho	nepracuj. důchodci		3205
	žáci, studenti, učni		4447
Osoby s nezjišt. ekonom. aktivitou			232

(Sčítání lidu, domů a bytů, Základní informace o rodinách a domácnostech v České republice, www.czso.cz)

Tabulka č. 7 Ekonomicky aktivní obyvatelé Jirkova podle odvětví

Obyvatelstvo celkem			20717
Ekonomicky aktivní celkem			10547
Z toho podle odvětví	zemědělství, lesnictví, rybolov		253
	průmysl		3594
	stavebnictví		730
	obchod, opravy motor. vozidel		1116
	doprava, pošty a telekomunikace		560
	veřejná správa, obrana, soc. zabezpečení		595
	školství, zdravot., veter. a soc. činn.		991

(Sčítání lidu, domů a bytů, Základní informace o rodinách a domácnostech v České republice, www.czso.cz)

K 31.3.2007 dosáhla míra nezaměstnanosti v Jirkově 14,8%.

Oblast Jirkova je v průmyslové části regionu nejpostiženější oblastí s vysokou strukturální nezaměstnaností. Vysoká koncentrace obyvatel vázána na vysokou potřebu pracovních sil v energetice, těžbě uhlí a hutnictví vytvořila na území města lidský a pracovní potenciál. V souvislosti s útlumem těchto odvětví se projevil problém absorpce volných pracovníků do jiných odvětví, s tím související i problematiku sociální, vzdělanostní, etnická struktura obyvatel.

Největším zaměstnavatelem v lokalitě je Preciosa a.s. Jablonec nad Nisou, OZ Jirkov, dále Kaufland ČR v.o.s. a VeMa s.r.o. zabývající se výrobou kovových konstrukcí. Oblast Jirkova se vyznačuje velmi početnou skupinou obyvatel obtížně zaměstnatelných na současném trhu práce. Spolu se sousedícím regionem Most tvoří lokalitu postiženou útlumem těžební činnosti, kde se v minulosti uplatňovaly osoby s nízkou kvalifikací. (Strategický plán rozvoje města Jirkova, www.jirkov.cz)

6.2.5 Problémy trhu práce v Chomutově a Jirkově

Těžební závody v mostecké pánvi procházejí rozsáhlými organizačními změnami vlivem útlumu těžby uhlí a tím dochází k vysokému úbytku pracovních příležitostí, což se negativně odráží převážně v oblasti Jirkova, která se vyznačovala vysokým dojížděním obyvatel za prací do blízkých regionů.

Současné nepříznivé ekonomické podmínky obyvatelstva se promítají v nízké poptávce po pracovních silách v odvětví služeb a obchodu.

Dlouhodobě nezaměstnaní ztrácí motivaci k dalšímu hledání zaměstnání.

Hlavně v Jirkově je nízká nabídka vhodných prostor pro zavedení nových výrobních a vytvoření nových pracovních míst.

Vzdělanost a kvalifikační struktura nezaměstnaných neodpovídá potřebám současného trhu práce. (Strategický plán rozvoje města Jirkova, www.jirkov.cz; Globální plán revitalizace Chomutovska, www.hrsch.cz)

Tabulka č. 8 Přehled míry nezaměstnanosti

Přehled míry nezaměstnanosti

	Chomutov	Ústecký kraj	ČR	EU
leden 2000	18,30%	16,50%	9,80%	8,80%
leden 2001	16,93%	16,60%	9,10%	8,00%
leden 2002	16,82%	16,50%	9,40%	7,70%
leden 2003	18,61%	17,70%	10,20%	7,90%
leden 2004	19,20%	18,50%	10,80%	8,00%

(Statistické dokumenty města Jirkova)

6.2.6 Podpora zaměstnanosti

Řešení problematiky zaměstnanosti a nezaměstnanosti se řídí Národními akčními plány zaměstnanosti. Tyto dokumenty jsou ucelenými programy, které vznikají ve spolupráci České republiky s Evropskou unií.

Vláda schválila v únoru 2006 pilotní projekt na podporu zaměstnanosti v oblastech s vysokou nezaměstnaností. Stát bude finančně přispívat lidem s nízkými příjmy, kteří se dobrovolně vzdají poloviny svého pracovního úvazku. Místo této poloviny se však dotyční budou muset začít vzdělávat, pracovat v neziskových organizacích nebo třeba v zemědělství.

Příspěvky za dobrovolné zkrácení úvazku budou dostávat lidé v Karlovarském, Moravskoslezském a Ústeckém kraji.

Ministerstvo práce a sociálních věcí věří, že nový motivační systém v těchto regionech povede ke snížení nezaměstnanosti. (Bělovská N., Hromádka M., <http://www.rozhlas.cz>)

6.2.7 Plán do budoucnosti v oblasti zaměstnanosti

Prioritami aktivní politiky nezaměstnanosti je zabezpečit účast dlouhodobě nezaměstnaných na veřejných zakázkách s cílem obnovy pracovních návyků a dovedností. Dalším bodem je podpora nových pracovních míst v horské části regionu rozvojem cestovního ruchu a služeb.

Důležitou částí politiky je prosazení výplaty sociálních dávek za účast na veřejně prospěšných pracích. Prioritní osa se orientuje na rozvoj lidských zdrojů, které jsou jedním ze základních faktorů konkurenceschopné ekonomiky. V této souvislosti bude podpora směřovat do modernizace vzdělávacích systémů a vytvoření komplexního systému

celoživotního učení. Je potřeba vytvořit podmínky pro možnosti zvyšování odborné kvalifikace pracovní síly v průběhu produktivního věku tak, aby se zlepšila zaměstnatelnost lidí a tím i jejich šance uplatnit se na trhu práce, což je zásadním aspektem v boji proti sociálnímu vyloučení. Každý odbor sociálních věcí a zdravotnictví si vytvoří podle nových standardů aktivizační a motivační programy pro nezaměstnané a vhodnou intervencí bude omezovat jejich závislost na státních dávkách. (Rámcová strategie rozvoje města Chomutova do roku 2020, www.chomutov-mesto.cz)

6.2.8 Shrnutí situace zaměstnanosti v Chomutově a Jirkově

Příznivé klima na vývoj zaměstnanosti vytvářejí zaměstnavatelé s účastí zahraničního kapitálu. Dynamicky se rozvíjí výroba pro automobilový průmysl – výroba různých komponentů pro výbavu karosérií, dále elektrotechnický, textilní a strojírenský průmysl.

Region i přes strukturální změny patří mezi oblasti s nejčtenější zaměstnaností v sekundárním sektoru (52,5%), nezanedbatelná část monitorované zaměstnanecké veřejnosti je v terciální sféře (44,8%).

Z celkového počtu evidovaných nezaměstnaných bylo k 30.6.2003 na Úřadě práce Chomutov evidováno 32% uchazečů se ZPS či s různým zdravotním omezením, což jsou jedinci téměř neumístitelní na současném trhu práce.

Velkým problémem u nezaměstnaných osob je odmítání nabízených pracovních příležitostí na základě lékařských vyjádření, což umožňuje neustálé čerpání sociálních dávek.

Zaměstnanci nejsou ochotní přizpůsobit se nižším mzdovým podmínkám. Systém nízkých mezd, minimální mzdy, v porovnání s vyšší sociálních dávek nemotivuje uchazeče o zaměstnání za prací dojíždět (Rámcová strategie rozvoje města Chomutova do roku 2020, 2005; Strategický plán rozvoje města Jirkova, 2006; Globální plán revitalizace Chomutovska, 2004)

6.2.9 Shrnutí kapitoly

Chomutov a Jirkov patří dlouhodobě k regionům s vysokou nezaměstnaností. Oblast zaměřená na těžební a těžký průmysl se jen pomalu přeorientovala na změny a nové trendy v oblasti průmyslu a podnikání. V posledních letech se Chomutov a Jirkov může pochlubit trvalým poklesem nezaměstnanosti. Zvláště Chomutov reaguje na poptávku zahraničních investorů a buduje průmyslové zóny, které jsou schopny zaměstnat velký

počet lidí. Jirkov se v novém strategickém plánu z roku 2006 zavázal k podpoře při vytváření nových pracovních míst a podpoře malých a středních podnikatelů. Ve spolupráci s Úřady práce se obě města zaměřují na rozvoj lidských zdrojů, aby jejich znalosti a dovednosti lépe odpovídaly potřebám zaměstnavatelů.

6.3 Bydlení

Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948 považuje právo na přiměřené bydlení za důležitou část práva na přiměřenou životní úroveň.

Podle Listiny základních práv a svobod má každý občan právo na příznivé životní prostředí. Zákony zakazují jakoukoli diskriminaci založenou na sociálním původu nebo majetku. (Zákon č. 2/1993 Sb.)

Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech z roku 1966 uznává v článku 11 právo každého jednotlivce na přiměřenou životní úroveň pro něj a jeho rodinu a právo na bydlení.

Přiměřené bydlení znamená víc než jen mít střechu nad hlavou. Znamená také dostatečné soukromí, přiměřený prostor, fyzickou přístupnost, přiměřené bezpečí, dostatečné osvětlení, vytápění a ventilaci, dostatečnou základní infrastrukturu - např. zásobování vodou, hygienická zařízení a zařízení na odvoz odpadu, dále dobrou kvalitu životního prostředí a příznivé faktory související se zdravím, přiměřenou a dostupnou polohu vzhledem k práci a základní vybavenost. Toto vše by mělo být dostupné i finančně. O přiměřenosti by se mělo rozhodovat společně s lidmi, kterých se to týká a s ohledem na perspektivu dalšího rozvoje. Posouzení přiměřenosti se často v různých zemích liší, neboť závisí na specifických kulturních, společenských, ekologických i ekonomických faktorech. (Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Všeobecná deklarace lidských práv, 1948)

6.3.1 OSN a UN-Habitat

Podpora rozvoje společensky a ekologicky udržitelných lidských sídel a dosažení přiměřeného přístřeší pro všechny je posláním UN-Habitat, agentury OSN, která vznikla v roce 1978 a usiluje o zlepšování životních podmínek ve městech a obcích po celém světě.

Všechny vlády mají v oblasti bydlení odpovědnost a měly by podnikat patřičné kroky za účelem podpory, ochrany a zajištění plné a postupné realizace práva na přiměřené bydlení. (Program OSN pro lidská sídla, www.uur.cz)

V České republice je reprezentovaná ministerstvem pro místní rozvoj. Tuto odpovědnost zabezpečuje prostřednictvím politiky v oblasti bydlení, pomocí programů a projektů. Výkonem činnosti nově založeného “Národního centra bydlení a rozvoje sídel v České republice” (Agenda HABITAT - National Urban Observatory) byl na základě rozhodnutí Ministerstva pro místní rozvoj pověřen koncem roku 1998 Ústav územního rozvoje, Brno.

Nedílnou součástí je i spolupráce s neziskovým sektorem, nevládními organizacemi, místními správami a komunitami. (tamtéž)

6.3.2 Úkoly státu v oblasti bydlení

Stát musí zajistit rovnoprávný přístup k půdě všem, včetně osob žijících v chudobě. Musí také zajistit účinnou ochranu před násilným vystěhováním a brát v úvahu lidská práva. Bezdomovci nemohou být za svůj status trestáni.

Stát prostřednictvím dotací, nájemních i jiných forem pomoci:

- zvyšuje finanční dostupnost bydlení lidem, kteří žijí v chudobě.
- rozšiřuje podpůrné služby pro bezdomovce a jiné zranitelné skupiny obyvatelstva.
- podporuje modely trvale udržitelného prostorového rozvoje a dopravních systémů, které zlepšují přístupnost ke zboží, službám, společenskému vybavení i práci.
- účinně monitoruje a vyhodnocuje podmínky bydlení, včetně rozsahu bezdomovectví a nepřiměřeného bydlení; na základě konzultací s lidmi, kterých se to týká, formuluje a přijímá vhodnou bytovou politiku a uvádí do praxe efektivní strategii i plány na řešení těchto problémů. (Program OSN pro lidská sídla, www.uur.cz)

V roce 2003 náklady na pořízení bytu představovaly 8,1 násobek průměrného čistého ročního příjmu domácnosti. V zemích západní Evropy se tyto náklady pohybují v rozpětí pouze 1,8 až 3,5 násobku.

Více lidí než kdykoliv dříve dnes žije v absolutní chudobě a bez přiměřeného bydlení. Neodpovídající bydlení a bezdomovectví jsou rostoucí hrozbou v mnoha zemích, což ohrožuje zdraví, bezpečnost i samotný život.

6.3.3 Koncepce bytové politiky

Vláda považuje bydlení za důležitou součást životní úrovně a celkové kvality života obyvatelstva. Uvědomuje si rizika, která mohou z neuspokojivé situace v oblasti bydlení

vyplývat a která mohou negativně ovlivňovat např. fungování trhu práce, proces sociálního začleňování, zdravotní stav populace apod. (Koncepce bytové politiky, 2005)

V říjnu 1999 vyšla Koncepce bytové politiky, která za jednu ze svých priorit staví podporu znevýhodněných skupin obyvatel, které mají ztížený přístup k adekvátnímu bydlení. Současné znění je platné pro léta 2005 – 2010.

Právo na bydlení není nárokové a proto úloha státu nespočívá v přímém poskytování bydlení, nýbrž ve vytváření takové situace, aby si lidé buď sami nebo s určitou pomocí státu, zajistili odpovídající bydlení. Důležitá je osobní angažovanost lidí.

Stát by měl v oblasti bydlení zajistit rovnováhu mezi ekonomickou výkonností trhu s byty na straně jedné a sociální spravedlností na straně druhé. Dále by měl vytvořit předpoklady, aby každá domácnost mohla na bytovém trhu najít a udržet finančně dostupné bydlení v odpovídající kvalitě.

Důstojné bydlení je základní životní potřebou, ale zároveň mimořádně nákladnou záležitostí, mnohdy přesahující aktuální možnosti jednotlivců i rodin. (Koncepce bytové politiky, 2005)

Co se týče zvláštních opatření zaměřených na chudé či jinak znevýhodněné občany, přináší

Koncepce

návrhy:

- vytvoření tzv. chráněného bydlení pro skupiny obyvatelstva se specifickými potřebami, jako řešení bydlení sociálně nepřizpůsobivých občanů,
- podporu výstavby nájemních bytů ve vlastnictví obcí určených pro příjmově vymezené osoby.

V rámci konceptu chráněného bydlení má být podporováno bydlení občanů, kteří nejsou schopni sami si vyřešit bytový problém a kteří se „dočasně“ ocitli v bytové tísní. Mezi cílovými skupinami jsou (vedle důchodců a zdravotně postižených) uvedeni i příslušníci etnických minorit. Součástí konceptu chráněného bydlení má být také sociální bydlení; toto bydlení má být poskytováno v přiměřených nájemních bytech ve vlastnictví obce. Koncepce uvádí postup řešení problémů sociálně nepřizpůsobivých občanů, kteří jsou znevýhodněni nízkou sociální a kulturní úrovní, nízkou vzdělaností, vysokou nezaměstnaností a závislostí na systémech sociální podpora. Využívá působení terénních pracovníků, upozornění, zavedení splátkového kalendáře, zajištění náhradního bydlení na podkladě smlouvy.

Na Koncepti bytové politiky navazuje Metodický pokyn při sociální práci se skupinou neplatičů nájemného a úhrady za plnění poskytovaná v souvislosti s užíváním

bytu vypracovaný Ministerstvem práce a sociálních věcí. Tento materiál slouží pro potřeby obecních úřadů, které se s problematikou neplatičů setkávají. Metodika klade důraz na použití metod sociální práce s jednotlivými klienty i na práci s komunitou.

Ukazuje postup hrazení nájemného dávkami sociální péče a případného splácení dluhu prostřednictvím dávek státní sociální podpory. (Koncepte bytové politiky, 2005)

Koncept podporovaného bydlení

Podporované bydlení, tj. bydlení, které bylo v Konceptu bytové politiky (Koncepte bytové politiky, 2005) označeno jako bydlení chráněné, je pojato jako bydlení určené skupinám osob, které jsou z různých důvodů natolik znevýhodněny, že nejsou schopny uspokojovat svou potřebu bydlení „běžným způsobem“. Podporované bydlení má vedle zajištění přiměřeného bydlení, také funkci preventivní, tj. má bránit vzniku sociálního vyloučení. Základními typy podporovaného bydlení jsou bezbariérové bydlení, bydlení se sociálními službami a vstupní bydlení.

Bydlení se sociálními službami je určeno také osobám, které „přišly o byt“ v důsledku nepříznivých životních okolností. Mezi jinými sem patří např. lidé propuštění z výkonu trestu, oběti podvodu, osoby neschopné plnit povinnosti spojené s užíváním bytu. Cílem je zajištění bydlení s možností resocializace, která je častou podmínkou pobytu a prevencí sociálního vyloučení. Bydlení se sociálními službami má zvláštní režim nájmu, tzn. že vlastnická práva i práva nájemce jsou zde omezena tak, aby toto bydlení stále plnilo funkci, pro kterou bylo vytvořeno a nestalo se součástí běžného bytového fondu.

Byt na půli cesty je dalším dotovaným bydlením. Je určen osobám, které mají snížené schopnosti začlenit se do života běžné společnosti.

Vstupní byt je určen osobám, které v důsledku nepříznivých životních okolností nemají přístup k bydlení, přičemž jsou schopny plnit povinnosti vyplývající z nájemního vztahu. (Koncepte bytové politiky, 2005)

6.3.4 Sociální byty a sociální bydlení

V průběhu privatizace po roce 1989 nebyla vyřešena otázka sociálního bydlení. Nedošlo k vyjasnění tohoto pojmu a nebyla vyjasněna ani otázka, kolik bytového fondu si mohou obce nechat, aby mohly poskytovat sociální bydlení. Privatizaci využily některé obce jako způsobu, jak vymoci nedobytné dluhy na nájemném. Byty se odkupovaly i s nájemníky nebo nový majitel obci zaplatil s cenou bytu i dlužnou částku. Do potíží se dostávaly rodiny, které neměly nájemní smlouvu a neplatiči nájemného.

Vláda v únoru 2006 na svém jednání definovala termín sociální bydlení.

Do této kategorie budou spadat byty do 90 m² a rodinné domy do 150 m². Nová definice souvisí se snahou vládního kabinetu zachovat i po roce 2007 u značné části nově postavených bytů nižší daň z přidané hodnoty. Běžná sazba DPH je 19%, snížená je 5%. Od roku 2007 kvůli požadavkům Evropské unie se tato snížená daň bude moci uplatnit jen u výstavby a oprav bytů a obytných domů, které lze označit jako sociální bydlení.

Návrh vlády označuje za sociální bydlení také stavby sloužící lidem ohroženým sociálním vyloučením, jako jsou dětské domovy, domovy důchodců, azylové domy nebo týdenní stacionáře. (Černý O., Matúšů M., www.rozhlas.cz ; Koncepce bytové politiky, 2005)

Bytovou politiku (Hradecký I., 2006) si určují a odpovídají za ní samy obce v rámci své působnosti, stát jejich činnost může podpořit nabídkou státních dotací na výstavbu bydlení pro cílové skupiny. Sociální bydlení ve většině měst má charakter tzv. holobytů. Do holobytů bývají nejčastěji umisťováni neplatiči nájemného, obvykle na dobu určitou. Je to v podstatě skrytá forma bezdomovectví, protože řeší pouze přechodně jejich bytovou situaci.

6.3.5 Situace bydlení v Chomutově a Jirkově

Bydlení patří mezi nejvýznamnější podmínky kvality života lidí.

Největší rozmach v regionu zaznamenala bytová výstavba v období do r. 1989. Po tomto období nastal ve výstavbě mírný útlum.

V letech 1999 – 2003 nebyl dokončen žádný nový byt. Na svépomoc bylo poskytnuto do nájmu 215 bytů a do osobního vlastnictví bylo prodáno 6 122 bytových jednotek.

Stručná charakteristika stavu:

- rozhodující podíl výstavby bytů směřuje do měst a jejich blízkého okolí a tento stav zůstane zachován i v příštích letech
- k dispozici jsou relativně levné byty v porovnání s jinými regiony (jedny z nejnižších tržních cen v ČR)
- stálý úbytek bydlících obyvatel ve venkovských sídlech
- jednostranně vyvinutá struktura bytového fondu na stranu „levného“ bydlení v panelových domech
- dostatek ploch pro další rozvoj obytného území
- nedostatek prostředků pro další rozvoj sídel a jejich obytného území

Špatný technický stav a dožívání panelových sídlišť je problematika větších i menších měst v celé republice. K jejich postupným opravám a rekonstrukcím dochází jen velmi pomalu. V Chomutově i Jirkově převažuje vysokopodlažní panelová zástavba nad činžovní městskou a venkovskou rodinnou zástavbou. Vzhledem k mírnému nástupu počtu obyvatel a zastavení další panelové výstavby bude nutné zvýšení současné bytové výstavby. (Strategický plán rozvoje města Jirkova, 2006; Rámcová strategie rozvoje města Chomutova do roku 2020, 2006; Globální plán revitalizace Chomutovska, 2004)

A) Chomutov

Rozvoj metalurgie ve městě, hornictví a energetiky v blízkém okolí Chomutova si vyžadoval další a další pracovní síly. Ve prospěch těžby hnědého uhlí bylo vystěhováno několik vesnic a bylo nutné pro jejich obyvatele najít náhradní ubytování a nové domovy. Stavební činnost tedy musela pokračovat, ale z centra se přesunula pod úbočí Krušných hor. Začátkem 60. let se proto začalo uvažovat o panelové výstavbě, která byla tehdy proti tradičním technologiím preferována.

První velké chomutovské sídliště vzniklo v bývalé Horní vsi, dnešní Bezručově ulici v roce 1970 a pojalo 20 tisíc lidí. Bytů však bylo stále málo. Výstavba pokračovala v 70. a 80. letech dále směrem k Jirkovu a vytvořila pásové město pod svahy Krušných hor. Na hornoveské sídliště tak navazuje sídliště Březenecká, Kamenná, Písečná a Zahradní. Tím došlo de facto ke spojení Chomutova a Jirkova v jeden sídelní útvar. Přibližně ve stejné době bylo za Mosteckou ulicí postaveno menší sídliště Zadní Vinohrady. Za ním, směrem k Otvicím, byla vybudována nová kasárna. Ve všech sídlištních celcích byly postaveny také školy, předškolní zařízení, obchody, restaurace a střediska služeb.

viz příloha č. 1 Domovní fond v Chomutově

Rámcová strategie rozvoje města Chomutova

Podle výsledku sčítání lidí, bytů a domů v roce 2001 představoval domovní fond ve městě celkem 21 229 trvale obydlených domů a 153 trvale neobydlených domů. Vzhledem k těžbě uhlí v okolních obcích, byli obyvatelé nuceni opustit své domovy a usídlit se ve městě. Pro tyto účely byla postavena panelová sídliště, která byla ve vlastnictví státu. Dle šetření SLBD v roce 2001 byl převažujícím vlastníkem bytů stát nebo obec. Průměrné stáří trvale obydlených domů je 48 let.

V současné době vznikají na obnovu a revitalizaci panelových sídlišť společenství

vlastníku, což je právnické uskupení všech vlastníků bytů. Město také rozprodává své byty. Převažující skupinou vlastníků jsou nyní právnické osoby a fyzické osoby. Město nabízí také pozemky na výstavbu satelitních městeček a převažuje tedy výstavba rodinných domů. K dispozici jsou v současné době kvalitní pozemky v kvalitních lokalitách. Ve městě působí více než 25 realitních kanceláří, které zprostředkují koupi, prodej, pronájem nemovitostí. (Rámcová strategie rozvoje města Chomutova do roku 2020, www.chomutov-mesto.cz)

Neplatiči nájemného

Přestože každoročně vyhlašuje město od ledna amnestii a až do konce června mohou neplatiči nájmu splatit své dluhy bez penalizace, výše dluhů za nájemné a služby v roce 2005 se vyšplhala na částku vyšší než 130 milionů korun. Město se proto rozhodlo dluhy prodat firmě, která bude dluhy z neplatičů vymáhat.

Město už zažalovalo nájemníky, kteří dluží 40 milionů korun. Vymáhání soudní cestou je ale zdlouhavé a nezřídkou trvá vystěhování neplatiče až osm let, proto město častěji přistupuje k nabídce odprodeje dluhů. Část dlužníků, kteří už byli soudně vystěhováni, skončila v buňkách pro neplatiče v Dukelské ulici. (Holá E., www.rozhlas.cz)

B) Jirkov

V Jirkově je pět moderních sídlišť. Stavba prvního z nich, Osady, byla zahájena v roce 1947. V polovině 50. let začaly růst Nové Ervěnice, poslední sídliště v Československu stavěné z cihel. V 70. letech vyrostlo sídliště Vinařická a počátkem 80. let začalo budování sídliště Vinařická II. Zde byl v roce 1993 dokončen poslední panelový dům.

Ve městě dnes žije nejvíce obyvatel v jeho historii. K prosinci 2004 žilo v obci 20 410 lidí.

viz příloha č. 2 Domovní fond v Jirkově

Fond rozvoje bydlení města Jirkov

Město Jirkov v zájmu zlepšení úrovně bydlení, životního prostředí a vzhledu města vytvořilo fond, který slouží k poskytování půjček na zvelebování (tj. oprava, rekonstrukce,

přístavba, vestavba a nástavba) obytných budov a jejich staveb a na výstavbu a rekonstrukci bytového fondu a s tím související infrastruktury na území města.

Rozpočet fondu tvoří prostředky z rozpočtu města Jirkova, dotace a případné výpomoci ze státního rozpočtu a příjem ze splátek půjček a úroků.

Vyhláška města Jirkova přesně uvádí, na jaké účely lze poskytnout dotaci, dobu splatnosti, úroky a druh možných půjček.

Jednotlivé žádosti o půjčky se řeší na základě výběrového řízení, které se koná 1x v kalendářním roce.

Neplatiči nájemného

Přestože i město Jirkov pro neplatiče nájemného už několik let vyhlašuje amnestii, pohledávky města rostou. Nejvyšší dluhy se pohybují od 145 tisíc do 285 tisíc korun na jednu domácnost. V červnu 2004 jirkovské zastupitelstvo jednalo o řešení výstavby sociálních bytů pro jirkovské neplatiče. Zastupitelé měli možnost vybírat ze tří možných lokalit. Na tomto jednání se zastupitelé neshodli na žádné lokalitě, ale padl návrh na žádost o přidělení exekutora pro obec.

Už od května roku 2005 začal exekutor a firma IZ-Real, správa bytového fondu, řešit největší dlužníky.

Zástupci města mají u obyvatelů, kterým je soudem nařízeno přidělení náhradního ubytování, možnost umístit je do ubytovny pro neplatiče. Je-li to možné, přicházejí dlužníci o byt bez náhrady. Povinnost dluh splatit jim zůstává.

Na nájemném a službách již dluh v roce 2005 přesáhl výši dvaceti dvou milionů korun. Nejvíce narůstají pohledávky za služby a energii.

Růst pohledávek za užívání bytu je menší, protože část nájemného je sociálně slabším občanům po jejich předchozím souhlasu strhávána ze sociálních dávek prostřednictvím odboru sociálních věcí a zdravotnictví města Jirkova.

Žádosti o byt

Jirkov nyní eviduje přibližně 600 žádostí o byt, nejstarší pochází z roku 1995. Během posledních pěti let byly přiděleny desítky uvolněných bytů. Městská rada se snaží přijít na vhodnější způsob, jak korektně upřednostňovat některé žadatele.

6.3.6 Shrnutí kapitoly

Bydlení je základní potřebou každého jedince. Je to nejen ochrana před nepřízní počasí, ale také místo setkávání rodiny, místo výchovy dětí. Je to úkryt, zázemí, bezpečí. Chomutov a Jirkov má relativně dobrou nabídku bytů a výše nájmů patří k nejnižším v České republice. Problematická je spíše vysoká nezaměstnanost v oblasti a neschopnost platit nájem ze sociálních dávek. Ve městech je nedostatek levného bydlení a malometrážních bytů, které jsou vhodné pro osoby s nedostatečnými příjmy.

Špatný technický stav a dožívání panelových sídlišť je problematika větších i menších měst v celé republice. K jejich postupným opravám a rekonstrukcím dochází jen pomalu.

Obě města hledají zdroje na postupné revitalizace budov v majetku měst.

Komunitní plánování a strategické plány obou měst počítají s podporou bytové výstavby a podporou výstavby cenově dostupných bytů.

6.4 Oblast zdraví v Chomutově a Jirkově

Základním zákonem, který tvoří právní rámec zdravotní péče je zákon o péči o zdraví lidu č. 20/1966 Sb.

Článek 31 Listiny základních práv a svobod zajišťuje každému právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky.

Článek 25 Všeobecné deklarace lidských práv OSN zajišťuje každému právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit jeho zdraví a blahobyt i zdraví a blahobyt jeho rodiny, počítajíc v to zejména výživu, šatstvo, byt a lékařskou péči, jakož i nezbytná sociální opatření.

Z toho se dá vyvodit, že právo na lékařské ošetření mají i osoby bez dokladů, majetku a přístřeší. V České republice se nárok na bezplatnou lékařskou péči odvíjí od povinnosti platit si zdravotní pojištění.

Lidé bez domova si často nejsou vědomi, že mají povinnost hradit si zdravotní pojištění (Zákon č. 48/1997). Pokud jsou zaměstnaní, pojištění za ně hradí zaměstnavatel. Pokud jsou v evidenci Úřadů práce, hradí je za ně stát. Běžně se však stává, že v mezidobí, kdy jsou lidé bez domova např. na ulici, nehradí za ně pojištění nikdo a stávají se dlužníky.

Deklarace o pokroku a rozvoji v sociální oblasti navrhuje bezplatné poskytování zdravotnických služeb všemu obyvatelstvu, vhodné zavedení preventivní a léčebné péče a služeb sociálního lékařství přístupného všem. (Deklarace o pokroku a rozvoji v sociální oblasti, 1969)

6.4.1 Charakteristika stavu zdravotnictví v Chomutově a Jirkově

Úroveň zdravotní péče ve městě Chomutov a Jirkov představuje dlouhodobě standart pro obyvatele města i pro širší region. Budova první chomutovské nemocnice byla v roce 1909 stržena a na jejím místě byl v letech 1911 – 1913 postaven chorobinec císařovny Alžběty se 143 lůžky. První poliklinika v Chomutově byla otevřena v roce 1956 v Libušině a Partyzánské ulici. V roce 1984 byla dostavěna nová poliklinika v dnešní Kochově ulici. V současné době funguje 1 Nemocnice s poliklinikou, která poskytuje 449 lůžek akutní péče, z toho 5 intenzivních pro ARO, 14 interních JIP, 6 neurologických JIP, 4 dětské JIP a 9 chirurgických JIP, 81 lůžek následné péče.

V Chomutově a Jirkově existuje také síť soukromých praktických lékařů i specialistů, rehabilitačních nestátních center. Zdravotnické služby také poskytuje Transfuzní stanice a Středisko záchranné služby a Rychlé zdravotní služby.

Oblast sociálních služeb zajišťují 2 domovy důchodců v Chomutově a Jirkově, ústavy sociální péče pro mentálně postižené občany v Chomutově.

Velký význam představuje K – centrum v Chomutově, které řeší problémy drogově závislých.

6.4.2 Zdravotní pojištění

V ČR platí zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění. Tento předpis stanovuje práva a povinnosti pojištěnců, vymezuje rámec zdravotního pojištění a principy úhrad zdravotní péče prostřednictvím zdravotních pojišťoven a rozsah zdravotní péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění. V zákoně je zakotven princip solidarity zdravých s nemocnými a ekonomicky aktivních s ekonomicky pasivními pojištěnci.

Ze zdravotního pojištění se hradí zdravotní péče poskytnutá pojištěnci s cílem zachovat nebo zlepšit jeho zdravotní stav.

Zdravotní pojištění je určeno k úhradě nákladů zdravotní péče. Plně jsou hrazeny nezbytné lékařské úkony, léky a zdravotnický materiál. Na některé léky a zákroky pacient připlácí, některé hradí zcela.

Pojištěnci mají práva i povinnosti. Musí hradit příslušné zdravotní pojišťovně pojistné, oznámit příslušné zdravotní pojišťovně změny jména, příjmení, trvalého pobytu nebo rodného čísla.

Zdravotní pojištění platí zaměstnanci, osoby samostatně výdělečně činné a stát za děti, studenty, registrované nezaměstnané a důchodce. (Zákon č. 48/1997 Sb.)

Neplatiči zdravotního pojištění

Zdravotní zařízení (Hradecký I.,2006) nemůže odmítnout poskytnout jedincům nezbytnou akutní pomoc v nouzi. Lidé bez domova evidovaní na úřadech práce mají státem hrazené zdravotní pojištění. Dluhy na zdravotním mají většinou jedinci, kteří žijí na ulici a nejsou evidovaní na úřadech práce, ti ani nemají povědomí o své povinnosti zdravotní pojištění si platit. Je obtížné vymáhat na nich dluhy na zdravotním pojištění. Jediným jejich příjmem jsou sociální dávky, které nepodléhají exekuci. V České republice existuje pouze jedno zdravotnické zařízení, které je specificky zaměřené na tuto skupinu obyvatel, a to v Praze.

6.4.3 Problematika zdraví u bezdomovců

Zdravotní stav je spíše průvodním jevem nebo důsledkem než hlavní příčinou bezdomovectví. Riziko zdravotních problémů je se životem bezdomovců těsně spjato. Osoby žijící na ulici nemají vhodné podmínky často ani pro dodržování nejzákladnějších hygienických zásad. Nemohou dodržovat zdravou životosprávu, ani se vyvarovat škodlivých vlivů působících na zdraví.

Nejčastěji osoby bez domova trápí nachlazení a nemoci dýchacích cest, bércové vředy, kožní choroby a problémy se srdcem. U bezdomovců je také zvýšený výskyt alkoholismu.

6.4.4 Shrnutí kapitoly

Ztráta bydlení a pobyt na ulici má důsledky a dopady na fyzické i psychické zdraví. Zdravotní stav lidí bez domova se pobytem na ulici nebo v ubytovacích zařízeních pro bezdomovce rychle mění. Bezdomovci jsou více náchylní k plicním obtížím, kožním nemocem a celkově se jim oslabuje imunita celého organismu. Lidé bez domova o své zdraví nepečují, opomíjejí zdravotní prohlídky, přecházejí nemoci a to vše se poznamenává na jejich organismu. A i po návratu k běžnému způsobu života si nesou následky

zanedbané zdravotní péče. Běžná zdravotní ošetření jsou podmíněna účastí v systému zdravotního pojištění nebo platbou za ošetření. A lékaři nejsou ochotní ošetřit bezdomovce, kteří si nehradí zdravotní pojištění, nemají často dostatek finančních prostředků a lékař tak v podstatě ošetřuje na své náklady.

PRAKTICKÁ ČÁST

7. Cíle a úkoly

V praktické části této diplomové práce budou zmapovány jednotlivé sociální služby a organizace poskytující lidem bez domova pomoc a podporu v Chomutově a Jirkově vzhledem k rozdělení bezdomovců dle Feantsy, organizace věnující se problematice bezdomovců.

Dále bude proveden výzkum sociální a osobní situace klientů ubytoven pro bezdomovce a azylových domů a uchazečů o zaměstnání Úřadu práce Chomutov.

Výzkum byl proveden v podzimních měsících roku 2006, kdy se ubytovny začínají plnit klienty, kteří nechtějí přes zimu zůstat bez střechy nad hlavou.

V praktické části diplomové práce byly vyhledány a použity informace na internetu, na stránkách organizací poskytujících pomoc lidem bez domova a z novin, ale podstatná část práce vychází z osobních návštěv jednotlivých zařízení.

7.1 Cíl

Cílem práce bude zmapovat poskytované služby a organizace věnující se osobám bez domova v Chomutově a Jirkově a následně podle metodiky organizace Feantsa zjistit zda poskytované sociální služby zahrnují celou kategorii bezdomovců.

7.2 Úkol

Zadala jsem si následující úkoly:

- Zjistit co nejvíce údajů o poskytovaných službách a organizacích nabízejících pomoc lidem bez domova z internetu nebo z tisku.
- Navštívit jednotlivé organizace nabízející pomoc lidem bez domova a seznámit se s nabízenými službami.
- Provést rozhovor se sociálními pracovníky organizací o náplni služby a o jejich klientech.
- Provést rozhovor s jednotlivými klienty sociálních služeb.
- Rozdělit sociální služby dle metodiky organizace Feantsa

8. Popis použitých metod

8.1 Rozhovor

Rozhovor (Gavora, 1999) je výzkumná metoda, která umožňuje zachytit fakta a také motivy a postoje dotazovaných. Vzhledem ke zkoumané skupině je to vhodnější metoda než dotazník s pevně danými otázkami. Dotazník by měl malou návratnost a výsledky by byly zkreslené, protože předpokládám, že by klienti služeb pro bezdomovce vyplňovali dotazníky ve spolupráci mezi sebou případně za pomoci sociální pracovníce.

8.1.1 Nestandardizovaný rozhovor

Nestrukturované interview umožňuje úplnou volnost odpovědí. Je časově náročnější než dotazník, má však širší pole možností a pružněji reaguje na aktuální situaci při dotazování.

Tento typ rozhovoru je podle mne vhodnější pro praktickou část této diplomové práce. Cílem těchto rozhovorů bylo zjistit názory sociálních pracovníků a pracovníků organizací na poskytované služby a na příjemce těchto služeb. Sociální pracovníci v těchto organizacích se denně setkávají s lidmi bez domova a vidí nedostatky nebo mezery v poskytovaných službách.

Tento typ rozhovoru je také vhodnější pro osobní kontakt s klienty jednotlivých služeb. Zaručuje bližší kontakt s klienty.

8.2 Popis zkoumaného vzorku

Rozhovor byl proveden se sociálními pracovníky všech existujících zařízení poskytujících služby a pomoc osobám bez domova v Chomutově a Jirkově. (Katalog sociálních služeb města Chomutov 2005)

Tab. č. 9 Dotazování pracovníci sociálních zařízení

ZAŘÍZENÍ	PRACOVNÍK	POČET
Ubytovna pro bezdomovce Jirkov	Ředitelka MěÚSS Jirkov	1
	Vedoucí OSVaZ MěÚ Jirkov	1
	Soc. pracovník MěÚ Jirkov	2
	Recepční ubytovny	1
Ubytovna pro bezdomovce Chomutov	Ředitelka MěÚSS Chomutov	1
	Sociální pracovník MěÚSS Chomutov	1
	Vedoucí OSVaZ Magistrátu Chomutov	1
	Recepční ubytovny	1
Ubytovna o.s. Cíl Dům Nikolas	Ředitelka Domu Nikolas	1
	Správce ubytovny	1
Azylový dům o.s. Cesta naděje	Vedoucí organizace	1
Fond ohrožených dětí	Sociální pracovník	2
Červený kříž	Sociální pracovník	1
Městská policie Jirkov	Městský strážník	2
CELKEM		17

Rozhovory byly provedeny na podzim roku 2006 se všemi klienty chomutovských a jirkovských ubytoven pro bezdomovce a s 10 bezdomovci, kteří nevyužívají tyto služby a byli vyhledáni na odboru sociálních věcí a zdravotnictví Jirkov a na Úřadu práce Chomutov. Podobnost jejich zkušeností a příčin ztráty domova má vypovídací hodnotu a podle mého uvážení již nebylo třeba kontaktovat a vyhledávat další jedince bez domova.

Tab.č. 10 Počet zkoumaných osob

Ženy Muži rodiny

Využívající ubytovací služby města Chomutova a Jirkova	5	11	7 žen s dětmi
Nevyužívající ubytovací služby města Chomutova a Jirkova	3	7	0
Celkem osob	8	18	7

9. Ubytovny a azylové domy

9.1 Městský ústav sociálních služeb v Chomutově

Městský ústav sociálních služeb je příspěvková organizace města Chomutova, která vznikla v roce 1993 s cílem poskytovat a zabezpečovat sociální, výchovné, poradenské a zdravotní služby potřebným skupinám obyvatel.

Jednou z jeho služeb je i Sociální centrum. V Sociálním centru je vybudována ubytovna a krizové bydlení. Součástí ubytovacího komplexu je záchytná místnost pro potřeby orgánu sociálně právní ochrany dětí a místnost pro noční hlídání dětí předškolního věku.

A) Ubytovna pro ženy s dětmi

Zařízení pro ubytování matek s nezletilými dětmi, které se dostaly do tak nepříznivé situace, že by bez náhradního bydlení nebyly schopny vychovávat svoje dítě. Zařízení se snaží najít další uplatnění pro lidi bez přístřeší a minimalizovat jejich závislost na sociální pomoci.

Ubytovna pro matky s dětmi má kapacitu 5 pokojů pro matky a cca 8 míst pro děti.

B) Ubytovna pro muže

Azylové bydlení pro bezdomovce, kteří se ocitnou v krizové situaci, spojené se snahou o další uplatnění pro lidi bez přístřeší a minimalizace jejich závislosti na sociální pomoci. Pobytové zařízení se snaží poskytnout pomoc lidem žijícím bez domova i bez stálého zaměstnání, odříznutým od zdrojů, které jsou běžně dostupné jiným občanům (včetně systému sociální podpory) a kteří ještě usilují o společenskou integraci.

Rodiny se zde rozdělují, zařízení není upraveno pro ubytování celých rodin.

Ubytovna pro muže má kapacitu 12 míst na 3 pokojích.

C) Krizové bydlení

Krizové bydlení je určeno pro navrátilce z výkonu trestu, děti, které se zletilostí vracejí z výchovných zařízení, osamělé ženy a seniory. Mohou zde být i muži s dětmi.

Krizové bydlení má kapacitu 10 míst na 5 pokojích.

D) Krizové bydlení pro rodiny

Krizové bydlení je určeno pro rodiny s trvalým pobytem v Chomutově v nepříznivé bytové situaci. V listopadu 2006 prošly kolaudací čtyři nové bytové jednotky v Jiráskově ulici. Byty budou fungovat jako krizové bydlení pro rodiny bez střechy nad hlavou, které se obrátí na město s žádostí o pomoc. Tato forma pomoci umožňuje pomoci rodině bez zbytečného a stresujícího rozdělení jejích členů. Rodina tak nebude podruhé „trestána“ rozdělením jejích členů za ztrátu bydlení. Ubytovna neumožňuje ubytovávat společně rodiny a tato služba v Chomutově chyběla. K dispozici budou od nového roku a spravovat je bude MěÚSS Chomutov.

Byty 2+2, 1+1 jsou vybaveny základními věcmi, v nouzi může být rodinám zapůjčen nábytek. Smlouva se uzavírá na půl roku, s možností dalšího prodloužení o další půlrok, podle potřeby. O ubytování budou opět rozhodovat sociální pracovníci, které budou hodnotit míru krizové situace a doporučí rodinu formou souhlasného stanoviska k poskytnutí této služby.

Podmínky ubytování

Podmínkou ubytování je trvalý pobyt v Chomutově, sociální situace občana a souhlasné stanovisko sociální pracovníce na městském úřadě, odbor sociálních věcí a zdravotnictví.

Sociální pracovníci individuálně posoudí krizovou situaci klienta, vyřeší s ním sociální dávky a doporučí ho Sociálnímu centru, kde jej ubytují. Stanovisko s doporučením o dalším pobytu se vypracovává každý měsíc. Pokud klient řádně platí nájemné, dodržuje podmínky ubytovny a nejsou s ním konflikty, je mu pobyt prodloužen. Další podmínkou je lékařské vyšetření na bezinfekčnost.

Klient nemusí být evidován na úřadě práce pokud řádně platí nájem.

Souhlasné stanovisko s doporučením k ubytování klienta vypracovává sociální pracovníce, která ho má ve svém obvodu, přichází s ním do kontaktu, zná jeho sociální, bytovou situaci. Zhodnotí jeho možnosti a další zdroje a pokud vyhodnotí situaci jako kritickou, navrhne možnost krizového bydlení. Hodnotí docházku a spolupráci klienta s úřady, jak si hledá práci a ubytování. Dluhy za městský byt nejsou v kritické situaci klienta překážkou pro vydání souhlasného stanoviska. Vypracuje se s ním splátkový kalendář a s pracovníci úřadu se domluví na způsobu platby, zda strháváním z dávek či osobně klientem. U většiny klientů ubytovny je nájemné na jejich žádost strháváno přímo z dávek a do ruky jim vůbec nepříjde. Tím se ubytovna chrání před případným

nezaplacením nájemného a zároveň tak chrání klienty před možným nuceným opuštěním ubytovny z důvodu dluhu na nájemném.

Ubytování

Smlouva o ubytování se sepisuje na 1 měsíc a dle plnění daných podmínek je možné jí prodloužit, pokud kapacita ubytovny dovoluje. Pobyt není časově limitován a teoreticky zde lze bydlet i např. 10 let. Podmínkou je pouze nové souhlasné stanovisko sociálního odboru a dodržování podmínek ubytovny.

Nové stanovisko lze i vydat po ukončení ubytování za nedodržení podmínek ubytování. Pokud klient nemá jiné možnosti, je znovu ubytován, ale sociální pracovníce si jej více „hlídají“.

Ubytovna se řídí letním a zimním režimem. V zimním režimu je ubytovna otevřena nepřetržitě a v letním čase se uzavírá Po – Pá od 8 do 18 hodin, s ohledem na klimatické podmínky. Režim neplatí pro ženy s dětmi, pro nemocné, pracující a čekající na umístění do domova důchodců.

Od klientů se předpokládá, že si v době uzavření ubytovny hledají práci a bydlení. U většiny klientů tomu však tak není. Prostě se snaží den nějakým způsobem přečkat. Někteří si lehnou v parku na lavičku, někteří obejdou svoje známé, někteří vymýšlejí různé způsoby přivydělání.

Nájem

Muži – 70,- Kč za den v krizovém bydlení, (v roce 2005 byla částka 60,- Kč)

Pracující muži na ubytovně – 70,- Kč za den

Ženy a nepracující muži na ubytovně – část reálných nákladů ve výši částky potřebné k zajištění nezbytných nákladů na domácnost podle počtu společně posuzovaných osob dle zákona o životním minimu.

Platby lze provádět na pokladně Sociálního centra nebo jsou převáděny na účet přímo sociálním odborem ze sociálních dávek. Zdržení platby se netoleruje a platí se v jeden určený den. Dluh, i ten sebemenší, je důvodem k ukončení ubytování.

Materiální vybavení

Pokoje jsou vybaveny nezbytným zařízením a nábytkem. Hygienický servis je zajištěn sprchovými kouty a vanou pro děti na patře pro matky s dětmi a toaletami.

Sociální pracovníce si uvědomují jak se děti rády koupou.

K dispozici jsou prostory kočárkárny, místnost na hraní, společná kuchyňka. Příprava jídel je zakázána provádět mimo prostor kuchyně. Stravování si zajišťují sami klienti. V kuchyňce je i společná lednice. V poplatku je používání pračky a žehličky. Osobní prádlo si perou klienti, ložní se mění v rámci nájemného 2x měsíčně, v případě potřeby i častěji.

Kočárkárna je pouze pro kočárky; kola, koloběžky nejsou v prostorách ubytovny povoleny.

Personální zajištění

Klienti kromě svých sociálních pracovníků na sociálních odborech města přicházejí do kontaktu se sociální pracovníci Sociálního centra. S ředitelkou Sociálního centra se setkají při podepisování smluv, při nástupu a při ukončení pobytu. Kontrolu a dohled nad klienty také vykonává recepce 24 hodin denně. Recepce hlídá dodržování zákazu kontaktu mezi osobami na ubytovnách, které jsou na zvláštních patrech. Kontakt je povolen pouze mimo prostor zařízení. Dále hlídají docházku, uzavírají budovu v daný čas a už klienty nepouštějí. Jejich další povinností je vydávat klíče od pokojů a prádelny, zapisovat případné závady a nedostatky k opravě.

Případné kontakty mezi klienty, nepovolené návštěvy a jiné nedostatky se řeší s recepcí pracovním právním procesem. Recepční jsou často slovně napadáni klienty, kteří se vrací v podnapilém stavu a pozdě na ubytovnu. Hrozí jim smrtí a podobně. K nejagresivnějším klientům se volá policie.

K dispozici jsou klientům pracovníci poradny pro rodinu a mezilidské vztahy, která sídlí ve stejné budově. Poradna je nabízena všem občanům Chomutova a to bezplatně. Nabízí služby v oblastech sociálně právních, právních a psychologických. Úklid společných prostor zajišťuje uklízečka, úklid pokojů je v kompetenci klientů. Jednou týdně je celé zařízení vydezinfikováno.

Základní práva a povinnosti ubytovaných

Všechna práva jsou sepsána v ubytovacím řádu, se kterým jsou klienti seznámeni při podepisování smlouvy. Nejsou tolerovány žádné prohřešky proti němu, jakékoliv nedodržení podmínek je důvodem k okamžitému ukončení pobytu bez náhrady. Dodržování řádu se přísně hlídá a uplatňuje se důslednost při jeho dodržování.

Sociálně terapeutická práce s klienty

V zařízení není zvláštní program pro klienty. Přípravují se na život ve společnosti, učí se běžným činnostem jako je vařit, dodržovat hygienu, prát, žehlit a pohybovat se na úřadech. Dále Centrum nabízí poradenství a terapeutické programy, pomoc při vyřizování dokladů, sociálních dávek, kontakt s úřady, pomoc při hledání zaměstnání a nového bydlení.

Spolupráce s ostatními organizacemi probíhá v rámci dobrých vztahů. Do Centra pravidelně docházejí sociální pracovníce sociálního odboru města, které kontrolují péči o děti u svých klientů.

Není vyžadováno podat žádost o byt na městském úřadě. Bytový poradník města je v současné době neřešitelný, je neustále plný a klienti centra nemají přednost před ostatními občany. Stejně jako oni mají i klienti možnost si byt zakoupit od města. Klienti však většinou vystačí s financemi z měsíce na měsíc a nejsou schopni ušetřit větší hotovost. Byla jim nabídnuta možnost stavebního spoření, ale klienti o něj neprojevili zájem. Sociální pracovníce klientům navrhla dohodnout se a pronajmout si byt společně. Klienti odmítají, chtějí svůj byt a své soukromí.

Osobní hodnocení

Ubytovna funguje podle mého názoru bezvadně. Je udržována v čistotě a klienti se zdají být spokojeni. Jsou dostatečně motivováni hledat si práci a nové ubytování. Ubytovna se před několika lety přestěhovala a určení nového místa se stalo sporem mezi obyvateli. Budova se nachází v areálu s mateřskou školkou a jeslemi, které jsou také pod správou MěÚSS Chomutov a celé zařízení se nachází na sídlišti. Obyvatelé okolních domů se obávali možných sporů s obyvateli ubytovny. Reakce obyvatel se změnily, když se do budovy současně s ubytovnou přestěhovalo i ředitelství MěÚSS Chomutov.

9.2 Městský ústav sociální péče v Jirkově

Služby poskytované v MěÚSS Jirkov jsou určeny občanům, kteří z důvodu snížení soběstačnosti v základních životních dovednostech, hlavně v oblasti osobní péče a péče o domácnost jsou odkázáni na pomoc druhé osoby a osobám, které jsou ohroženy sociálním vyloučením.

Služby určené občanům, kteří jsou příjemci starobního nebo invalidního důchodu poskytuje trvale či na přechodnou dobu. Cílem poskytované služby je co nejvíce

přiblížit život v zařízeních životu v domácím prostředí, aby klienti měli možnost být stále součástí jejich původních vztahů a prostředí.

A) Centrum služeb sociální prevence

Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob ohrožených krizovou sociální situací.

Cílem je podpora rozvoje nebo zachování i částečné soběstačnosti klienta po co nejdéle dobu. V případě přechodného pobytu je cílem návrat do domácího prostředí a do původního způsobu života.

B) Ubytovna pro bezdomovce

Ubytovna pro bezdomovce Jirkov, B. Němcové 1059 je zařízením města Jirkova, provozovatelem a poskytovatelem je MěÚSS Jirkov.

Poskytuje ambulantní službu osobám bez přístřeší, které mají zájem o využití hygienického zařízení a přenocování. Kapacita ubytovny je 16 lůžek pro muže a 8 lůžek pro ženy. Ubytování je umožněno občanům bezdomovcům, nebo občanům, kteří se ocitli v momentální bytové tísní

Nájem

Cena je stanovena na 100,- Kč denně nebo 3000,- Kč za celý měsíc.

Úhrada se provádí

- a) v hotovosti denně při příchodu do ubytovny na následující noc
- b) v hotovosti na týden dopředu (měsíc dopředu)
- c) srážkou ze sociálních dávek

V ceně nájemného je zahrnuto používání pračky i prádelny.

Platby při ubytování neruší povinnosti občanů hradit poplatek za odvoz a likvidaci komunálního odpadu a telekomunikační poplatky ve svém trvalém bydlišti.

Minulý rok 2005 byl nájem 2000,- Kč, vzhledem ke zvýšeným nákladům na rekonstrukci ubytovny byla částka zvýšena. Při mé návštěvě všichni klienti ubytovny pobírali dávky sociální péče a na jejich žádost bylo nájemné strháváno přímo ze sociálních dávek.

Personální zajištění

V zařízení je zaměstnáno 5 dozorců-recepčních na 24 hodin denně. Jedná se o vytvořené pracovní místo pro osoby se zdravotním postižením, kteří byli v evidenci Úřadu práce. Toto zaměstnání je chráněným pracovním místem. Zaměstnanec nesmí být vozíčkář, protože v budově jsou schody, není bezbariérová.

Podmínkou je základní vzdělání a schopnost postavit se ubytovaným osobám, které pocházejí z sociálně slabého prostředí a jsou často agresivní. Jejich povinností je otevírání a zavírání dveří, dozor nad užíváním objektu, dále spolupráce se všemi zaměstnanci organizace, komunikace s PČR a MěP, výdej lůžkovin, běžný úklid na pracovišti a odpovědnost za úklid celého objektu.

Podmínky ubytování

Ubytování se poskytuje osobám v momentální bytové tísní a s trvalým bydlištěm v Jirkově, výjimečně na 1 noc osobám s pobytem mimo spádové území MěÚ Jirkova. O přijetí rozhoduje pracovník odboru sociálních věcí a zdravotnictví MěÚ a je nutné předložit lékařské potvrzení o absenci infekčního onemocnění a dále potvrzení o převzetí žádosti o přidělení bytu.

Pokud se jedná o jednu noc a klient dorazí na ubytovnu v neúředních hodinách městského úřadu, ubytování zajistí službu konající recepční.

Při hrubém porušení domovního řádu je s klientem okamžitě ubytování ukončeno. O nové ubytování lze požádat až po 6 měsících.

Ubytovna je klientům uzavřena od 9.00 do 18. 00 hodin. V podstatě jsou v ubytovacím řádu vypsána stejná pravidla jako pro ubytovnu MěÚSS Chomutov.

Pracovní terapie

Klienti mají povinnost hledat si zaměstnání a jejich snaha bude sledována. Ředitelka MěÚSS chystá klienty zapojit do veřejně prospěšných prací.

Na každém pracovišti si klienti nechávají potvrdit, že se zde ucházeli o zaměstnání, toto potvrzení vyžadují pracovníci sociálního odboru, a bude ho vyžadovat i pracovník ubytovny.

Historie ubytovny a současná situace

Ubytovna existuje od roku 1994. Převážně v zimních měsících byla plně obsazena, a proto bylo město nuceno v lednu 2001 ubytovnu rozšířit o další bytovou

jednotku. Zhruba 30% ubytovaných využívá ubytovnu dlouhodobě.

Ubytovnu původně zajišťoval IZ-REAL - správa bytového fondu a odbor sociálních věcí a zdravotnictví města Jirkova vykonával kontroly nad svými ubytovanými klienty.

Samotnou správu nad ubytovnou před cca 2 lety vykonával manželský pár v důchodovém věku. Zajišťoval běžný úklid, správu budovy, drobné opravy, výměnu lůžkovin a vykonával také dohled nad klienty. Po smrti manžela, paní již nestačila na správu celé budovy sama a ubytovna zůstala bez správce.

Dohled nad ubytovnou zastávali po určitou dobu klienti ubytovny. Za svou činnost nedostávali žádnou odměnu. Klienti byli zpočátku nadšení a zapálení pro dobrou věc a chtěli, aby ubytovna fungovala dále v nezměněném stavu. Na správu však nestačili a ubytovna začala rychle upadat. Klienti neměli žádný dozor a využívali toho. Ubytovna chátrala a klienti přestali být vděční za střechu nad hlavou, morálka na ubytovně mizela a častěji se objevovaly stížnosti a násilnosti mezi klienty samotnými a mezi klienty a okolím. Nedodržovala se pravidla domovního řádu, klienti si do ubytovny nosili své věci, nedodržoval se ani zákaz zvířat v budově. Situace se zhoršovala a agrese stupňovala. Jeden agresivní klient napadl jiného mačetou, v jiném případě byl přivolaný policista nožem napaden klientem ubytovny. Ubytovna byla nepřetržitě otevřena a nebyla kontrola příchodů a odchodů klientů ani nad návštěvami nebo „černými nocležníky“.

Do minulého roku 2005 ubytování klienti odpracovávali 4 hodiny denně v rámci veřejně prospěšných prací. Tyto práce se zaměřovaly na úpravu veřejných prostranství a městského hřbitova. Činnost zajišťoval Podnik služeb města Jirkova. Tato povinnost kvůli nutnosti zvýšeného pracovního dohledu nad klienty již není.

Pracovníci odboru sociálních věcí a zdravotnictví prováděli pravidelné kontroly nad svými klienty, zda chodí do práce, zda marodí apod. Kontroly však se zhoršujícím se stavem ubytovny a stoupajícím počtem násilných útoků řídly. Změna byla nutná.

Tab. č. 11 Obsazení ubytovny ul. Boženy Němcové

rok	Průměrný počet osob	rok	Průměrný počet osob
1994	11	2000	26
1995	19	2001	21
1996	19	2002	20
1997	19	2003	26
1998	16	2004	22
1999	12	2005	13

Celkem to je 224 osob za trvání ubytovny

Toto je statistika odboru sociálních věcí a zdravotnictví města Jirkova. Nelze z ní vysledovat, zda se jedná o stejné klienty či o nové. Podle sociálních pracovníků je takřka 80% klientů stabilních.

Tab. č. 12 Obsazení ubytovny ul. Boženy Němcové za rok 2005

leden	10	červenec	13
únor	10	srpen	14
březen	11	září	16
duben	11	říjen	15
květen	13	listopad	12
červen	12	prosinec	15

Průměrně 13 osob na měsíc

(Interní informace odboru sociálních věcí a zdravotnictví MěÚ Jirkov)

Od července 2006 ubytovna funguje již pod novým vedením. Podle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách smí být poskytovatelem sociální služby pouze registrovaná fyzická nebo právnická osoba. Centrum sociální prevence od července 2006 zajišťuje MěÚSS, jako příspěvková organizace města Jirkov.

V letních měsících tohoto roku probíhala v ubytovně rekonstrukce. Připravovaly se prostory pro nové zaměstnance – recepční. Instaloval se elektronický systém zavírání a otevírání dveří, klienti budou vpouštěni do budovy recepčními pouze v určených hodinách. Do rekonstrukce bylo zatím investováno půl milionu korun. Pokud MěÚSS budou schváleny další finance, bude zrekonstruována celá budova a v zařízení bude

vybudováno hygienické centrum pro další potřebné občany. V plánu je také společenská místnost pro návštěvy a rozšíření resocializačního programu pro klienty.

MěÚSS si slibuje, že s novými podmínkami ubytovací smlouvy a provozního řádu ubude stížností od obyvatel na klienty ubytovny. Sníží se počet přestupků proti občanskému soužití. Klienti budou více motivováni změnit svou situaci, najít si zaměstnání a vlastní bydlení.

Osobní hodnocení

Ubytovnu jsem navštívila na jaře roku 2006, kdy byla ještě pod vedením odboru sociálních věcí a zdravotnictví města Jirkova a správou IZ-REALu. Budova byla v neutěšeném stavu, do zařízení zatékalo rozbitou střechou a nejpostiženější místnost byla neobyvatelná. Zařízení v celé budově bylo zdevastované. Klienti si do budovy nosili vlastní věci, například koberce, nábytek ze skládek apod. Úklid nebyl dodržován a jedna místnost byla plná odpadu a fekálií. Přes zákaz zvířat v budově si klienti do ubytovny nosili zatoulaná koťata a psy. Do budovy bez povolení chodily návštěvy a klienti zjevně nedodržovali zákaz kouření a konzumace alkoholu v prostorách zařízení.

Hygienické návyky některých klientů byly pro ostatní klienty neúnosné. Nejčastější stížnosti se týkaly klientky, která svou potřebu vykonávala pravidelně ve společných prostorách domu nebo na koberce ubytovací jednotky.

Jirkovský tisk se pravidelně zmiňoval o potížích a stížnostech ohledně ubytovny pro bezdomovce. Na denním pořádku byly výjezdy státní či městské policie, výjimečné ani nebyly výpady a fyzické útoky mezi klienty ubytovny.

Při další návštěvě na podzim roku 2006 již fungovala recepce. Klienti jsou do ubytovny vpouštěni recepčními v povolených hodinách a musí dodržovat dané podmínky. Každé porušení řádu se zapisuje a ovlivňuje další ubytování v zařízení.

Nově zařízená je zatím bytová jednotka pro zaměstnance ubytovny. Celá budova byla kompletně vyčištěna, vybílána a vyklizen nepořádek. Byty pro klienty zatím čekají na rozsáhlejší rekonstrukci. Další změny jsou závislé na přísunu peněz.

9.3 Soukromé ubytovny

V Chomutově a Jirkově je vybudováno několik ubytoven (Zadní Vinohrady v Chomutově, Hotel u Kamencového jezera v Chomutově, Ubytovna Delta v Chomutově, Studentská v Jirkově). Většinou se jedná o poměrně drahé ubytování vzhledem k finanční situaci a možnostem klientů. Ubytovny využívají převážně dělníci

zaměstnaní ve městě. Tyto ubytovny jsou soukromé a sociální pracovníci města o nich pouze informují jako o další možnosti ubytování. Žádné doporučení ani stanovisko se ubytovněm o klientech nevydává.

Nedá se přímo říci, že uživatelé ubytoven jsou bezdomovci. Jsou to lidé, kteří se stěhují za prací a nemá pro ně smysl si hledat dočasně podnájem. Nebo jsou to lidé, kteří potřebují narychlo sehnat ubytování, nové město neznají a ubytovna je pro ně první ubytování než se rozhodnou jak dál.

Někteří klienti berou krizové ubytování města jako své trvalé bydlení. Město klienty musí motivovat, aby si našli své vlastní ubytování. Na soukromé ubytovně mohou být podle svých finančních možností, jak dlouho chtějí.

9.4 Občanské sdružení Cesta naděje v Jirkově

Sdružení poskytuje pomoc sociálně slabým rodinám v severozápadních Čechách. Formou sociální práce, volnočasových aktivit, rekvalifikace, osvěty se snaží pomoci zlepšit život svým spoluobčanům. Terénní sociální práci zajišťují dobrovolní spolupracovníci (většinou vedoucí dětí v jednotlivých kroužcích) formou návštěv v rodinách. Zde zjišťují, v jakých podmínkách děti žijí, jaký je jejich prospěch a školní docházka, vztah k rodičům a sourozencům a celková situace v rodině. V případě zájmu rodiny zajišťuje sdružení také sociální poradenství. Většinou se poradenství týká finanční situace (dávek státní sociální podpory a sociálních péče, ale i hospodaření v rodině, splácení dluhů a půjček), bydlení, vztahů v rodině.

Od roku 2001 působí sdružení v Chomutově a Lounech.

Azylový dům pro matky s dětmi

Na žádost Městského úřadu v Jirkově za podpory MPSV zřídilo a od roku 2003 provozuje sdružení Azylový dům pro matky s dětmi a sociální poradenství. Azylový dům je určen pro ženy z Jirkova a spádových oblastí.

Poradna se nachází přímo v prostorách sociálního odboru tohoto úřadu a funguje také jako kontaktní místo pro azylový dům. Občanské sdružení se snaží bojovat proti domácímu násilí a orientuje se především na matky s dětmi v krizových situacích. Pro tyto případy je k dispozici krizové lůžko, přechodné ubytování až na 7 dní, a azylový dům pro matky s dětmi, střednědobé ubytování až na 1 rok. Ženám v nouzi pomáhá sdružení překonat tíživou životní situaci. Sociální pracovnice pomáhají ženám dostat situaci pod kontrolu, analyzovat příčiny vzniklé krize a nasměrovat je k takovému

řešení, aby se tyto situace neopakovaly. V případě potřeby zajišťují také právní pomoc a poradenství, pomáhají vyřešit bytovou situaci.

Azylový dům je pomoc pro matky s dětmi, které se ocitnou z různých důvodů, jako je ztráta bydlení, krize v rodině, živelná pohroma a podobně bez přístřeší, mají zájem řešit svoji situaci, ale potřebují zázemí pro sebe a svoje děti. Azylový dům jim umožní snížit psychický tlak při hledání řešení jejich životní situace. Cílem je zabránit možnému rozpadu rodiny v případě, kdy by matka s dětmi byla bez přístřeší a děti by musely být ač dočasně odebrány a předány do náhradní, ústavní péče.

Klienti jsou vedeni k tomu, aby svou situaci řešili a vrátili se do běžného života společnosti. Našli si vlastní bydlení, zaměstnání apod.

Prostory

V zařízení jsou k dispozici 2 pokoje, pro matku až se 4 dětmi a pro matku s 2 dětmi. Mají společné sociální zařízení, kuchyňku a pračku. Ženy si stravu obstarávají samy.

Dohoda o ubytování

Výběr klientek je prováděn v úzké spolupráci s pracovníky sociálního odboru Městského úřadu v Jirkově. Sociální pracovník MěÚ Jirkov vypracuje souhlasné stanovisko a po dohodě je matka spolu s dětmi ubytována v zařízení a je jí poskytována ambulantní péče. Sociální pracovník sdružení klientky pravidelně navštěvuje a snaží se jim pomáhat řešit jejich životní situaci.

Smlouva se podepisuje na 3 měsíce a v případě potřeby se prodlužuje maximálně na 1 rok. Zařízení prokazuje úspěšnost v hledání bydlení a ženy v zařízení jsou zpravidla 3 – 5 měsíců.

Při nástupu není třeba podstupovat lékařskou prohlídku, pouze pokud je podezření na infekční nemoc. Nájem je stanoven v průměru na 4000,- Kč za měsíc.

Azylové zařízení je již od roku 2003 vytíženo na 90%. Volná lůžka jsou v podstatě pouze v mezidobí, kdy jedna klientka zařízení opouští a další se stěhuje.

Pokud je zařízení plné, ubytovávají ženy v hotelu nebo v azylovém domě v Mostě.

V roce 2006 se v zařízení vystříдалo 8 žen a přibližně 20 dětí. Osm žen bylo zařízení nuceno odmítnout pro plnou kapacitu.

Resocializační program

Vzhledem k sociální situaci v našem regionu je velmi těžké sehnat pro klientky zaměstnání. Ještě těžší je sehnat bydlení. Klientky jsou ženy v sociální nouzi pobírající sociální dávky. V takové situaci je velmi těžké sehnat podnájem, kde by měly zaplatit nájem až tři měsíce dopředu a pak ještě zvýšené nájemné.

Resocializační program je zaměřen na problematiku domácího násilí a na bytovou situaci. Pracovníci zařízení se snaží s klientkami hledat příčiny a řešení jejich situace. Řeší s nimi případné dluhy a konání exekutora, možná je i spolupráce s právníky.

9.5 Dům Nikolas v Chomutově

Dům Nikolas realizuje tyto projekty: Dům na půli cesty a Azylový dům, které sídlí na adrese Kamenný vrch 5307, Chomutov.

Zřizovatelem je občanské sdružení Cíl, které vzniklo v roce 2000. Původním zaměřením sdružení byla kulturní a sportovní činnost. Svou nabídku postupně rozšířilo o sociální sféru s cílem zlepšit situaci sociálně slabých rodin. Cílem je pomoci klientům uplatnit se na trhu práce, pomoc s hledáním bydlení a orientací v běžném životě, zvládání denních povinností.

A) Dům na půli cesty

Je určen pro mladé lidi ve věku od 18 do 26 let, kteří odcházejí po dosažení zletilosti z dětských domovů nebo výchovných ústavů z celé České republiky.

K dispozici je 5 pokojů pro 2-3 klienty.

B) Azylový dům

Azylový dům je určen pro rodiny s dětmi. Sdružení reagovalo na chybějící sociální službu pro rodiny s dětmi, která v této oblasti scházela. Městský ústav sociálních služeb Chomutov rozděluje rodiny na matky s dětmi a na otce a ubytovává je zvlášť.

Podmínkou přijetí v obou zařízeních je české občanství, plnoletost (ne u dětí) a snaha řešit svou situaci. Dále je to vyplnění dotazníku a žádost o bydlení v celé ČR.

K dispozici je 11 pokojů pro 55 klientů.

Občanské sdružení Cíl informovalo formou dopisu sociální odbory obecních úřadů a dětské domovy o svém vzniku a poskytovaných sociálních službách. Klienti tak

mají od svých sociálních pracovníků povědomost o další sociální pomoci a mají možnost tuto pomoc přijmout nebo hledat vlastní zdroje.

První kontakt

O zařízení se klienti dozvídají většinou od svých sociálních pracovníků, romských poradců nebo od známých či příbuzných. Městský úřad klienty doporučí pokud má ve svých zařízeních plnou kapacitu.

Klient při prvním kontaktu vyplňuje dotazník, kde uvádí informace o své osobě, příjmy, vzdělání a kontaktní adresu. Dále proběhne rozhovor s poradcem. Zjišťuje se sociální situace klienta a jeho možnosti ubytování. Pokud je nenaplněná kapacita, je klient přijat. Pokud je kontaktujících klientů více na jedno ubytovací místo, rozhodující je kritická sociální situace klienta.

Při nástupu klient podepisuje ubytovací smlouvu s ubytovacím řádem, předávací protokol o pokoji, souhlas s resocializačním programem a souhlas se zpracováním svých osobních dat. Klienti jsou v podnájmu, nemohou si na zařízení nahlásit trvalý pobyt. Musí také projít lékařskou prohlídkou, podmínkou přijetí je bezinfekčnost. Vzhledem k relativně vysoké ceně prohlídky, dospělí 200,- Kč a děti 150,- Kč, je vyžadována pouze při nástupu.

Zařízení je neustále otevřeno, vzhledem k nepřetržité péči o malé děti a jejich stravování. Je však zajištěn neustálý dohled nad klienty i nad budovou zařízení.

Nájemné

Nájem za pokoj v azylovém domě je stanoven 5000,- Kč za měsíc bez ohledu na počet dětí. V poplatku je započtena elektřina, voda, nabízené vybavení a příslušenství. Zahrnuje také poradenskou činnost pracovníků.

Materiální vybavení pokojů

Pokoje jsou vybaveny ledničkou, komodou, skříní, válemdou, pro klienty s dětmi dětskými přistýlkami, věšákem, botníkem, kobercem, záclonou. Vybavení nelze měnit a klienti mají povinnost umožnit správci a vedení domů vstup na pokoj za účelem kontroly. Donést si klienti mohou televizi a rádio.

Dále jsou k dispozici společné prostory centrální kuchyně a jídelny, prádelny, kužárny a kočárkárny. K použití jsou nabídnuty pračky, žehličky.

Na každém patře jsou toalety a sprchy pro muže a ženy.

Délka pobytu klientů

Ubytovací smlouva se uzavírá na 1 měsíc. Na žádost nebo automaticky, podle toho, jak klient platí nájemné a spolupracuje na svém resocializačním programu, se smlouva prodlužuje.

U klientů azylového domu maximálně na dobu 6 měsíců, u klientů domu na půli cesty maximálně na dobu 1 roku.

U klientů, kteří se snaží plnit resocializační program a platí nájemné, je možné smlouvu prodloužit i přes maximální dobu. Jsou to však výjimečné případy. Pevně stanovená maximální doba pobytu klienty více motivuje při hledání vlastního bydlení. Nejdelší pobyt byl jeden rok, a to u klientky s mentálně postiženým synem. Paní se o něj celodenně starala a nebylo možné pro ní najít vhodné zaměstnání. Pozornost proto byla soustředěna na hledání vhodného ubytování pro ní a na možnosti denního pobytu jejího syna v denním zařízení pro mentálně postižené, v případě jejího zaměstnání.

Personální zajištění

Ředitelka – administrativní zajištění organizace a zpracování projektů a schvalování sponzorských darů, dohlíží na chod zařízení

Sociální pracovníci – poradci – dohlíží na plnění resocializačních programů, vykonávají terénní práci

4 správci – správa budovy a zastupují vedení v nepřítomnosti.

uklízečka, manager a účetní

Základní práva a povinnosti

Jsou uvedeny v domovním řádu, se kterým jsou klienti při svém nástupu seznámeni a podepisují jej spolu se smlouvou.

- Klienti musí dodržovat základní pravidla soužití mezi lidmi.
- Stravovat se a teplé pokrmy připravovat pouze ve společné kuchyni a jídelně.
- Respektovat pokyny pracovníků sdružení.

V době, kdy v zařízení nejsou sociální pracovníci ani vedení, přebírají odpovědnost za zařízení správci. Ti, kromě správy budovy a péče o zahradu, plní i dohled nad klienty, řeší stížnosti a konflikty. Všechny přestupky se zapisují do knihy a do záznamů o klientovi.

- Dodržovat hygienická pravidla, uklízet vlastní byt a podílet se na úklidu i společných prostor.

Hlavní prostory uklízí uklízečka, společné prostory uklízí v rámci svých resocializačních programů klienti.

- Dodržovat noční klid od 22 do 6 hodin.

Malé školní a předškolní děti musí být v pokojích od 20 hodin.

- Platit včas a v plné výši nájemné.

Platba nájemného je přizpůsobena datu nástupu klienta do zařízení a datu výplaty sociálních dávek. Platbu je nutné uhradit vždy do měsíce od data nástupu. Netoleruje se zdržení a dluhy. V případě neuhrazení dluhu jsou dlužníkovi zadrženy věci. Při uhrazení dluhu jsou mu věci vráceny. Pokud do měsíce není dluh splacen, věci jsou prodány a výnos slouží k úhradě dluhu. Většinou však věci nelze prodat a likvidují se.

- Chránit majetek zařízení.

Jednou do měsíce procházejí pracovníci zařízení a kontrolují majetek a vybavení pokojů. Přestože nejsou povoleny žádné změny na vybavení, pracovníci se běžně setkávají z vlastní výzdobou pokojů klienty např. obrázky.

- Hlásit správci 1denní nepřítomnost a více jak 3 denní nepřítomnost oznámit vedení zařízení.

Klienti mohou navštěvovat své příbuzné, hlášení je důležité pro pracovníky, že jim mají pokoj podržet. Je to také ochrana před útekou dlužníků.

- Je přísně zakázáno konzumovat alkohol a drogy, kouřit se smí pouze ve vymezených prostorách, zákaz přechovávat zbraně.

Pracovníci vybudováním kuřárny pro klienty chtěli zabránit kouření na pokojích.

- Je zakázáno zapůjčovat klíče od bytu osobám, kteří nejsou klienty zařízení.

Je v zájmu klientů zamykat si pokoje a nepouštět do zařízení cizí osoby. Předchází se tak případným krádežím. Pracovníci zařízení se často setkávají s nezamykanými pokoji, otevřenými dveřmi nebo klíči v zámcích.

- Je zakázáno chovat v zařízení zvířata.
- Spolupracovat s pracovníky zařízení na svém resocializačním programu.

Resocializační program

Program se skládá ze 3 částí: vzdělávací, bydlení a zaměstnání. Je klientovou povinností na něm spolupracovat a jeho neplnění je důvodem ukončení pobytu.

Program je navrhován individuálně na osobu klienta vzhledem k jeho možnostem a schopnostem.

Vzdělání

Většina klientů zařízení má základní vzdělání. Pracovníci motivují klienty vzdělání si doplnit. Seznamují je s důležitostí středoškolského nebo učebního oboru pro uplatnění se na trhu práce nejen pro sebe, ale i pro jejich děti. Jsou jim nabídnuty rekvalifikační kurzy.

Sociální pracovnice se často setkává s neochotou klientů doplnit si vzdělání. Dětem klientů pak chybí vzor a motivace.

Nedávným případem byla romská matka s 2 dcerami, která odmítla své dcery pustit na učební obor, přestože děvčata byla sociální pracovníci dostatečně motivována a do školy se těšila. Matka je chtěla po ukončení základního vzdělání evidovat na úřadu práce s výhledem na okamžitou výplatu peněz ze sociální podpory. Sociální pracovník hodnotil její chování jako neplnění resocializačního programu, jehož důvodem by bylo okamžité ukončení pobytu. Po několika upozornění matka změnila svůj pohled na věc. V současné době navštěvují obě dívky učiliště.

Zaměstnání

U mužů a žen se školou povinnými dětmi je kladen důraz na hledání zaměstnání. Ženy s předškolními dětmi se učí výchově a péči o děti, stravování dětí a hospodaření s penězi. Jsou jim předávány informace o školách.

Klienti vzhledem k svému vzdělání jsou přijímáni jako pomocné síly, muži vykonávají především kopáčské práce a ženy uklízečské práce.

V době mé návštěvy bylo 6 mužů z 10 zaměstnáno ve firmě, která se věnuje rekultivaci Chomutova.

Ubytování

Na Chomutovsku je velký nedostatek bytů. Pořadníky na byty jsou nefunkční, jsou zaplněné tak na několik desítek let dopředu. Některé prodeje bytů se konají prostřednictvím aukcí, pro klienty zařízení jsou přesto finančně nedosažitelné. Většina klientů vychází s financemi z měsíce na měsíc a nejsou schopni ušetřit větší obnos. Klientům je nabídnuta možnost stavebního spoření a vysvětleny jeho výhody.

Lépe se pracuje s mladými lidmi z dětských domovů. Dbají základních mezilidských pravidel soužití, orientují se na úřadech, uvědomují si nutnost vzdělání pro budoucí život. Rychleji si najdou ubytování, protože chtějí žít bez dozoru úřadů.

Poradenská činnost

Kromě resocializačního programu je nabídnuta klientům poradenská činnost. Sociální pracovníci pomáhají klientům orientovat se na úřadech, pomáhají s vyplněním formulářů, připravují klienty na přijímací pohovory.

V zařízení se pravidelně konají teoreticky zaměřené schůzky s odborným přednášejícím. Probírá se péče o děti, vaření, otázky bydlení, životní cíle apod.

Za ženami s dětmi přicházejí doktorky a konzultují s nimi péči o nemocné děti, nutnost očkování a nutnost pravidelných lékařských návštěv. Jim samotným jsou ukázány možnosti ochrany před početím i pohlavními nemocemi. Jsou jim vštěpovány hygienické návyky a běžné denní činnosti, jako je praní, vaření apod. Jsou seznámeny s problematikou domácího násilí a možné pomoci.

O každém klientovi je vedena dokumentace, kde se zaznamenává resocializační program a jeho plnění. Jsou zde uvedeny všechny stížnosti a přání klienta, které se vyřizují písemnou formou. Dále jsou vedeny přestupky proti domovnímu řádu a konflikty s dalšími klienty. Závažné věci jsou hlášeny na městském úřadě sociální pracovníci. Pracovníci dodržují mlčenlivost o osobních údajích klientů.

Pracovnice se snaží klienty s trvalým pobytem v jiném městě převést na úřad práce v Chomutově. Je jim hledán lékař. Spolupracuje se s městskými úřady a sociálními odbory po celé republice.

Otázku sociálních dávek mají klienti většinou zvládnutou. Znají svá práva ohledně nároků na dávky a dojíždí i na pravidelné kontakty na úřady do jiných měst.

Dále provádějí pracovníci terénní práci. Jedná se hlavně o dohled nad docházkou na úřady a u dětí do školy a k lékaři.

Do zařízení přinášejí šatstvo lidé z okolí nebo sociální pracovníci zařízení nebo městského úřadu. Dále svou pomoc nabízí Člověk v tísni a další organizace.

Ukončení pobytu

Pobyt je okamžitě ukončen při nedodržení domovního řádu, neplnění resocializačního programu a neplacení nájemného.

O ukončení pobytu jsou klienti seznámeni 7 dní dopředu. Je s nimi sepsán předávací protokol, případné nedostatky na vybavení zařízení jsou sepsány a klienti jsou povinni je uhradit. Správci zařízení jsou informováni o dlužnících, aby mohli zabránit jejich útekům. Klienti si musí své věci do týdne odnést, jinak jsou likvidovány.

Pokoje jsou po každém klientovi vymalovány, vydezinfikovány a vyčištěny čistící firmou. V rámci resocializačních programů provedou základní úklid klientky.

Koncem roku 2006 ubytovna ukončuje svou činnost. Všechny rodiny budou vystěhovány a u většiny není jisté, kde skončí. Ukončení činnosti přišlo nečekaně a klienti na ně nebyli připraveni. Většina klientů nemá náhradní ubytování. Vlastníci bytů často požadují platby o několik měsíců dopředu jako kauci a klienti nemají našetřeno, aby si mohli dovolit vydat takovou částku.

Ze slov správce ubytovny se organizace nachází ve finančních těžkostech a dle slov paní ředitelky zařízení byl dalším podstatným důvodem ukončení neochota a nepodpoření dobré věci od lidí, kteří bydlí v blízké panelové zástavbě.

10. Další organizace

Do této skupiny jsou zařazeny instituce a služby, jejichž hlavní činnost není zaměřena na ubytovací služby, ale jejich konání a služby bezdomovce ovlivňují.

10.1 Oblastní spolek Českého červeného kříže v Chomutově

Služba je poskytována osobám se zdravotním postižením a osobám sociálně potřebným.

Poskytovaná služba - sběr a výdej ošacení, bytového zařízení, hraček, kočárků, apod.

V prostorách Červeného kříže je možno zanechat ošacení, obuv, hračky a lidé v nouzi mají možnost přijít a vybrat si potřebné věci. Pomoc je anonymní, dveře Červeného kříže jsou v pracovní době stále otevřené a nikdo výdej ošacení nesleduje.

Více se kontroluje sběr ošacení. Lidé běžně nosí šatstvo např. po prarodičích, které je již prakticky nenositelné. Možné je i zanechat telefonní kontakt a pracovnice podle zájmu zprostředkuje výměnu věcí. Tuto možnost využívají hlavně lidé, kteří řeší např. pozůstalosti, kde se zbavují většího množství šatstva, nádobí a nábytku.

Podle pracovnice Kříže až 80% šatstva zůstává k likvidaci, kterou musí Červený kříž hradit. O oblečení z Červeného kříže je již velmi malý zájem, lidé raději nakupují levné a přitom moderní oblečení u stánkařů nebo v kamenných obchodech asijských prodejců.

10.2 Fond ohrožených dětí v Chomutově

Ohrožené jsou i děti osob, kterým hrozí ztráta bydlení nebo je již ztratily. FOD poskytuje sociálně právní ochranu dětem ohroženým týráním, zanedbáváním, zneužíváním, domácím násilím či jinou krizovou situací v rodině. Všechny tyto skutečnosti mohou zapříčinit útěk dítěte z domova.

Služba je především pro rodiny s dětmi, děti a mládež ohroženou delikvencí, oběti v krizi, oběti násilí a děti týrané, zanedbávané, zneužívané, opuštěné a jinak sociálně ohrožené.

Služba je poskytována bezplatně a podmínkou je bydliště v regionu Chomutov. Rodičům se pomáhá s orientací na úřadech a při vyplňování formulářů pro získání dávek.

Do těchto zařízení se dostávají děti v nouzové situaci i na žádost rodičů nebo samotných dětí. Podle zákona o rodině č. 94/1963 Sb., mohou být do těchto zařízení

svěřovány i děti rozhodnutím soudu o předběžném opatření, tedy na dobu zpravidla nejdéle do tří měsíců.

A) Klokánek Projekt FOD

Klokánek je projektem FOD jako alternativa ústavní výchovy. Děti, o které nemají rodiče zájem končí v neosobních ústavech. Často dochází k přerušení sourozeneckých vazeb a negativní následky ústavní výchovy se přenášejí i do dalších generací. Ten, kdo prožije dětství nebo jeho velkou část v ústavu, není obvykle schopen navazovat kvalitní a trvalé vztahy a jako rodič selhává. Navíc je pobyt dětí v ústavech finančně náročnější než umístění dítěte v zařízení rodinného typu jako je Klokánek.

V Klokáncích se o děti ve věku 0 až 18 let starají tety nebo se umisťují do pěstounské péče.

Klokánek umožňuje také rodičům v krizi, umístit své dítě na přechodnou dobu např. po dobu hospitalizace osamělého rodiče, řešení bytové krize apod. Pobyt dítěte lze rychle ukončit a dítě vrátit domů. První Klokánek vznikl v Domě pro ohrožené děti a mládež v Žatci, je zde 1 byt pro 4 děti. Za pobyt dítěte v zařízení rodiče měsíčně přispívají 2000,- Kč.

B) Střecha Projekt FOD

Projekt provozuje azylové domy Střecha pro rodiny s dětmi a mládež bez domova.

Cílem tohoto projektu je pomoci dětem, které po dovršení dospělosti opouštějí dětské domovy a nemají kam jít. Poskytuje se pomoc s bydlením, při hledání vhodného zaměstnání, při řešení osobních problémů, v orientaci na úřadech apod.

V Žatci, kam jsou umisťovány i děti z regionu Chomutov bylo zřízeno 5 bytů. Mladým se věnuje pomoc a péče, aby se včlenili do společnosti a našli vlastní ubytování i zaměstnání a byli schopni žít společensky přijatelným způsobem, tj. aby neskončili jako bezdomovci nebo jinak na okraji společnosti.

Dovoluje-li to volná kapacita domu, ubytovávají se a poskytují se sociální služby i maminkám s dětmi (otcům s dětmi, popř. rodinám s dětmi) v krizové bytové a sociální situaci, čímž se snaží FOD ochránit nezletilé děti před negativními důsledky bytové krize nebo tzv. domácího násilí a odvrátit nebezpečí ústavní výchovy, která v těchto případech hrozí.

10.3 Městská policie Jirkov a Chomutov

Městské policie byly zřízeny v roce 1991 na základě rozhodnutí zastupitelstev obou měst, schválením obecně závazné vyhlášky o zřízení Městské policie na základě zákona č. 367/1990 Sb., o obcích. Strážníci městské policie zabezpečují místní záležitosti veřejného pořádku v rámci působnosti města, dohlíží na dodržování obecně závazných právních předpisů, přispívají k ochraně bezpečnosti osob a majetku, odhalují přestupky stanovené zákonem, které jsou oprávněni řešit v blokovém řízení a řeší přestupky proti bezpečnosti a plynulosti silničního provozu. Každý strážník městské policie má svou trasu, kterou prochází a vyznačené kontrolní body, kde se páchá nejvíce přestupků, kde dochází k vandalismu ze strany závadové mládeže, nepřizpůsobivých občanů a tento prostor si vyžaduje zvýšenou přítomnost strážníků. Městská policie zná místa, kde se zdržují bezdomovci a tato místa častěji navštěvují. Místa obvyklého výskytu a známá stanoviště bezdomovců ve městě nebo v přírodě obcházejí několikrát do týdne, v zimním období častěji.

V létě jsou většinou bezdomovci rozprchlí po celém okolí a kempují v lesích. Na zimu se přesouvají do města, kde využívají nezamknutých domovních vchodů k přespaní. Strážník takového spáče může zkontrolovat a vykázat z jeho dočasného nocležiště. Pokud nepáchá žádnou závažnou činnost, nemůže proti němu nic podniknout.

Objevují se případy drobných krádeží, jen výjimečně se jedná o trestné činy. Přestupky se řeší před komisí a ve většině případů je vyměřena pokuta, která je nedobytná. Bezdomovci nemají žádný majetek a jejich jediným příjmem jsou sociální dávky, na které nelze uvalit exekuci.

Městský strážník, pokud nalezne osobu bez možnosti ubytování na ulici, může ho odvést na ubytovnu města, kde stráví noc a druhý den již jeho situaci řeší pracovníci městského úřadu.

Policie neposkytuje přímo pomoc bezdomovcům, ale v rámci sociálně preventivních programů a ochrany občanů jejich stavy a místa výskytu monitoruje. Nejčastěji jsou voláni k případům, kdy bezdomovci svým chováním obtěžují ostatní spoluobčany např. žebráním, přespáváním ve vchodech domů apod.

10.4 Bytová družstva

Byty ve vlastnictví měst Chomutova a Jirkova spravují bytová družstva, která se starají o administrativu, případné stížnosti, opravy, rekonstrukce, výběr nájemného a

samozřejmě také o vymáhání dluhů na nájemném. Nejvyšší dluhy v Jirkově se pohybují od 145 tisíc do 285 tisíc korun na bytovou jednotku a celková výše činila ke konci roku 2005 26 milionů korun. V Chomutově se dluhy vyšplhaly až k hranici 130 milionů korun.

Od dubna roku 2006 platí novelizovaný Občanský zákoník č. 47/1992 Sb., který mění podmínky výpovědi z bytu. Dnes se již nemusí čekat na vyjádření soudu, zda přivolí k výpovědi či nikoliv. Stačí naplnit zákonné důvody, např. neplacení nájmu tři měsíce, neohlášení počtu osob přebývajících v bytě apod. a majitel může přikročit k výpovědi z bytu. Nájemci pak mají možnost do 60 dnů se odvolat k soudu na neoprávněné uvedení výpovědi z bytu.

Tato novela zkracuje zdlouhavé jednání soudů a řeší problematiku neplatičů. V praxi však novela neurychluje vystěhování neplatičů, protože se mohou odvolávat k soudům.

10.5 Občanské sdružení Romů – Integrace „Novum“

Občanské sdružení poskytuje poradenskou pomoc sociálně slabým občanům. Podmínkou pro poskytnutí služby je pouze zájem klientů. Zaměřuje se na oblast bydlení, výchovy dětí, doučování, zaměstnání, sociální podpory a péče. Snaží se zahrnout všechny oblasti, kde mohou sociálně slabí potřebovat pomocnou ruku. Sdružení se nachází v panelové zástavbě v bytové jednotce. Poskytuje své služby každé pondělí a středu.

Moje osobní zkušenost nebyla moc povzbuzující, organizace byla při mé návštěvě špatně označená. Přestože jsem se dostavila v úřední den, nikdo mi neotevřel a na můj email také nikdo nereagoval. Organizace procházela menší rekonstrukcí, to však není omluvou pro tyto nedostatky. Být na místě osoby hledající pomoc, asi bych hledala pomoc někde jinde.

10.6 K-centrum

Svou činnost zaměřuje na osoby experimentující s drogou, a na jejich blízké. V rámci své činnosti provádějí terénní práci a vyhledávají osoby drogově závislé. V řadách bezdomovců jsou i uživatelé drog, těm je vedle běžné činnosti nabízena i hygienická služba. Mají možnost vyprat si prádlo a umýt se. Hlavní náplní K-centra je motivovat k abstinenci a snižovat dopady a rizika z užívání drog.

Na ubytovně Jirkov jsem se setkala s klientem K-centra, který využíval možnosti zde se umýt, vyprat si a vyměnit si oblečení.

10.7 Člověk v tísní

Činnost je především zaměřena na osoby jiné etnické příslušnosti. Snaží se předcházet sociálnímu vyloučení, diskriminaci a podporuje integraci sociálně vyloučených osob.

Programy sociální integrace „Člověka v tísní“ provozují v Česku terénní sociální práci jako nástroj pomoci sociálně vyloučeným lidem již od roku 1999. Terénní sociální pracovníci nabízejí bezplatně služby, mezi které patří zejména pomoc s administrativními úkony, vyjednávání na úradech, doprovod na jednání, bezplatné právní poradenství, pomoc při zajištění příjmů, problémech s bydlením, zvyšování osobní kvalifikace, hledání zaměstnání, docházce dětí do školy, apod.

V Chomutově provozuje terénní sociální práci, které se věnují dva sociální pracovníci a zaměstnanostní poradenství, na kterou se specializuje jeden sociální pracovník.

10.8 Církev

V Chomutově a Jirkově působí několik církví. Pomoc sociálně slabým není limitována vírou v náboženství. V Chomutově ani Jirkově církve neorganizují cíleně pomoc pro bezdomovce, v blízkém Mostě je oblastní charita, která zřídila azylové domy pro muže a ženy, bezdomovci z Chomutova a Jirkova mají možnost jejich služeb využít.

Zdejší kostely spíše pořádají nepravidelné sbírky šatstva a zaměřují se na duchovní a morální pomoc.

10.9 Naděje 2000 v Chomutově

Občanské sdružení zřizuje v Chomutově stacionář pro seniory bez ohledu na jejich trvalý pobyt. Nabízí ubytovací, stravovací, sociální a rehabilitační služby na neomezeně dlouhou dobu s možností denního pobytu, dále poradenství Alzheimerovské společnosti. Služba se hradí dle výše důchodů, cca 350 Kč/den.

Několik bývalých zaměstnanců občanského sdružení, s kterými jsem se setkala v rámci svého zaměstnání, vypovídali o nepřiměřených hygienických podmínkách a nedostatečné aktivizaci klientů. Často se však jedná o klienty s pokročilými demencemi, které je obtížné motivovat k pracovním a jiným činnostem.

11. Rozhovor se sociálními pracovníky a dalšími zaměstnanci organizací

Při rozhovoru jsem se řídila těmito otázkami:

1. Jakou službu Vaše centrum nabízí a pro které klienty? Nabízíte vedle ubytování další služby?
2. Za jakých podmínek poskytujete klientům služby?
3. Odkud se klienti o Vašich službách dovídají?
4. Kteří pracovníci se klientům věnují?
5. Jak hodnotíte spolupráci s klienty?

Rozhovory byli provedeny se sociálními pracovníky ubytovacích zařízení pro bezdomovce nebo osoby bezdomovectvím ohrožené. (viz tabulka č. 11 v kapitole č. 8)

Odpověď na otázku číslo 1

Jakou službu Vaše centrum nabízí a pro které klienty? Nabízíte vedle ubytování další služby?

Bližší popis služeb a příjemců je uveden v předcházejících kapitolách 9. a 10. Všechny navštívené organizace nabízejí pomoc pro osoby bez domova. Jedná se převážně o ubytovací zařízení s resocializačními, motivačními programy. Programy jsou zaměřeny na pomoc klientům při hledání zaměstnání, vlastního ubytování, řešení osobních problémů. Město Chomutov v rámci svého zařízení nabízí právní, psychologické a sociální poradenství. Tato poradenská služba slouží všem občanům města Chomutova. Města Chomutov i Jirkov nabízejí lidem bez domova možnost azylového bydlení, v Chomutově jsou navíc dvě ubytovací služby pro celé rodiny. Jedna z ubytoven, zřízená občanským sdružením Cíl, koncem roku 2006 ukončila svou činnost. Tato ubytovna poskytovala zázemí přes 50 klientům. Služby, které byly zrušeny, citelně zasáhly do skladby poskytovaných služeb ve městě. Ostatní organizace rodiny rozdělují a tím osoby bez domova svým způsobem trestají za jejich situaci. Města Chomutov a Jirkov se snaží hledat mezery ve službách a zaplnit je. To dokazuje vznik nových bytových jednotek na konci roku 2006 pro rodiny v nouzi, které tak nejsou sekundárně trestány za ztrátu bydlení, rozdělením svých členů.

Odpověď na otázku číslo 2

Za jakých podmínek poskytujete klientům služby?

Hlavní podmínkou u většiny ubytovacích zařízení je trvalý pobyt v obci a sociální a hmotná nouze. Výjimku tvořil Azylový dům Nikolas, který své služby poskytoval osobám v nouzi z celé republiky. Dále je u ubytovacích zařízení podmínkou zdravotní prohlídka a pro další pobyt dodržování řádu zařízení a včasné placení nájmu.

Bližší podmínky jsou zmíněny u popisu jednotlivých služeb.

Odpověď na otázku číslo 3

Odkud se klienti o Vašich službách dovídají?

Klienti se o službách dozvídají především od svých sociálních pracovníků, kurátorů a romských poradců. Někteří klienti o službě ví od svých známých. Několik organizací své služby inzeruje v novinách či na internetu, těchto zdrojů využívají klienti ubytoven je zřídka.

Odpověď na otázku číslo 4

Kteří pracovníci se klientům věnují?

Bližší popis složení personálu jednotlivých zařízení je v předcházejících kapitolách 9. a 10. Každá organizace vzhledem ke svým službám poskytuje poradenství školených pracovníků, ať se jedná o státní či nestátní organizace. Převážnou část poradenských služeb poskytují sociální pracovníci daných organizací. V ubytovacích zařízeních města Chomutova je dále k dispozici bezplatná právní a psychologická poradna pro občany Chomutova. Do azylového domu Nikolas docházeli specializovaní pracovníci dle potřeb klientů, např. právník, psycholog, gynekolog.

Neubytovací organizace vzhledem k poskytovaným službám mají vhodně školené pracovníky zaměřené na bytovou, sociální, vzdělávací, pracovní problematiku.

Odpověď na otázku číslo 5

Jak hodnotíte spolupráci s klienty?

Sociální pracovníci zařízení jsou s klienty často v kontaktu, snaží se je motivovat k hledání práce, ubytování, hlídají školní docházku dětí, pomáhají ženám při hospodaření, dohlíží nad dodržováním pravidel ubytovny, řeší stížnosti, odkazují na další pomáhající organizace a úřady. Pro klienty jsou sociální pracovníci, ti kteří ovlivňují jejich pobyt v zařízení, a proto se často chovají nebo alespoň se snaží chovat

vzorně. Sociální pracovníci vidí snahu klientů a spolupráci. Problémoví klienti jsou upozorněni na překračování podmínek ubytování a pokud není učiněna náprava, ubytování je ukončeno.

Z rozhovoru s nočními správci ubytovny v Chomutově a v Jirkově jsem poznala druhou stránku problematiky. Jinak se chovají klienti přes den a jinak v noci, kdy nejsou pod dohledem vedení, ale pouze nočních správců. Klienti, především muži, mají problém s dodržováním zákazu kouření, alkoholu a včasných příchodů. Samozřejmě se takovým způsobem nechovají všichni klienti. Na agresivní, opilé klienty, dobývající se na ubytovnu v pozdních nočních hodinách, se volá policie. Správcům se hlásí škody na zařízení, správci vidí jakým způsobem klienti hospodaří s půjčeným majetkem, když v zařízení není vedení. Stačí malý příklad s vodou, s elektřinou, klienti si zaplatí nájem a nemají důvod s ničím šetřit. Bydlící a řádně platící spoluobčané si hlídají spotřebu a nedovolí si plýtvat. Klienti se domnívají, že město má povinnost se o ně postarat a volnou postel na ubytovně berou jako samozřejmost. Vděčnost je pouze krátkodobá a pak už vidí jen nutnost dodržovat řád, zákaz kouření v areálu.

Klienti očekávají od zařízení, že jim obstará vše k jejich spokojenosti od ložního prádla, ručníků, nádobí až po mýdla, prací a úklidové prostředky.

Při mé návštěvě se dokonce jedna klientka divila, že pro ní nemá noční správce náplast, když se řízla do prstu.

Všichni klienti chtějí mít své vlastní bydlení, ale nejsou připraveni na všechny aspekty samostatného bydlení, jako je např. pořízení si vlastního nádobí, ložního prádla až po lékárníčku.

12. Rozhovor s osobami bez domova

Při rozhovoru jsem se řídila následujícími otázkami:

1. Jak dlouho jste na ubytovně?
2. Jak jste přišel o byt?
3. Máte rodinu, u které byste mohl být?
4. Máte možnost ubytování, kromě vlastní rodiny, kdyby jste nemohl být na ubytovně?
5. Jaké je vaše vzdělání?
6. Pracujete? Pracoval jste někdy?
7. Jaký je váš zdravotní stav? Chodíte k lékaři?
8. Vystačíte s finančními prostředky?
9. Kouříte, pijete?
10. Jak a kde se stravujete?
11. Kde sháníte ošacení?
12. Znáte svá práva a povinnosti?
13. Jste spokojený s ubytováním? Jste spokojený se spolubydlícími? Co byste si přál změnit na ubytovně?
14. Co byste si přál sám pro sebe?

Otázky č. 1, 4 a 14 jsem položila pouze klientům ubytoven.

Rozhovory byly vedeny na ubytovacích zařízeních po 18 hodině. Pozdní čas byl zvolen vzhledem k předpokladu, že se klienti zařízení vracejí z případného zaměstnání nebo jsou zvyklí na návraty v tento čas podle letního režimu.

Rozhovory jsem provedla na ubytovnách MěÚSS Jirkov a Chomutov a s uchazeči o zaměstnání na Úřadu práce Chomutov a klienty odboru sociálních věcí a zdravotnictví města Jirkova.

Klienty jsem si k rozhovorům zvala samostatně a prováděla je vzhledem k možnostem na jejich pokojích, v kuchyňkách zařízení nebo ve společenských místnostech.

Získané informace vycházejí jen ze slov dotazovaných osob. Nebyla ověřována jejich pravdivost na úřadech ani u sociálních pracovníků zařízení. Každý klient byl předem upozorněn na anonymnost dotazování, na dobrovolnost účasti při rozhovoru a možnosti odmítnout odpovědět na některé otázky.

Rozhovor nebyl proveden s klienty Azylového domu Nikolas. Vzhledem k chystanému ukončení jeho činnosti nebylo po domluvě s paní ředitelkou zařízení vhodné klienty zatěžovat v jejich komplikované situaci. O jejich sociálních a bytových poměrech jsem se dozvěděla od sociální pracovnice a ředitelky zařízení v jedné osobě. Výsledky nejsou uvedeny v dalších tabulkách.

Paní ředitelka o klientech hovořila z etických důvodů obecně. Pomoc byla poskytnuta více než stovce rodinám. V závěru se ukázalo, že situace se u asi 90% klientů shodují a podobá se situacím klientů využívajících ubytovacích zařízení měst Chomutova a Jirkova.

V době mé návštěvy všichni klienti azylového domu byli neplatiči nájemného a z velké části romské rodiny. Všechny ženy azylového domu byly nezaměstnané a pečovaly o své děti. Šest mužů pracovalo u chomutovské rekultivační firmy, ostatní klienti byli evidováni na Úřadech práce a pobírali sociální dávky.

Pobyt na ubytovně je limitován 6 měsíci. Nejdelší pobyt byl poskytnut ženě s mentálně postiženým synem a to na jeden rok, vzhledem k obtížnému hledání vhodného ubytování a zaměstnání pro matku a denního pobytového zařízení pro syna.

Klienti měli základní vzdělání nebo vyučení. V rámci pobytu procházeli resocializačním programem, byly jim vštěpovány chybějící základní znalosti a dovednosti. Byli motivováni k hledání si zaměstnání a vlastního bydlení. Stejně jako ostatní bezdomovci většina zdejších klientů kouří. Ženy vaří jídla v rámci péče o děti. Oblečení nakupují v seconhandech a levných obchodech nebo v obchodech s levným asijským textilem. Resocializační programy pomáhají zachovat návyky jako u běžných občanů, proto žádný klient ubytovny neklesl až na dno, kdy by hledal potravu a oblečení v popelnicích.

Většinou se jedná o poměrně velké rodiny, a proto nemohou využít přechodného ubytování u svých příbuzných. Jejich největším přáním bylo sehnat levné ubytování a najít dobře placenou práci, ale až blížící se uzavření ubytovny ke konci roku 2006 mnohé aktivizoval k hledání vhodného ubytování.

1. JAK DLOUHO JSTE NA UBYTOVNĚ?

Ubytovací zařízení Chomutova i Jirkova se snaží klienty motivovat k hledání vlastního bydlení. Nejdelší nepřetržitý pobyt v zařízení MěÚSS Chomutov vykázala klientka s dětmi a to téměř dva roky. Ubytovna v Jirkově je po rekonstrukci a klienti jsou zde krátce, pokud by nebylo bráno v potaz uzavření ubytovny vzhledem

k rekonstrukci, tak nejdelší nepřetržitý pobyt se pohyboval kolem jednoho roku. Často se však u klientů, kteří se ubytovávají pouze na zimu, dá pobyt měřit desítkami let. Azylový dům Nikolas má pobyt omezený na 6 měsíců a snaží se toto omezení dodržovat, pouze u jedné klientky byl pobyt prodloužen nad rámec pravidel na jeden rok.

2. JAK JSTE PŘIŠEL/A O BYT?

A) Klienti ubytoven

- **Vystěhování dlužníci na nájemném**

Téměř 2/3 všech klientů ubytoven jsou dlužníci nájemného. Přesnou částku výše dluhu neznal žádný dlužník. Dlužníci nájemného si většinou mysleli, že za svůj dluh nemohli, že jsou trestáni za chybu jiného a vinu přenášeli na příbuzné, s kterými byt užívali apod. Bytová správa i vlastníci pronajímaných bytů však včas a několikrát urgují nezaplacený nájem. Nabízejí splátkové kalendáře, bytové správy vyhláší amnestie na penále a úroky z dluhů a k vystěhování přikračují až jako k poslední možnosti.

- **Rozchody, rozvody, rodinné neshody a hádky** byly druhými nejčastějšími důvody a příčinami odchodu a ztráty bydlení u ostatních osob bez ubytování.

Tři muži odešli po rozchodu nebo rozvodu s partnerkou ze společné domácnosti a byt přenechali ženě a dětem.

- Jedna klientka po **úmrťi druha** byla jeho synem vystěhována. Jelikož neměla další příbuzné, přátele obrátila se o pomoc na město. Žena neměla žádný právní nárok na byt, dekret na byt byl psán na druha.

- **Velké množství členů v primární rodině** je příčinou využití možnosti ubytoven u dvou svobodných matek. Bydlení v původní rodině již bylo neúnosné. Otcové děti nemají zájem o družky ani o děti, neplatí výživné a ani se nestarají o jejich ubytování.

- Jedna klientka s dětmi uzavřela již několik **nevýhodných podnájemních smluv** na dobu určitou. Při prodlužování smlouvy obyvatelé domu ve vlastnictví družstva projevili nesouhlas a smlouva nebyla prodloužena. Paní je romské národnosti, nájem pravidelně platila, ale doplatila na negativní zkušenosti obyvatel domu s jinou romskou rodinou.

- **Návrat z výkonu trestu odnětí svobody** je dalším důvodem ztráty původního bydlení. Jeden klient má neshody s nevlastním otcem a druhý klient ztratil domov,

protože jeho matka byla neplatička nájemného a byla vystěhována a sama je klientkou ubytovacího zařízení.

B) Osoby nevyužívající ubytovacích služeb města

• ***Dluhy na nájemném*** byl převážný důvod ztráty bydlení u osob, které nevyužily možnosti ubytovacích zařízení. Setkala jsem se s nimi na odboru sociálních věcí a zdravotnictví Jirkov a na Úřadě práce Chomutov. Bezdomovci jsou sociálním odborem obcí propláceni jen dávkami na osobní potřebu, protože nejsou schopni prokázat bytové náklady.

Tři neplatiči přes zimní měsíce využili možnosti podnájmu jednoho pokoje v cizích rodinách. Zařadila bych je do kategorie skrytých bezdomovců.

Jedna žena žije s přítelem ve srubu v lese u Volyně a každý týden si jezdí vyzvedávat poštu na Poštu v Chomutově a pravidelně objíždí úřady. Na ulici je žena krátce a o možnosti ubytovny pro bezdomovce neuvažovala, chce být s přítelem a na jaře mají příslib veřejně prospěšných prací od starosty blízkého města.

Smíšený pár žije v přístřeší v lese u Chomutova. Pár má i psa, své přístřeší považují za domov se vším všudy. Jejich úkryt je zdařilý dřevěný domek, s vybudovaným sociálním zařízením nedaleko příbytku.

Navrátilce z výkonu trestu, neplatič, nezaměstnaný cestuje po republice za příležitostným zaměstnáním a využívá krátkodobých podnájmu nebo soukromých ubytoven.

Jeden muž si vytvořil jakési tábořiště za městem, které připomíná skladiště nepotřebných věcí a útulek pro psy dohromady. Na tohoto muže se občas objevují stížnosti kvůli jeho psům, kteří napadají osoby, procházející po nedaleké cestě.

• ***Z rodinných důvodů*** opustili svou původní rodinu dva mladí lidé. Přejí si žít sami a využívají možnosti přespání u kamarádů nebo krátkodobě soukromých ubytoven.

3. MÁTE RODINU, U KTERÉ BYSTE MOHL/A BÝT?

Většina klientů má rodinu, ale vzhledem k neshodám, přerušeným kontaktům s rodinou, výkonu trestu, drogové závislosti nebo vysokému počtu členů nemohou nebo nechtějí využít možnosti ubytování ve vlastní rodině.

Ti, co se mohou vrátit do vlastní rodiny, nechtějí. Měli by pocit příživnictví, narušili by harmonii rodiny. Jedná se o příbuzné již s vlastní rodinou, s dětmi, s navyklým pořádkem.

Dva klienti mají možnost vrátit se k matce, ale chtějí mít vlastní svobodu, nechtějí mít nad sebou dohled rodiče a raději jsou na ubytovně.

4. MÁTE JINOU MOŽNOST UBYTOVÁNÍ KROMĚ SVÉ RODINY?

Mezi první odpovědi patřilo okamžité „ne“. Během rozhovoru vycházelo postupně najevo, že někteří mají možnost využít krátkodobé nabídky ubytování nebo podnájmu u kamarádů či vzdálených příbuzných. Této možnosti by využili v nouzi, nechtějí obtěžovat a zasahovat do života jiných.

Dva klienti očekávali, že se o ně postará město. Jeden klient se ocitl v mimořádné sociální situaci, ubytovnu dostal jako náhradní ubytování za vykradený a zdemolovaný byt. Druhý klient se vystěhoval ze společného bytu po rozvodu, má špatný zdravotní stav a dle mého názoru má nižší inteligenci. Oba klienti se nazývají sociálními případy a v případě vystěhování očekávají další náhradní ubytování. Jsou pasivní při hledání ubytování.

5. JAKÉ JE VAŠE VZDĚLÁNÍ?

Dotazovaní mají většinou *základní vzdělání* nebo *vyučení*. Nejčastěji se klienti vyučili v oborech zedník, kuchař, automechanik nebo zemědělec, tedy profese spíše sezónní anebo v tomto kraji nepotřebné. Bezdomovci si většinou uvědomovali, že se základním vzděláním mají hodně omezené možnosti při hledání zaměstnání, o doplnění si vzdělání neuvažoval však žádný. Zarazilo mě, že základní vzdělání je i pro mladé zcela dostačující a nemají vyšší ambice. Naopak mě potěšila matka se základní školou, která si důležitost vzdělání uvědomuje a své děti motivuje k získání minimálně výučního listu.

Tab. č. 13 Vzdělání dotazovaných osob

	ženy	muži
základní vzdělání	11	10
vyučení	5	7

6. PRACUJETE? PRACOVAL/A JSTE NĚKDY?

A) Klienti využívají ubytovacích služeb

Čtyři klienti pracují pro **Technické služby**, jedná se o sezónní práce od jara do podzimu, přes zimu se evidují na Úřadě práce.

Jeden muž vykonává **obecně prospěšné práce** v rámci svého trestu, a práci považuje za běžné zaměstnání.

V minulosti pracovala více než polovina klientů ubytoven, šlo většinou o muže. Pouze šest žen z dotázaných v minulosti pracovalo, ostatní se po ukončení základní školy evidovaly na Úřadech práce nebo si pořídily rodinu.

Několik mužů příležitostně sbírá železo a jiné kovy. Více jak polovina dotazovaných mužů si „**načerno**“ **přivydělává**, jako automechanici, pomocná síla na stavbách apod.

Klient ubytovny v Jirkově v rozhovoru přiznal, že si občas vypomáhá drobnými krádežemi. Tento klient je dlouhodobě závislý na drogách a peníze z drobné kriminality utrácí za drogy.

Všichni klienti mají povinnost hledat si práci. Výplata sociálních dávek je spojena s dokládáním potvrzení od zaměstnavatelů, že si klient u nich hledal práci. Klienti sociálních odborů tuto povinnost obcházejí a černobílá razítka od zaměstnavatelů si kopírují a vyměňují s ostatními klienty. Někteří klienti si dokonce vyrábějí razítka a potvrzení prodávají.

B) Osoby nevyužívající ubytovacích služeb

Všichni bezdomovci jsou nezaměstnaní a příležitostně si přivydělávají jako sezónní dělníci nebo sběrem surovin.

7. JAKÝ JE VÁŠ ZDRAVOTNÍ STAV? CHODÍTE K LÉKAŘI?

Třetinu dotazovaných mužů a žen bez domova tvoří jedinci s dobrým zdravotní stavem, na nic si nestěžují a nemají ani zdravotní omezení.

Zbytek jsou muži a ženy se zdravotním omezením různého rázu, od alergií a astmatu až po závažné zdravotní potíže.

U tří můžu se zdravotní stav výrazně zhoršil dlouhodobým pobytem na ulici. Jeden starší muž svůj zdravotní stav označil za dobrý. Tvrdil, že se mu zdraví na ulici nezhoršilo. Je to však alkoholik, proto se dá předpokládat, že i on má zdraví narušené. Dva mladí muži také svůj zdravotní stav hodnotili jako dobrý, oba jsou však závislí na drogách. Dá se tedy předpokládat, že drogy zanechaly svůj dopad na zdraví.

Sedm osob v důchodovém věku má již zdravotní potíže většího rozsahu, navštěvují pravidelně lékaře a užívají své léky. Nejvíce je trápí problémy s klouby, potíže s dýchacími cestami, se srdcem a další obtíže spojené s vyšším věkem.

Pán čekající na místo v domově důchodů je po mrtvici, polovinu těla má mírně postiženou a několikaměsíční pobyt na ulici jej celkově poznamenal. Je narušen i po psychické stránce a má problémy s udržováním hygieny.

Další muž blížící se důchodovému věku byl již před příchodem na ubytovnu psychicky nevyrovnaný, pokusil se o sebevraždu oběšením a nedostatek kyslíku mu dále ovlivnil fungování mozku. Je silně nedoslýchavý a při mé návštěvě měl již u lékaře objednané naslouchátko.

8. VYSTAČÍTE S FINANČNÍMI PROSTŘEDKY?

Dotazovaní jedinci *nevystačí s příjmy*, které převážně tvoří sociální dávky. Chtěli by více finančních prostředků. Jak říkají, „žít se z toho dá, ale nic moc život to není“.

Většina klientů se domnívá, že stát má povinnost se o ně postarat bez toho, aby pro to oni sami museli něco udělat. Velká část dotazovaných pochází ze sociálních rodin pobírajících dávky a závislost na státních dávkách berou jako něco samozřejmého a normálního. Dávku berou jako náhradu za mzdu a „čtyři potvrzení od zaměstnavatelů“, že si u nich hledali práci, jako dostatečnou námahu a snahu za výplatu dávky. S financemi snadněji vycházejí svobodní muži, často si přivydělávají sběrem železa, prací „načerno“ a nemají nutné výdaje na děti.

9. KOUŘÍTE, PIJETE?

Kouří všichni dotazovaní, ať na ubytovně či nevyužívají ubytovacích služeb měst. Všichni klienti přiznali, že je to zásah do jejich rozpočtu, ale této neřesti se vzdát nedokáží. Několik mužů si balí tabák a tím alespoň trochu šetří, ostatní tázaní si kupují levnější cigarety. Dva muži sbírají nedopalky a z nich si balí své cigarety. Jedná se o muže, který byl určitou dobu na ulici a o jednoho, který žije v přístřeší u Chomutova a tento zvyk jim zůstal. Překvapilo mě, že kouří všechny matky a některé z nich i krabičku denně. Na jedné straně vyprávěly, že chtějí všechno nejlepší pro své děti, na straně druhé si stěžovaly, že na ubytovně je zákaz kouření a kouřit musí chodit mimo areál budovy.

Azylový dům Nikolas jako jediné ubytovací zařízení měl ve svých prostorách kuřárnu vybudovanou.

S alkoholem mají vážný problém pouze dva muži, ostatní pijí příležitostně. Jeden je klientem ubytovny v Jirkově a druhý si přes zimu pronajal pokoj v bytě. Tento muž přišel díky alkoholu i o zaměstnání a alkoholismus je překážkou při hledání nového.

Dva klienti ubytovny v Jirkově jsou závislí na drogách. Jeden z nich je užíval nitrožilně, v současné době jsou oba „čičači“ toluenu.

10. JAK A KDE SE STRAVUJETE?

Ženy s dětmi pravidelně vaří, jejich děti se ani nestravují ve školních jídelnách a stravují se na ubytovně. Teplá jídla jsou u žen s dětmi vyžadována sociálními pracovníky v rámci řádné péče o děti.

Muži si občas uvaří, většinou jsou to jednoduchá jídla jako polévky v pytlíku, těstoviny. Jeden klient vyučený kuchařem vaří pro další dva muže. Vaří ve větším množství a rozmanitěji a společně se dělí o náklady. Ostatní klienti si připravují jídlo sami a na vaření se nedomlouvají. Nakupují nejlevnější jídla, často konzervy, levné uzeniny a zlevněné výrobky.

Některé mladé matky chodí na obědy ke své původní rodině.

Mladík, navrátilce z vězení, se stravuje u matky, která žije na jiné ubytovně.

Vdaná žena žije v krizové ubytovně Chomutov a je oddělena od svého muže, který žije na ubytovně pro bezdomovce ve stejné budově, vaří i pro něj a jídlo mu donáší.

Změněné návyky ve stravování mají dvě osoby žijící na ulici a jeden muž ubytovaný na ubytovně, který také žil na ulici. Tito muži vyhledávají zbytky potravin v popelnících nebo využívají plodů lesa a místních zahrádek. Klient jirkovské ubytovny se chlubil nálezy celého salámu a chlebíčků.

Ostatní klienti nepřipustili možnost hledání potravy v kontejnerech.

11. KDE SHÁNÍTE OŠACENÍ?

Dotazovaní, kteří jsou v kontaktu s rodinou, dostávají příležitostně ošacení od nich. Všechny ženy nakupují v *levných oděvech* „39“ a muži znají místní „Kotelnu“ s levným oblečením z *druhé ruky*.

Tři ubytovaní muži využívají *sbírek šatstva* místního kostela, ostatní klienti o této pomoci nevěděli.

Příležitostně přinášejí na ubytovnu oděvy i pracovníci sociálních odborů, nejčastěji věcičky pro děti.

Dva muži na ulici a jeden ubytovaný muž vyhledávají vedle potravin v kontejnerech i ošacení. Klient jirkovské ubytovny se vedle nabytých potravin pochlubil i „novými lakýrkami“ a zachovalým kabátem, který dostal od jedné vdovy z pozůstalosti po manželovi.

Ostatní klienti nepřipustili možnost hledání oblečení v kontejnerech.

12. ZNÁTE SVÁ PRÁVA A POVINNOSTI?

Klienti sociálních odborů mají *know how chudých*. Znají všechna svá práva týkající se výplaty sociálních dávek, ale o povinnostech už takové povědomí nemají.

Klienti v důchodovém věku nevěděli, až na jednoho muže a ženu, jak si vyřídit důchod. Počítají, že vše jim včas oznámí nebo vyřídí jejich sociální pracovník.

Povinnost splácet své dluhy ať již na nájemném, na zdravotním pojištění nebo jiné dluhy si klienti v podstatě ani nepřipouštěli.

13. JSTE SPOKOJENÝ S UBYTOVÁNÍM? JSTE SPOKOJENÝ SE SPOLUBYDLÍCÍMI? CO BYSTE SI PŘÁL ZMĚNIT NA UBYTOVNĚ?

Klienti Jirkovské ubytovny jsou relativně spokojení. Ubytovna prošla nedávnou rekonstrukcí a podmínky se výrazně zlepšily. Dva starší spolubydlíci si vyžádali klíč a pokoj si mohou zamykat i v době spánku. Dříve se jim ztrácelo jídlo a oblečení, nyní takové problémy nemají.

Klienti ubytovny v Chomutově si stěžovali na *pocit dohledu a vězení*, na *přísný řád, dodržování podmínek* a na *zákaz kouření* v prostorách ubytovny. Klienti jirkovské ubytovny až po připomenutí povinnosti dodržovat otevírací dobu, si postěžovali, že celodenní provoz byl pro ně lepší.

Jinak jsou klienti ubytoven vcelku spokojení s velikostí pokojů, vybavením včetně nádobí, možností praní a žehlení oblečení. Někteří klienti by rádi něco změnili, ale při bližším dotazu nevěděli co konkrétně.

Jediná stížnost na spolubydlícího se objevila v krizovém ubytování MěÚSS Chomutov, kde si tři klienti stěžovali na staršího pána. Muž je čekatel na umístění do domova důchodců, je po mrtvici, půlku těla má ochromenou a několik měsíců byl na ulici, která jeho špatný zdravotní stav ještě více poznamenala. Muž má obtíže s udržováním hygieny.

14. CO BYSTE SI PŘÁL/A SÁM PRO SEBE?

V odpovědích se klienti shodovali. Jejich největším přáním je *vlastní bydlení*. Pravdou však bylo, že jen dvě ženy s dětmi a jeden muž intenzivně hledají bydlení. Ostatní dotazovaní spíše o vlastním bytu mluví, ale konkrétní kroky nepodnikají.

Sedm klientů si přálo lepší *zdraví*. Tito lidé jsou po úrazech nebo staršího věku, jejich zdravotní stav je špatný. Čtyři z nich požádali o částečný nebo plný invalidní důchod.

Jeden muž měl jediné přání, a to *ženu*. Žena pro něj prý bude motivem a hnacím motorem ke změně.

Jeden muž si přál *týden bez starostí*. Na dotaz, jaké má starosti, nedokázal přesně odpovědět.

13. Poskytované sociální služby dle typologie organizace Feantsa

Mezinárodní organizace Feantsa (Feantsa, www.feantsa.org) vypracovala metodiku, podle níž lze rozdělit bezdomovce, dle společných znaků do 4 kategorií. Na základě této metodiky budou nabízené sociální služby rozděleny. Pro přehlednost jsou ke každé kategorii bezdomovců přiřazeny pomáhající organizace.

a) Bez přístřeší, bez střechy

Městský ústav sociálních služeb Chomutov poskytuje ubytovací služby mužům, ženám s dětmi, seniorům, mladistvím po propuštění z ústavní výchovy a propuštěncům z vězení, dále rodinám.

Městský ústav sociální péče Jirkov poskytuje své ubytování mužům a ženám.

Občanské sdružení Cesta naděje, Jirkov poskytuje ubytování ženám s dětmi.

Dům Nikolas, který svou činnost ukončil ke konci roku 2006 poskytoval ubytování rodinám, především romským.

Soukromé ubytovny po uhrazení nájmu poskytují své služby bez ohledu na cílovou skupinu

Fond ohrožených dětí, Chomutov nabízí ubytování dětem v mimořádné situaci a v případě nouze i jejich rodině.

Naděje 2000, Chomutov, nabízí ubytování a stravu seniorům.

Červený kříž a nepravidelné církevní sbírky nabízí ošacení.

Do této kategorie by se mohl zařadit i Úřad práce, v jehož nabídce se výjimečně objevují i nabídky zaměstnání s možností ubytování. Například automobilka v Kolíně své nové zaměstnance láká i na zajištění ubytování pro celé jejich rodiny.

Tyto služby řeší naléhavou bytovou tíseň a ošetřují základní lidské potřeby jako je pocit ochrany a bezpečí, tepla.

b) Bez bytu

Městský ústav sociálních služeb Chomutov, právní-psychologické poradenství

Člověk v tísní

Romský poradce

Integrace Novum

Do této kategorie spadají klienti ubytoven a cílem sociálních služeb a poradců je najít pro ně vlastní bydlení. Lze sem zařadit i poradenství Probační a mediační služby,

kteřá není zařazena do výše uvedených poskytovaných sociálních služeb, ale orientuje se také na propuštěné vězňe, kteří mohou mít problémy s hledáním ubytování. Jejich cílem není jim nalézt ubytování, ale vhodnou radou je nasměrovat na služby, které se ubytovacími službami zabývají.

c) Bydlení v nejistých podmínkách

Bytová družstva

Realitní kanceláře a soukromé ubytovny

Romský poradce

Městský ústav sociálních služeb Chomutov, právní poradenství

U těchto jedinců není otázka bydlení prvořadá. Na místě je těmto klientům nabídnout celou řadu bankovních a spořitelních služeb, kde mohou požádat o půjčky nebo spoření a sami si našetřit na vlastní ubytování a patří sem i nabídka splátkových kalendářů u neplatičů nájemného a služeb spojených s užíváním bytů, aby nepřišli o ubytování vystěhováním. Další možností je výměna bytů prostřednictvím bytových družstev a hledání samostatného bydlení s pomocí realitních agentur. V případě domácího násilí může zasáhnout policie, která není v nabídce služeb, protože neřeší bytovou situaci, ale momentální bezpečnost občanů a také může pomoci organizace Cesta naděje, Jirkov, jehož klientky jsou často oběťmi domácího násilí.

d) Bydlení v nepřiměřených, neadekvátních podmínkách

Bytová družstva

Realitní kanceláře a soukromé ubytovny

Městský ústav sociálních služeb Chomutov, právní poradenství

Tito jedinci nepocítují naléhavou bytovou tíseň a pomoc se zaměřuje na hledání vhodnějšího ubytování vzhledem k hygienickým podmínkám a kapacitě bytů.

Závěr praktické části

Úkolem praktické části bylo zjistit informace o poskytovaných službách pro bezdomovce v Chomutově a Jirkově.

Při hledání informací o poskytovaných službách a sociálních organizacích jsem se nesetkala s vážnějšími problémy. Údaje o organizacích inzerované na internetu anebo v tisku jsou u všech zařízení stručné a přehledné. Poskytují nejdůležitější data pro budoucí uživatele jako je kontaktní osoba, adresa, telefon, případně fax, internetové stránky a kontaktní čas.

Nedostatky jsem shledala u občanského sdružení Romů – Integrace „Novum. Tato organizace nereagovala na mé mailové dotazy, přestože svůj mail mají v nabídce možných kontaktů. Při osobní návštěvě se zařízení, nacházející se v bytové jednotce panelového domu, rekonstruovalo a nikdo neotvíral. Nikde nebylo upozornění na možné potíže spojené s rekonstrukcí a celkově je zařízení nedostatečně označené. Orientovala jsem se pouze podle popisného čísla a ulice. Jedná se však o panelovou zástavbu, kde název ulice označuje několik desítek vchodů a hledání je tím dosti ztížené.

Dalším úkolem bylo navštívit jednotlivé organizace nabízející sociální služby lidem bez domova a seznámit se s nabízenými službami. Ve všech navštívených zařízeních jsem byla přijata ochotně a s velkým nadšením. Pracovníci organizací na mě působili jako kompetentní osoby, znali své práce a orientovali se v dané problematice. Uvědomovali si rozsah svých služeb a dokázali nakontaktovat na další zdroje pomoci. První kontakt jsem směřovala na vedoucí zařízení, kteří mě seznámili s poskytovanými službami a dále seznámili s pracovníky, kteří mají pomoc osobám bez domova v náplni své práce. Pouze v jednom případě vedoucí zařízení nebyla podle mého názoru dostatečně profesionální k výkonu své práce. Vzhledem ke své dlouholeté praxi v oboru se v problematice výborně orientuje, její jednání a vyjadřování se o klientech však bylo bez empatie, plné posměchu a ironie. Příběhy svých klientů vyprávěla jako zábavné historky ze života.

Dalším úkolem bylo provedení rozhovorů se sociálními pracovníky organizací o náplni jejich služeb. Z rozhovoru s pracovníky organizací vyšlo najevo, že nabídku svých služeb přizpůsobují potřebám klientů. Mapují nedostatky v poskytovaných službách a hledají možnosti pro další rozvoj. Město Chomutov vybuďovalo na konci

roku 2006 novou sociální službu pro rodiny v nouzové bytové situaci. Rodiny nejsou trestány za ztrátu bydlení rozdělením svých členů, dále žijí spolu a společně řeší svou situaci. Město Jirkov rekonstruuje v letech 2006 a 2007 stávající ubytovnu pro bezdomovce. V plánu je rozšíření poskytovaných služeb o resocializační programy a zkvalitnění ubytovacích služeb.

V obou městech chybí hygienické centrum, kde by si osoby bez domova mohly vyprat oblečení a umýt se. Hygienickou službu nabízí pouze K-centrum pro své klienty. Jirkovská ubytovna hygienickou službu a zřízení společenské místnosti plánuje vybudovat ve svých prostorách v průběhu roku 2007.

Ubytovací i jiné služby měst Chomutov a Jirkov zahrnují širokou cílovou skupinu. Služby jsou poskytovány ženám, mužům, i celým rodinám, osobám vracejícím se z výkonu trestu odnětí svobody, z ústavní péče a i důchodcům, čekatelům na umístění do domova důchodců. V Chomutově je nabízena i možnost krizového bydlení, respektive přespání pro děti, které se ocitnou v krizové situaci.

Ke konci roku 2006 ukončí činnost azylový dům Nikolas. Přestože se s rodinami pracovalo na hledání vlastního ubytování, žádná rodina ke konci roku náhradní ubytování neměla. Konkrétní důsledky ukončení činnosti a potřebnost zařízení se teprve projeví.

Dalším úkolem bylo provést rozhovory s klienty ubytovacích zařízení a s dalšími osobami bez domova. Klienti zařízení byli na moji návštěvu připraveni a žádný klient odpovídat na otázky neodmítl. Zvláště na ubytovně pro bezdomovce v Chomutově jsem měla občas dojem, že klienti mají pocit, že odmítnutí rozhovoru by se podepsalo na jejich další budoucnosti na ubytovně. Přesto na mě nikdo nepůsobil, že si vymýšlí nebo zatajuje informace. Zajímavé bylo, že ženy na ubytovně v Chomutově často používaly v odpovědích stejné fráze. Bylo zřejmé, že za dveřmi společenské místnosti, kam byly zvány k rozhovoru si, přes moji prosbu nechat si rozhovor pro sebe, otázky říkaly. Je však pravdou, že jejich životní a sociální situace byly shodné a proto to na výsledcích rozhovorů nemělo vliv.

Klienti ubytoven jsou převážně s nabídkou služeb spokojeni. Na ubytovnu a své sociální pracovníky, kteří se jim věnují si nikdo neztěžoval. Jak říkali, jakákoliv střecha nad hlavou je lepší než žádná. Jejich možnost získat vlastní ubytování je značně omezená, vlastníci bytů požadují kauci ve výši až tří měsíčního nájmu, což je pro klienty ubytoven i osoby žijící „na ulici“ nepřekonatelná překážka. Velká část klientů

má pouze základní vzdělání, jsou nezaměstnaní a vzhledem k požadavkům trhu práce mají menší šanci získat dobře placené zaměstnání.

Převážná část klientů pochází z rodin pobírajících sociální dávky a jsou zvyklí na tento způsob života a na podporu státu. V současné chvíli jsou zaopatřeni a nemají důvod k aktivním krokům k hledání vlastního ubytování. Žijí dneškem, co bude k večeři, jestli zítra půjdou nakupovat nebo na návštěvu k matce apod.

Klienti by na ubytovnách nic neměnili. Stěžovali si pouze na podmínky ubytovacího řádu, například na otevírací dobu, zákaz kouření.

Osoby krátkodobě žijící „na ulici“ jsou více motivované řešit svou bytovou a sociální situaci, intenzivněji si hledají zaměstnání a levné ubytování.

Některé osoby našly ubytování ve srubech v lese nebo u svých kamarádů, krátkodobě na soukromých ubytovnách nebo podnájem pokoje.

Dalším úkolem práce bylo rozdělit nabídku služeb dle metodiky organizace Feantsy. Podle mého názoru sociální služby v Chomutově a Jirkově zachycují celou cílovou kategorii bezdomovců. Otázkou je však výběr klientů pro jednotlivé služby. Ubytovací služby jsou často poskytovány systémem „kdo dřív přijde“, může se tak stát, že potřebnější klient je již odmítnut vzhledem k naplněné kapacitě služby.

Ubytovací služby v Chomutově a Jirkově zahrnují celou širokou skupinu od zjevných bezdomovců, osob bezdomovectví ohrožených, až po osoby žijící v neadekvátních podmínkách.

Služby pro bezdomovce poskytované v Chomutově a Jirkově zahrnují ubytovací služby, poradenství právní, sociální i psychologické. Do služeb již zařazují plánované hygienické centrum v Jirkově. Je zde celá řada realitních agentur a soukromých ubytoven.

Závěr diplomové práce a doporučení k problematice bezdomovectví v Chomutově a Jirkově

Diplomová práce přiblížila problematiku bezdomovectví a poskytované sociální služby této cílové skupině v Chomutově a Jirkově.

Teoretická část práce se zaměřila na pojmy, definice, dělení bezdomovců a příčiny bezdomovectví. V dalších kapitolách čtenáře seznamuje pomocí sociálně-demografické analýzy s městem Chomutov a Jirkov a konkrétně se zaměřuje na sféry života jako je vzdělávání, bydlení, zaměstnanost a zdraví, tedy s oblastmi života, které jsou s bezdomovci a potenciálními bezdomovci nejvíce spjaty a jsou často jednou z příčin bezdomovectví.

Praktická část se věnuje poskytovaným sociálním službám pro bezdomovce v Chomutově a Jirkově. Pomocí rozhovorů se sociálními pracovníky poznává náplň a obsah poskytovaných sociálních služeb a dle metodiky organizace Feantsa zkoumá, zda jsou všechny kategorie bezdomovců pokryty sociální službou či jsou některé opominuty.

S plánovaným vybudováním hygienického centra se zaplní mezera v poskytovaných službách. Dalo by se poukázat na absenci stravovacího zařízení, z rozhovorů s lidmi bez domova vyplynulo, že o tuto službu zájem nemají. Podle jejich slov jsou schopni si zajistit jídlo levněji a o teplé nabízené jídlo zájem nemají.

Důležitým poznatkem je, že obě města neberou problematiku bezdomovectví na lehkou váhu a snaží se tento sociálně patologický stav řešit a bezdomovcům pomáhají prostřednictvím již uvedených sociálních služeb, sociálními dávkami, speciálním poradenstvím.

Doporučení

Bezdomovectví není jednoduchý problém, spojuje v sobě mnoho aspektů. Je to kolotoč nezaměstnanosti, špatného zdravotního stavu, nedostatečného vzdělání. Tento problém je nutno řešit komplexně ve spolupráci se všemi zainteresovanými sociálními úřady, službami a organizacemi.

V ČR chybí dostatečná provázanost úřadů. Klient je „řešen“ několika organizacemi a jeho problém je rozdroben a není brán jako celek.

Podle mého názoru je nutné propojit všechny pomáhající instituce. Jako příklad fungování bych chtěla poukázat na francouzský sociální systém. O rodinu nebo

jednotlivce zde pečuje sociální pracovník komplexně. Zabývá se bydlením, vzděláním, zaměstnáním, zdravotním stavem. Snaží se individuálně vypracovat plán a podle něj postupovat. Rodinu nebo jednotlivce si hlídá a dohlíží nad jeho povinnostmi a možnostmi. Rodina se tak nemůže dostat mimo sociální systém a propadnout na sociální dno.

Nejčastější příčinou ztráty bydlení je vystěhování v důsledku neplacení nájmu.

Sociální systém v ČR je štědrý a velkorysý. Klientům zaručuje dobrý životní standard a nemotivuje dostatečně ke změně. Sociální systém vyděluje několik sociálních dávek, které jsou určené přímo k úhradě nákladů na domácnost. Problémem však bývá, že někteří klienti určené finanční prostředky zneužívají k jiným účelům a nájem neplatí. Dluhy na nájmu rostou a podle novelizace zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, lze přistupovat k vystěhování neplatičů pokud nezaplatili nájemné a úhradu spojenou s užíváním bytu do výše trojnásobku měsíčního nájemného již bez přivolení soudu.

Podle mého názoru lze těmto výpovědím předcházet větší kontrolou úhrady nájmu ze sociálních dávek nebo hrazením nájmu přímo ze sociální dávek. Sociální dávka je určená na úhradu nákladů za bydlení, pokud tedy klient neprokáže, že nájem z předchozích dávek nezaplatil, neměla by mu být další dávka vyplacena, ale přímo směřována k úhradě nákladů za bydlení. Klient by tak dostával pouze finanční prostředky na úhradu osobních potřeb.

Povinností uživatele bytu je hradit všechny náklady s užíváním bytu spojené. Pokud tak nečiní sám, mohl by za něj činit pověřený obecní úřad.

Podobně se může postupovat u zaměstnaných občanů. Pokud majitel bytu není schopen sám vymáhat dlužné nájemné u svého nájemce, mělo by být možné tyto částky strhávat po předchozím upozornění a soudním povolení ze mzdy neplatiče.

Z přednášky zahraničních sociálních partnerů konané v Mostě za účelem navázání spolupráce a získání nápadů a nových poznatků v oblasti sociálních služeb, jsem se dozvěděla, že například ve Španělsku sociální dávky určené k hrazení nájmu automaticky putují k majiteli bytu, ať je to byt státní, obecní či soukromý.

Tímto strháváním nájmu ze sociálních dávek a kontrolou hrazení nájmu se dá předcházet narůstání dluhů a následnému vystěhování a hrozbě bezdomovectví.

Zaměstnanost a nezaměstnanost

Pobírání sociálních dávek je náhradou za mzdu. Jak již bylo uvedeno Chomutov a Jirkov byly tradičně oblastí těžkého, hutního a těžebního průmyslu, který nevyžadoval vysokou vzdělanost. S přeměnou průmyslu přišlo o zaměstnání obrovské množství lidí a jen málokdo se sám dokázal přizpůsobit změně a přeorientovat se na nové trendy v průmyslu.

Sociální dávky v ČR nabízejí dobrý životní standard, evidence na Úřadech práce zaručuje hrazení zdravotního pojištění a klienta více nemotivuje ke změně.

Úřady práce nabízejí dostatek pracovních příležitostí, které však požadují minimálně středoškolské vzdělání. Vzdělání je hlavní devizou, kterou může jedinec nabízet na trhu práce. Povinností uchazeče o zaměstnání je práci chtít a ucházet se o ní. Doplnění si vzdělání by mělo být zahrnuto do těchto povinností. U dlouhodobě evidovaných uchazečů by mělo být povinnost doplnění si vzdělání projevem zájmu o zaměstnání.

Pokud se jedná navíc o klienty ubytoven pro bezdomovce, mělo by to být i podmínkou pobytu.

Cíleně pro dlouhodobě nezaměstnané osoby bez domova a bezdomovectvím ohrožené bych vytvořila dotovaná podporovaná pracovní místa. Tato dotovaná místa by byla spojená s vyplácením sociálních dávek. Pracovní místa by byla zaměřená na osoby se základním vzděláním. Náplní práce by bylo udržování pořádku ve městě, péče o zeleň a hřbitovy apod. Místo sociálních dávek by se těmto klientům vyplácela mzda.

Zdravotní stav

Špatný zdravotní stav je možnou příčinou bezdomovectví. U jedinců s invalidními důchody jakožto u ohrožené skupiny je nutné budovat chráněná pracovní místa či dílny. Tito lidé podle mých zkušeností na Úřadě práce v Chomutově většinou pracovat chtějí a práci si hledají sami.

Problematičtí jsou uchazeči, kteří mají zdravotní omezení a svůj zdravotní stav berou jako omluvu a alibi, proč nemohou pracovat. Často se jedná o zdravotní obtíže, spojené s bolestmi zad, krční páteře, s alergiemi, kožními nemocemi. Nezpochybují jejich zdravotní stav, ale omluva pro nehledání si zaměstnání to není.

Dobrým příkladem je chomutovská vzdělávací společnost Edost s.r.o.. Ta nabízí v rámci spolupráce s Úřadem práce poradenský program pro osoby se zdravotním postižením nebo omezením. Cílem tohoto programu je motivovat klienty a pomoci jim

navrátit se na trh práce. Důležitým cílem programu je také zjistit a najít zbytkový potenciál, schopnosti a dovednosti a doporučit klientovi vhodné uplatnění na trhu práce. Zdravotní omezení poukazuje na jeho nedostatky, tento program hledá možnosti a pozitiva. U dlouhodobých uchazečů o zaměstnání se zdravotním omezením a tedy ohroženou skupinou bezdomovectví by tento program měl být povinný.

Bezdomovectví je třeba řešit. Včas a preventivně se snažit všemožnými sociálními prostředky a nástroji, aby k bezdomovectví vůbec nedošlo. Předcházet bezdomovectví je finančně i administrativně méně náročné než řešit problematiku bezdomovců.

Použité zdroje:

Binterová Z., Šamšulová E., Gaža J., Pachner J., Růžek V., Stübiger G.. *Dějiny Chomutova*. 1. vydání. 1997.

Hradecká St., Hradecký I.. *Bezdomovectví – extrémní vyloučení*. 1.vydání. 1996. ISBN 80-902292-0-4

Hradecký I.. *Národní zpráva o bezdomovství 2006 - politická část, dokument Naděje, 2006*

Hradecký I., Kosová P., Myšáková M., Omelková L., Sedláček P.. *Sčítání bezdomovců Praha 2004, zpráva o projektu*. 2004

Katalog sociálních služeb města Chomutov 2005, Městský ústav sociálních služeb Chomutov, informační brožura

Koncepce bytové politiky č. 292 ze dne 16.března 2005, dokument ministerstva pro místní rozvoj, 2005

Koukolík Fr.. *Základy stupidologie*. 1.vydání. 2002 ISBN 80-7262-078-9

Kozáková, J.. *Bezdomovství – specifická forma bydlení a životního stylu*. Geografické rozhledy, 1997/1998, č.4., s. 112-114

Matoušek O., *Slovník sociální práce*. 1.vydání. 2003. ISBN 80-7178-549-0

Statistické dokumenty města Jirkova, odbor sociálních věcí a zdravotnictví MěÚ Jirkov, 2006

Tomanová L.. *Fénix z popelnic*. Reflex, 2004, č.44., s. 26-28

Tomeš I.. *Obce, města, regiony a sociální služby*. 1.vydání. 1997. ISBN 80-902266-1-9

Tomeš I.. *Sociální politika: Teorie a mezinárodní zkušenost: výběr z přednášek přednesených na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy*. 1. vydání. 1996. ISBN 80-902260-0-0

Tomeš I.. *Sociální správa*. 1.vydání. 2002. ISBN 80-7178-560-1

Žďárský J.. *Bezdomovectví*. Plzeň. 2004. 47s. Bakalářská práce na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity na katedře pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce Radomír Bednář.

Použité zákony:

Deklarace o pokroku a rozvoji v sociální oblasti ze dne 11. prosince 1969, dokument OSN.

Všeobecná deklarace lidských práv ze dne 10. prosince 1948

Zákon č. 1/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992 Ústava České republiky

Zákon č. 2/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992 Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 48/1997 Sb. ze dne 7. března 1997 o veřejném zdravotním pojištění.

Zákon č. 108/2006 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách.

Zákon č. 100/1988 Sb. ze dne 16. června 1988 o sociálním zabezpečení.

Zákon č. 110/2006 Sb. ze dne 14. března 2006 o životním a existenčním minimu.

Zákon č. 111/2006 Sb. ze dne 14. března 2006 o pomoci v hmotné nouzi.

Zákon č. 117/1995 Sb. ze dne 26. května 1995 o státní sociální podpoře.

Zákon č. 482/1991 Sb. ze dne 6. listopadu 1991 o sociální potřebnosti.

Použité Internetové zdroje

Bělovská N., Hromádka M.. Stát dá příspěvek lidem, kteří si dobrovolně sníží úvazek.
[online] <http://www.rozhlas.cz/izurnal/ekonomika/zprava/223341> [cit.2006-05-12]

Černý O., Matúšů M.. Vláda definovala termín sociálního bydlení.[online]
<http://www.rozhlas.cz/izurnal/cesko/zprava/224917> [cit.2006-03-22]

Den lidských práv [online] <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1212>
[cit.2006-09-04]

Feantsa [online] <http://www.feantsa.org/code/en/pg.asp?Page=484> [2006-05-12]

Gilarová P.. Slovníček k problematice bezdomovectví. [online]
<http://www.infoservis.net/art.php?id=1069232964>. [cit.2006-09-05]

Globální plán revitalizace Chomutovska,2004 [online] <http://www.hsrch.cz/files/GPRCH%200204.doc> [cit.2005-11-16]

Heczko St., Heczková E.. *Bezdomovci a my*. 2001 [online] <http://www.getsemany.cz/index.asp?c=261> [cit.2006-08-16]

Holá E.. Chomutov se chce zbavit dluhů na nájemném.[online]
<http://www.rozhlas.cz/sever/portal/zprava/254437> .[cit.2006-08-14]

Kubala O., Program na pomoc propouštěným zaměstnancům. [online]
<http://www.rozhlas.cz/izurnal/poradrada/zprava/228957> [cit.2006-05-12]

Městská a obecní statistika. [online] <http://www.czso.cz/lexikon/mos.nsf/mos?openform&:562971> [cit.2006-08-12]

Městská a obecní statistika. [online] <http://www.czso.cz/lexikon/mos.nsf/mos?openform&:563099> [cit.2006-08-12]

Národní akční plán sociálního začleňování. 2006 [online] <http://www.mpsv.cz/cs/1098> [cit.2006-11-11]

Pěnkava P., Sociální patologie byla schovávána jako vada na kráse: Bezdomovectví je problém nejen velkých měst. [online] <http://www.mvcr.cz/casopisy/s/1999/9924/24konz1.html> [cit.2006-10-10]

Program OSN pro lidská sídla [online] <http://www.uur.cz/default.asp?ID=492> [cit.2006- 11-20]

Rámcová strategie rozvoje města Chomutova do roku 2020 ze dne 12. prosince 2005 [online] <http://www.chomutov-mesto.cz/html/dokumenty/strategie.pdf> [cit.2006-11-12]

Sčítání lidu, domů a bytů, Základní informace o rodinách a domácnostech v České republice, 2001 [online]
<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/obce/562971?OpenDocument> [cit.2006-10-10]

Sociální služby, dokument MPSV.[online] <http://www.mpsv.cz/cs/9> [cit.2006-10-10]

Státní sociální podpora, dokument MPSV [online] <http://www.mpsv.cz/cs/2> [cit.2006-10-15]

Stop sociálnímu vyloučení [online] <http://neziskovky.cz/cz/icn/stop/zakladni-pojmy/> [cit.2006-08-25]

Strategický plán rozvoje města Jirkova, 2006 [online] <http://www.jirkov.cz/soubory/558/open/> [cit.2006-10-20]

Zajarošová,Z.. Národní akční plán sociálního začleňování [online] <http://www.mpsv.cz/cs/2091> [cit.2006-11-11]

Příloha č. 1
Domovní fond v Chomutově

Domovní fond

Domy úhrnem		3631	
z toho domy obydlené		3478	
z úhrnu obydlených domů	rodinné domy		2088
	bytové domy		1302
	domy podle vlastnictví	soukromých osob	2119
		obce, státu	802
		SBD	271
	domy postavené	do 1919	303
		1920-1945	1150
		1946-1980	1281
1981-2001		665	

Domy podle počtu podlaží a technického vybavení

Domy úhrnem		3478
z toho podle podlaží	1-2	2050
	3-4	753
	5+	640
počet domů vybavených	přípojkou na kanalizační sít'	3132
	vodovodem	3443

Bytový fond

Byty úhrnem		22546	
v tom	byty obydlené		21229
	z toho	v rodin. domech	2718
		v bytov. domech	18430
	byty neobydlené v obydl. domech		1029

	ústředním topením	2951
--	-------------------	------

	byty neobydlené v neobydl.domech	288
	z toho obydl. podle přechodně	62

Obydlené byty podle právního důvodu užívání a velikosti bytu

Technické vybavení bytů a ukazatele úrovně bydlení

Obydlené byty úhrnem		21229
z toho podle právního důvodu užívání	ve vlastním domě	2220
	v osobním vlastnictví	938
	nájemní	12884
	člena bytového družstva	4366
z úhrnu podle počtu obytných místností	1 místnost	3749
	2 místnosti	8464
	3 místnosti	7142
	4 místnosti	1414
	5+ místností	391

Obydlené byty úhrnem		21229
byty podle vybavení	plyn v bytě	19431
	vodovod v bytě	21145
	vlastní splachov.záchod	21045
	vlastní koupelna, sprchový kout	20979
	ústřední topení	18806
	etážové topení	594
průměrný počet	osob na byt	2,36
	osob na obytnou místnost 8+m ²	1
	obytné plochy na byt	41,09
	obytné plochy na osobu	17,36
	obytných místn. na byt	2,36

Příloha č. 2
Domovní fond v Jirkově

Domovní fond

Domy úhrnem		1491	
z toho domy obydlené		1440	
z úhrnu obydlených domů	rodinné domy		963
	bytové domy		457
	domy podle vlastnictví	soukromých osob	898
		obce, státu	241
	SBD		108
	domy postavené	do 1919	114
		1920-1945	288
		1946-1980	636
1981-2001		381	

Domy podle počtu podlaží a technického vybavení

Domy úhrnem		1440
z toho podle podlaží	1-2	1002
	3-4	218
	5+	212
počet domů vybavených	přípojkou na kanalizační síť	1241
	vodovodem	1432
	plynem	1333
	ústředním topením	1246

Bytový fond

Byty úhrnem		8163	
v tom	byty obydlené		7822
	z toho	v rodin. domech	1156
		v bytov. domech	6619
	byty neobydlené v obydl. domech		276

byty neobydlené v neobydl.domech		65
z toho podle	obydl. přechodně	4

Obydlené byty podle právního důvodu užívání a velikosti bytu **Technické vybavení bytů a ukazatele úrovně bydlení**

Obydlené byty úhrnem		7822
z toho podle právního důvodu užívání	ve vlastním domě	944
	v osobním vlastnictví	180
	nájemní	4497
	člena bytového družstva	1923
z úhrnu podle počtu obytných místností	1 místnost	1362
	2 místnosti	2420
	3 místnosti	3052
	4 místnosti	751
	5+ místností	193

Obydlené byty úhrnem		7822
byty podle vybavení	plyn v bytě	7278
	vodovod v bytě	7800
	vlastní splachov.záchod	7755
	vlastní koupelna, sprchový kout	7748
	ústřední topení	7212
	etážové topení	362
Průměr ný počet	osob na byt	2,57
	osob na obytnou místnost 8+m ²	1,04
	obytné plochy na byt	43,92
	obytné plochy na osobu	16,99
	obytných místn. na byt	2,49

(Sčítání lidu, domů a bytů, 2001)

Bezdomovectví a sociální služby pro bezdomovce v Chomutově a Jirkově

Jméno a příjmení: Markéta Kubátová

Studijní obor: sociální práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Oldřich Matoušek

Oponent: PhDr. Olga Havránková

Tato diplomová práce hledala odpověď na otázku: jaké sociální služby a zařízení jsou schopna pomoci osobám bez domova v Chomutově a Jirkově?

Bezdomovectví patří k relativně novějším sociálním problémům, objevilo se až se změnou politickou a sociální a s nástupem demokratického systému. Počet bezdomovců je v České republice malý, ale dopad bezdomovectví na osoby bez domova i na celou společnost jsou závažné, a proto je nutné tuto sociální situaci řešit a nenechat bezdomovce bez pomoci. Větší města, kde se bezdomovci vyskytují ve větším počtu, protože očekávají snadnější nalezení ubytování a práce, se věnují těmto osobám více. Menší města nemají dostatek finančních prostředků na problematiku bezdomovců, potýkají se mnoha dalšími sociálními a jinými problémy a otázku bezdomovců odsouvají do pozadí.

Tato práce popisuje problematiku sociálních zařízení a služeb a jejich klientů v bývalém okresní městě Chomutově a přidruženém městě Jirkově

Cílem bylo zmapovat poskytované sociální služby a zařízení v Chomutově a Jirkově.

Organizace a služby pro bezdomovce byly vyhledány s pomocí internetových stránek, novin, pomocí katalogu sociálních služeb města Chomutova a za spolupráce sociálních pracovníků měst a jednotlivých organizací.

Dalším cílem bylo nalézt a zkontaktovat klienty těchto zařízení a služeb a další osoby bez domova a pomocí rozhovoru zjistit jejich osobní, bytovou, zdravotní stránku. Zjistit, proč přišli o byt apod. Rozhovor se jevil pro tuto práci jako nejideálnější vzhledem k možnému pružnějšímu reagování na atmosféru rozhovoru a případné vyjasnění si otázek.

V praktické části této práce byl uveden přehled jednotlivých sociálních zařízení a služeb pro bezdomovce a jejich rozdělení vzhledem k metodice organizace věnující se problematice bezdomovců Feantse. Tato organizace rozčlenila bezdomovce dle společných znaků do čtyř kategorií. Tato metodika zjistila, že sociálních služby a zařízení v Chomutově a Jirkově jsou schopny pomoci všem kategoriím bezdomovců.

Závěr práce je doporučení pro problematiku bezdomovců pro město Chomutov a Jirkov.

Nedostatky nejsou v poskytovaných službách a zařízeních, ale spíše v samotném předcházení bezdomovectví. Bezdomovectví je kolotoč nevhodného vzdělání, zaměstnání, nedostatku příjmů, špatného zdravotního stavu. Je nutné nabourat tento kruh a nabídkou zaměstnání, celoživotního vzdělávání apod. situaci bezdomovců změnit. Více by se mělo hlídat placení nájmu, neplatiči jsou totiž nejčastějšími klienty organizací pro bezdomovce. Kompetentní osoby by měli nabízet splátkové kalendáře, hledat řešení při neschopnosti splácet nájemné např. výměnou bytu za menší apod. Dále častým problémem bezdomovců je jejich nezaměstnatelnost. Úřady práce by měly zkoumat příčinu tohoto stavu, a snažit se ve spolupráci se sociálními pracovníky dalších spolupracujících organizací najít uplatnění na trhu práce pro tyto osoby. Důležitým poznatkem této práce je, že bezdomovectví lze předcházet. Je levnější a méně náročnější pro osoby bez domova i pro sociální pracovníky této situaci předcházet než jí následně řešit.